

Знищення є таким впливом на майно, що належить працівникові правоохоронного органу, працівникові органу державної виконавчої служби, приватному виконавцю (у тому числі після звільнення з посади) чи їхнім близьким родичам, у зв'язку з виконанням службових обов'язків працівником правоохоронного органу або примусовим виконанням рішень державним виконавцем чи приватним виконавцем (у тому числі у минулому), внаслідок чого воно припиняє існування або досягає такого стану, що назавжди унеможливорює використання його господарських цінностей. **Пошкодження майна** – це заподіяння йому шкоди, внаслідок чого воно втрачає значну частину його корисних властивостей. На відміну від знищення, в разі пошкодження залишається можливість усунути заподіяну шкоду шляхом ремонту чи реставрації речі. Способи знищення та пошкодження можуть мати різноманітний характер і під час кваліфікації вчиненого не враховуються, за винятком способів, передбачених у ч. 2 ст. 347 КК як кваліфікуючі ознаки.

<p>Особливості кваліфікації умисного знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p>Кваліфікуючою ознакою є така: «Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки» (ч. 2 ст. 347)</p>
---	---

Розрізнення покарання за злочини, зафіксовані у ч. 1 і 2 ст. 347 КК, відбувається через категорію кваліфікуючих обставин, що уможливорює виділення серед них ознак, які належать до об'єктивної та суб'єктивної сторін злочину. Кваліфікуючою ознакою умисного знищення та пошкодження майна, що належить до об'єктивної сторони злочину, є, наприклад, його вчинення шляхом підпалу, вибуху або в інший загальнонебезпечний спосіб, а вчинення умисного знищення та пошкодження майна, що спричинили через неохорожність загибель людей чи інші тяжкі наслідки (вказівка на наслідки, хоча й з точки зору теорії кримінального права вторинні чи додаткові), як ознака об'єктивної сторони злочину одночасно характеризує і об'єктивні, й суб'єктивні ознаки.

Так, колегія суддів Судової палати Верховного Суду України у кримінальних справах розглянула в судовому засіданні 04.03.2008 кримінальну справу та встановила обґрунтованість і законність судових рішень нижчестоящих судів, якими правильно кваліфіковано дії засуджених за ч. 2 ст. 15 і ч. 2 п. 5, 12 ст. 115 КК України та за ч. 1 ст. 263 КК України. Судом встановлено, що 31.10.2006 приблизно о 19 год. 50 хв, коли гр. Н. виїхав на вул. Чкалова в с. Чкаловка, гр. Ж. і гр. О., реалізуючи

умисел на вбивство гр. Н., діючи за попередньою змовою групою осіб у спосіб, небезпечний для життя багатьох осіб, здійснили з автоматів АК-47 і АК-74 не менше 30 цілеспрямованих пострілів по гр. Н., який керував автомобілем «Мерседес-Бенц», заподіявши потерпілому численні вогнепальні поранення нижніх кінцівок, позачервне поранення сечового міхура з урогематомою та розвитком геморагічного шоку, що були тяжкими тілесними ушкодженнями, небезпечними для його життя, та пошкодивши його автомобіль у місці розташування водія. У цей же час на вул. Чкалова виїхав автомобіль ВАЗ-2101 під керуванням гр. Р., однак гр. Ж. і гр. О., розуміючи, що той перебуває в зоні стрільби, продовжили стрільбу з автоматів, внаслідок чого була створена реальна загроза життю гр. Р.

Підпал і вибух є різновидами загальнонебезпечного способу, на що вказує словосполучення «чи іншим» у тексті норми. Перелік способів учинення злочину – це альтернативні ознаки складу злочину, що вимагає під час кваліфікації встановлення відповідності способу вчинення злочину хоча б одній із зафіксованих у ч. 2 ст. 347 КК ознак, однак не виключається і можливість їх поєднання. Під час кваліфікації слід зіставити спосіб вчинення злочину із вказаною у ч. 2 ст. 347 КК ознакою з огляду на її зміст, наукову думку й усталену судову практику.

Вибух – займання чого-небудь, що супроводжується сильним звуком, внаслідок миттєвого хімічного розкладання речовини й утворення сильно нагрітих газів. **Підпал** – умисне, зі злочинним наміром викликання пожежі де-небудь.

В абз. 3 і 4 п. 21 постанови ПВСУ «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» від 12.06.2009 № 7 вказано, що «загибель людей» – це випадки смерті однієї або кількох осіб, а «інші тяжкі наслідки» слід розуміти як випадки заподіяння тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній людині, середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом і більше особам, шкоди у великих розмірах підприємству, установі, організації чи громадянам, а так само тривалий простій підприємств, цехів або їх виробничих ділянок.

6. Кваліфікація посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця</p>	<p><i>Вбивство або замах на вбивство працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків, а також члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх діяльністю щодо охорони громадського порядку (ст. 348)</i></p>
---	---

Посягання на життя працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів може бути вчинене тільки у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків, а посягання на життя члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця – у зв'язку з їх діяльністю щодо охорони громадського порядку. В іншому випадку вчинене має кваліфікуватися на загальних підставах. Формулюванням «у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків» та «у зв'язку з діяльністю члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця щодо охорони громадського порядку» законодавець акцентує увагу на зв'язок посягання з виконанням службових обов'язків, тобто посягання може вчинятись не обов'язково під час (в момент) її здійснення, а і пізніше як помста за таку діяльність. Інакше кажучи, розглядуване посягання може бути вчинено у неробочий час, під час відпустки й навіть після припинення працівником правоохоронного органу, членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцем своєї професійної діяльності.

Ст. 348 КК містить спеціальний склад злочину щодо ст. 115 КК, тому поняття **вбивство** під час тлумаченні посягання розуміється як умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині. Здебільшого вбивство працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця вчиняється шляхом дії, спрямованої на порушення функцій чи анатомічної цілісності життєво важливих органів потерпілого (здійснення пострілу із вогнепальної зброї, закладення вибухівки в автомобіль, давання отру-

ти тощо). Однак убивство може бути вчинено і шляхом бездіяльності, коли винний через спеціально покладені на нього обов'язки повинен перешкодити настанню смерті й міг запобігти її настанню, але голівне, щоб така бездіяльність була пов'язана з виконанням службових обов'язків. Такий обов'язок може випливати із закону, службового становища чи професійних обов'язків.

Злочин, передбачений ст. 348 КК, визначається як посягання на життя працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця. У диспозиції ст. 348 КК розкривається поняття посягання або замаху на вбивство працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця. Такі дії незалежно від настання злочинного наслідку необхідно кваліфікувати як закінчений злочин. У кримінально-правовій науці такий склад злочину узвичаєно називати формально-матеріальним. Так, у ст. 348 КК один різновид складу посягання (вбивство) описано матеріально, а інший (замах на вбивство) – формально. Виходячи з цього, законодавча модель складу посягання може бути охарактеризована як формально-матеріальна.

Замах на вбивство визнається спеціальним видом замаху на злочин і відповідно до ст. 15 КК є вчиненням винною особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК, якщо при цьому злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі.

18.02.2015 колегія суддів судової палати з розгляду кримінальних справ апеляційного суду Харківської області встановила, що гр. К. 09.05.2014 о 22 год. 20 хв., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, умисно здійснив вбивство працівника правоохоронного органу у зв'язку з виконанням останнім своїх службових обов'язків щодо охорони громадського порядку на блокпосту, розташованому на перехресті вулиць Леніна та Димитрова в смт. Білий Колодязь Вовчанського району Харківської області, зі скляної пляшки об'ємом 0,5 л, в якій містилась заздалегідь виготовлена ним рідина з бензину та мастила, обливши верхній одяг і засоби індивідуального захисту – бронезилет працівника правоохоронного органу, старшого прапорщика міліції гр. В., який згідно з дорученням начальника ГУМВС України в Харківській області від 11.04.2014 виконував свої службові обов'язки щодо охорони громадського порядку на вказаному блокпосту, після чого підпалив сірник і вголос висловив свій намір про вбивство працівника правоохоронного органу шляхом його підпалу з вимогою прибрати блокпост. Дії винного були правильно кваліфіковані як незакінчений замах на умисне вбивство працівника правоохоронного органу.

7. Кваліфікація захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника (ст. 349 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника</p>	<p>Захоплення або тримання як заручника представника влади, працівника правоохоронного органу чи їх близьких родичів з метою спонукання державної чи іншої установи, підприємства, організації або службової особи вчинити або утриматися від вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручника (ст. 349)</p>
---	--

Захопленням заручника у цій статті визнається відкрите або таємне викрадення представника влади, працівника правоохоронного органу чи їх близьких родичів із застосуванням насильства чи погрози його застосуванням або без такого обмеження волі його пересування, що супроводжується подальшим відкритим повідомленням про таке захоплення та висуненням умов звільнення потерпілої особи. **Тримання як заручника** пов'язується з насильницьким здійсненням контролю над діями як заручника представника влади, працівника правоохоронного органу чи їх близького родича та перешкоджанням виходу потерпілого на волю.

Так, Малиновський районний суд м. Одеси встановив, що 10.06.2015 о 04 год. 00 хв. гр. К. та гр. Д. з метою реалізації злочинного умислу в нестановлений слідством спосіб відчинили замок дверей камери № 121, розташованої на другому поверсі корпусного відділення № 1 Одеського слідчого ізолятору, самовільно вийшли з неї та направились до службового приміщення старшого по корпусному відділенню, де на чергуванні перебував старший по корпусному відділенню № 1 відділу режиму і охорони старший прапорщик внутрішньої служби гр. Л., який згідно з ч. 1 ст. 2 закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 19.02.2004 є працівником правоохоронного органу.

Гр. К. та гр. Д., непомітно пройшовши до кімнати старшого по корпусному відділенню, підійшли до гр. Л., і гр. К., утримуючи в правій руці отриманий ним у нестановлений слідством спосіб, металевий предмет, загострений з однієї сторони, обхопив з правої сторони за шию гр. Л. та приставив указаний предмет загостреним кінцем до його шиї, утримуючи його в руці, висловив погрозу завдати ушкодження, небезпечні для його життя, які гр. Л. сприймав як реальні. Тим самим гр. К. протиправно, в насильницький спосіб обмежив можливість гр. Л. самостійно обрати місце свого перебування. Тим часом Д. дістав з-за поясу гр. Л. спеціальні засоби: газовий балончик, гумову палицю ПР-73 і зв'язку ключів від усіх камер та вхідних дверей корпусу.

Після цього гр. Д. і гр. К., продовжуючи утримувати гр. Л. у заручниках, тобто протиправно та насильницькі позбавляючи його можливості залишити місце, в якому його утримували, прослідували до чергової частини установи, де перебували оператор відеонагляду старший

сержант внутрішньої служби гр. П. та черговий помічник начальника Одеського слідчого ізолятору № 21 старший лейтенант внутрішньої служби гр. Ф. Далі гр. К. та гр. Д., продовжуючи утримувати як заручника старшого по корпусному відділенню гр. Л., вимагали у гр. Ф. як у службової особи державної установи вчинити дії як умову звільнення заручника, а саме надати їм транспорт і можливість безперешкодно залишити територію слідчого ізолятору.

Ф., діючи з метою звільнення із заручників гр. Л., вступив у розмову із засудженими, та, затягуючи час з метою викриття протиправних дій гр. К. та гр. Д., пообіцяв виконати їх протиправні вимоги як умови звільнення заручника, тобто знайти та надати їм автотранспорт, щоб вони залишили територію СІЗО. гр. К. і гр. Д. дозволили гр. Ф. покинути приміщення чергової частини, щоб той знайшов їм автотранспорт. У цей час гр. Ф., вийшовши з приміщення чергової частини, відразу телефоном доповів про ситуацію виконуючому обов'язки начальника Одеського СІЗО та черговому територіального Управління виконання покарань, черговому ГУМВС України в Одеській області, повернувся до приміщення чергової частини й заспокоїв гр. К. і гр. Д., пояснивши, що автомобіль заправляють, і він під'їде на ньому до воріт транспортного контрольно-пропускного пункту установи. гр. К. і гр. Д., продовжуючи утримувати гр. Л. як заручника, вимагали знайти та надати водія – цивільну особу на цей автомобіль, однак гр. Ф. їм пояснив, що зараз немає можливості знайти цивільну особу як водія, і погодився сам сісти за кермо автомобіля.

Гр. Ф. з дозволу гр. К. і гр. Д. залишив приміщення чергової частини та підігнав автомобіль ВАЗ 21099 зеленого кольору через ворота транспортного контрольно-пропускного пункту на територію ОСІ. Гр. К. і гр. Д., тримаючи гр. Л. як заручника, вийшли з чергової частини та з метою самовільного, незаконного залишення меж охоронюваної території установи виконання покарання за відсутності законних підстав сіли до автомобілю на задні сидіння, при цьому гр. Ф. перебував на водійському місці. Гр. Д. заблокував усі двері автомобіля. Гр. К. і гр. Д. наказали гр. Ф. проїхати внутрішні ворота транспортного контрольно-пропускного пункту, пообіцявши, що після цього вони відпустять гр. Л. Проїхавши внутрішні ворота транспортного контрольно-пропускного пункту на автомобілі, гр. Ф. зупинив його рух, але не заглушив мотор, і внутрішні ворота закрились. Гр. Д. лівою рукою з лівого боку обхопив за шию чергового помічника начальника Одеського слідчого ізолятору № 21 гр. Ф., а гр. К. праву руку з металевим предметом прибрав від шиї Л. і направив на шию гр. Ф., після чого вказаний предмет швидко передав у ліву руку Д., який продовжив утримувати гр. Ф. гр. Д., притискаючи металевий предмет, загострений з однієї сторони, гострим кінцем до шиї гр. Ф., протиправно, насильно позбавляв його можливості залишити автомобіль, утримуючи його з метою добитись учинення службовими особами державної установи потрібних гр. Д. і гр. К. дій, а саме відчинення зовнішніх воріт транспортного контрольно-пропускного пункту як умови звільнення заручника.

8. Кваліфікація самовільного присвоєння владних повноважень або звання службової особи (ст. 353 КК)

Загальні питання кваліфікації самовільного присвоєння владних повноважень або звання службової особи	Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи, поєднане із вчиненням будь-яких суспільно небезпечних діянь (ч. 1 ст. 353)
--	--

Присвоєння владних повноважень або звання службової особи полягає в тому, що винний шляхом обману видає себе за службову (посадову) особу та здійснює суспільно небезпечні дії з використанням привласненого службового становища, заподіюючи істотну шкоду правохоронюваним інтересам. Таке присвоєння може полягати у використанні форменого однострою, пред'явлення підробленого посвідчення працівника суду чи іншого органу державної влади й управління (крім працівника правоохоронного органу, оскільки такі дії кваліфікуються за ч. 2 ст. 353 КК), замовчування свого справжнього статусу у разі помилкового сприйняття оточуючими винного як службової особи тощо. Об'єктивну сторону злочину, передбаченого ст. 353 КК, утворює сукупність двох взаємопов'язаних ознак: самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи та вчинення особою, яка присвоїла такі повноваження чи звання, суспільно небезпечного діяння.

Так, у разі, якщо для заволодіння чужим майном шляхом обману особа видає себе за представника влади чи присвоює собі владні повноваження – представляється як працівник Міністерства внутрішніх справ України, запевняє потерпілих, що із використанням нібито наявних у неї владних повноважень спроможна вирішити їхні питання, а потерпілі реально сприймають цю особу як представника влади, вірять в її службові можливості й під впливом цієї інформації передають їй гроші, якими та заволодіває, то такі дії в сукупності з іншими діяннями мають розцінюватися як самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи й кваліфікуватися як злочин, передбачений ст. 353 КК. Невикористання під час скоєння цього діяння будь-яких зовнішніх прикмет (ознак) належності до представника влади, як-от носіння форменого одягу, пред'явлення службового посвідчення, оперування званням працівника національної поліції чи вчинення інших реальних дій, не змінює (не усуває) його злочинності, оскільки самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи можуть утворювати різні за способом (формою) дії, зокрема й у вигляді усного повідомлення про наявність владних повноважень іншим особам. Визначальним (головним) є те, щоб ці дії за своїм змістом (характером) були необхідною,

невід'ємною умовою вчинення іншого суспільно небезпечного діяння. Використання зовнішніх (очевидних) ознак належності до представника влади чи службової особи, як правило, призначене для надання більшій переконливості цим діям, розкриває природу самого діяння, впливає на ступінь його тяжкості, характеризує особу винного й має юридичне значення. Однак наявність/відсутність цих проявів не має кваліфікуючого значення (постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 04.04.2013, справа № 5-4 кс 13).

Особливості кваліфікації самовільного присвоєння владних повноважень або звання службової особи за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючою ознакою є така: «Те саме діяння, пов'язане з використанням форменого одягу чи службового посвідчення працівника правоохоронного органу» (ч. 2 ст. 353)
--	--

Під *форменим одягом* працівника правоохоронного органу мається на увазі однотипний однострій, який затверджується нормативно-правовими актами органів державної влади з метою виокремлення службових осіб, на яких покладено виконання правоохоронних та правозастосовних функцій. Так, наприклад, опис і зразки предметів однострою поліцейських затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 № 823 «Про однострій поліцейських». *Службове посвідчення* працівника правоохоронного органу – це документ, що засвідчує належність відповідної службової особи до особового складу конкретного правоохоронного органу та підтверджує її повноваження, визначені відповідними нормативно-правовими актами. Порядок видачі та зразки такого посвідчення визначаються нормативно-правовими актами. Так, порядок оформлення, виготовлення, обліку, видачі, знищення службових посвідчень, що видаються працівникам Міністерства внутрішніх справ України та територіальних органів, закладів, установ і підприємств, що належать до сфери його управління, затверджено наказом МВС України від 18.02.2016 № 111.

Так, 15.04.2016 Сторожинецький районний суд Чернівецької області встановив, що гр. Б. у 2012 р., точної дати досудовим розслідуванням не встановлено, в м. Чернівці на продуктовому ринку, що по вул. Зелена, у невідомої особи за 50 грн незаконно придбав один патрон, який є бойовим припасом до нарізної вогнепальної зброї 14,5 мм з броньовано-запалювальною кулею «Б32» та 25 патронів, які є бойовими припасами до нарізної вогнепальної зброї «Парабелум», придатні згідно з висновком експерта від 05.02.2016 № 161-К для стрільби, і незаконно перевіз їх до місця свого проживання, де до 26.12.2015 незаконно зберігав.

Продовжуючи свою злочинну діяльність, спрямовану на незаконне придбання, носіння та зберігання вогнепальної зброї, гр. Б. у червні 2015 р., точної дати досудовим розслідуванням не встановлено,

знайшовши на сайті «SS.UA» всевітньої мережі «Інтернет», що невстановлена особа продає макет автомату АКС-74, і передбачаючи, що він може бути вогнепальною зброєю, вирішив його незаконно придбати та зберігати по місцю свого проживання. Для придбання вказаної вогнепальної зброї гр. Б. здійснив оплату в сумі 7500 грн і через поштову організацію «Нова пошта» в м. Чернівці на Калинівському ринку незаконно придбав цей автомат, який згідно з висновком експерта від 05.02.2016 № 161-К є вогнепальною зброєю, виготовленою шляхом переробки у саморобний спосіб вихолощеного автомату АКС-74 № (...), придатною для здійснення пострілів шумовими проміжними патронами калібру 5,45 мм, бойовими проміжними патронами 5,45x39, та 7 мм свинцевими снарядами шляхом роздільного заряджання. Указану вогнепальну зброю гр. Б. після її незаконного придбання незаконно привіз до місця свого проживання.

Після незаконного придбання вказаної вогнепальної зброї гр. Б. з метою упевненості в його придатності для стрільби в яру біля місця проживання декілька раз здійснивав з неї постріли. У подальшому він відмовився добровільно здати органам влади вказану вогнепальну зброю та бойові припаси, хоча мав таку можливість, і незаконно без передбаченого дозволу до 26.12.2015 незаконно її зберігав по місцю проживання.

26.12.2015 гр. Б. з метою демонстрації вказаної вогнепальної зброї незаконно перевіз її з місця проживання до с. Іжівці Сторожинецького району Чернівецької області й після її демонстрації залишив у господарстві, що в (...). 26.12.2015 під час проведення огляду місця події вказані вогнепальна зброя та бойові припаси були виявлені та вилучені працівниками поліції.

Таким чином, своїми умисними діями, гр. Б. вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 263 КК України, – незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а саме придбання, зберігання, носіння, вогнепальної зброї та бойових припасів без передбаченого законом дозволу.

Також встановлено, що гр. Б. протягом 2014 р., точної дати досудовим розслідуванням не встановлено, знайшовши на сайті «SS.UA» всевітньої мережі «Інтернет», що невстановлена особа продає формений одяг працівника міліції, умисно, з метою демонстрації цього одягу та підриву нормальної діяльності й авторитету органів державної влади, здійснивши оплату через поштову організацію «Нова пошта», придбав формений одяг працівника Державної служби охорони, який належить до правоохоронного органу, а саме бронжилет із нашивкою «МІЛІЦІЯ», штани, берці, куртку з погонами, на яких були знаки спеціального звання, та шеврон і балаклаву, які зберігав за місцем свого проживання в (...).

У подальшому гр. Б. у червні 2015 р., точної дати досудовим розслідуванням не встановлено, знайшовши на тому ж сайті всевітньої мережі «Інтернет», що невстановлена особа продає макет автомату АКС-74, і передбачаючи, що він може бути вогнепальною зброєю, вирішив його незаконно придбати та зберігати за місцем свого проживання. Після придбання вказаного автомата, який згідно з висновком експерта

№ 161-К від 05.02.2016 є вогнепальною зброєю, виготовленою шляхом переробки у саморобний спосіб вихолощеного автомату АКС-74 № (...), придатною для здійснення пострілів шумовими проміжними патронами калібру 5,45 мм, бойовими проміжними патронами 5,45x39 та 7 мм свинцевими снарядами шляхом роздільного заряджання, гр. Б. незаконно привіз його до місця свого проживання в (...).

26.12.2015 приблизно о 13 год. 00 хв. гр. Б. з метою демонстрування придбаної вогнепальної зброї та форменого одягу працівника міліції виїхав з місця проживання в с. Іжівці Сторожинецького району Чернівецької області. Приблизно о 15 год. 00 хв. він, будучи одягнутим у формений одяг працівника міліції, в бронжилеті, прикривши обличчя балаклавою та з автоматом АКС-74 у руках зайшов у приміщення піцерії «MARIOS PIYYARI» приватного підприємця Е., що по вул. (...), де в присутності власника піцерії та відвідувачів відрекомендувався працівником служби безпеки України, дав усний наказ присутнім всім стояти на місці й після огляду залу піцерії виїшов, чим довів кримінальне правопорушення, передбачене ст. 263 КК України, яке є суспільно небезпечним діянням, до кінця та присвоїв звання службової особи.

Таким чином, своїми умисними діями Б. вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 353 КК України, – самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи, а саме самовільне присвоєння звання службової особи з використанням форменого одягу працівника правоохоронного органу.

9. Кваліфікація підкупу працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК)

Загальні питання кваліфікації підкупу працівника підприємства, установи чи організації	Пропозиція чи обіцянка працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, надати йому (їй) або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій з використанням становища, яке він займає, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи (ч. 1 ст. 354)
---	---

Учинене кваліфікується як злочин, передбачений ч. 1 ст. 354 КК, у разі здійснення будь-якої з трьох альтернативних дій: 1) пропозиції працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, надати йому (їй) або третій особі неправомірну вигоду за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій з використанням становища, яке він займає, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах

того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи; 2) обіцянки надати неправомірну вигоду будь-якій із зазначених в п. 1 осіб за вказане діяння; 3) надання неправомірної вигоди будь-якій зазначеній в п. 1 особі за вказане діяння.

Відповідно до примітки 3 до ст. 353 КК **пропозиція** в ст. 354, 368, 368-3–370 КК – це висловлення працівнику підприємства, установи чи організації, особі, яка надає публічні послуги, або службовій особі наміру про надання неправомірної вигоди, а **обіцянка** – висловлення такого наміру з повідомленням про час, місце та спосіб надання неправомірної вигоди. **Надання неправомірної вигоди** фактично означає вручення (передачу) працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, особисто або через посередника грошей чи іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів, будь-яких інших вигод нематеріального чи негрошового характеру за виконання (невиконання) в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи дій, які такий працівник міг здійснити з використанням свого становища на підприємстві, в установі чи організації.

Згідно з приміткою 2 для ст. 353 КК під **неправомірною вигодою** слід розуміти грошові кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи або будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав. Інакше кажучи, законодавець відмовився від установлення мінімального розміру неправомірної вигоди, а отже, кваліфікація вчиненого за ст. 353 КК має здійснюватись відповідно до конкретних обставин кримінального провадження та з урахуванням положень про малозначність діяння (ч. 2 ст. 11 КК). Прийняття працівником підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди (а також пропозиція або надання такої вигоди вказаним особам), формою якої є заборонені предмети (наприклад, вогнепальна зброя, крім гладкоствольної мисливської, холодна зброя, бойові припаси або вибухові речовини, наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги, отруйні чи сильнодіючі речовини тощо), утворює сукупність злочинів і кваліфікується за відповідною частиною ст. 353 КК і тією статтею (частиною статті) КК, якою передбачено відповідальність за незаконне поводження із забороненими предметами.

Правозастосовча практика свідчить, що передусім предметом злочину, передбаченого ст. 354 КК, виступають: 1) майно, зокрема вилучене з вільного обігу (гроші, цінності та інші речі); 2) право на майно (документи, що надають право отримати майно, користуватися

ним або вимагати виконання зобов'язань тощо); 3) будь-які дії майнового характеру (передання майнових вигод, відмова від них, відмова від прав на майно, безоплатне надання послуг, санаторних або туристичних путівок, проведення будівельних чи ремонтних робіт тощо). Навпаки, не є предметом цього злочину послуги, пільги та переваги, що не мають майнового характеру (похвальні характеристики чи виступ у пресі, надання престижної роботи, інтимний зв'язок тощо).

Особливості кваліфікації підкупу працівника підприємства, установи чи організації за наявності кваліфікуючих ознак	<i>Кваліфікуючою ознакою є така: «Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб» (ч. 2 ст. 354).</i>
---	--

Повторним у ст. 354, 368, 368-3, 368-4 і 369 КК визнається злочин, учинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених указаними статтями. Повторність за наявності обов'язкових обставин кваліфікується і в тих випадках, коли особа зробила пропозицію чи обіцянку працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, надати неправомірну вигоду за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій з використанням становища, яке він займає, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи, а після цього, накопичивши обумовлену суму грошей через деякий час, надала їх указаній особі.

Пропозиція чи обіцянка працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, надати йому (їй) або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій з використанням становища, яке він займає, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи, вважаються здійсненими **за попередньою змовою групою осіб**, коли кілька осіб (дві або більше) до початку вказаних дій домовилися про спільне їх вчинення та разом реалізують об'єктивну сторону злочину (спільно надають неправомірну вигоду). Так, наприклад, якщо одна особа безпосередньо надає неправомірну вигоду, а інша сприяє цьому, виступаючи пособником злочину, попередньої змови групи осіб не буде.

Поведінка особи, яка вперше надавала неправомірну вигоду має кваліфікуватися за ч. 1 ст. 354 КК, а поведінка особи, яка сприяла цьому, повинна розглядатись за наявності інших необхідних ознак як пособництво в злочині – ч. 5 ст. 27, ч. 1 ст. 354 КК.

<p>Загальні питання кваліфікації підкupu працівника підприємства, установи чи організації</p>	<p>Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання працівником підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення будь-яких дій з використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації, або у зв'язку з діяльністю особи на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи (ч. 3 ст. 354)</p>
---	---

Об'єктивна сторона цього злочину характеризується трьома формами:

1) прийняттям працівником підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, пропозиції чи обіцянки надати їй або третій особі неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення будь-яких дій з використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації, або у зв'язку з діяльністю особи на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи (ч. 3 ст. 354 КК);

2) одержанням працівником підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особою, яка працює на користь підприємства, неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення будь-яких дій з використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації, або у зв'язку з діяльністю особи на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи (ч. 3 ст. 354 КК);

3) прохання надати неправомірну вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення будь-яких дій з використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації, або у зв'язку з діяльністю особи на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи (ч. 3 ст. 354 КК).

Прийняття пропозиції чи обіцянки надати неправомірну вигоду – це згода (погодження, виявлення готовності) працівника підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особи, яка працює на користь підприємства, на передання або надання їй обіцяної неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення такою особою в інтересах того, хто пропонує або обіцяє таку вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи

організації, або у зв'язку з діяльністю особи на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи (за цих умов фактично йдеться про криміналізацію злочинного наміру). Власне прийняття пропозиції чи обіцянки надати неправомірну вигоду може бути здійснене в будь-якій формі (конклюдентними діями, усно, письмово, телефоном, СМС-повідомленням тощо). Способи вчинення діяння на кваліфікацію злочину не впливають. Приймаючи пропозицію чи обіцянку надати неправомірну вигоду, винний, так би мовити, «укладає попередню угоду» щодо її одержання з особою, яка пропонує чи обіцяє таку вигоду, – фактично створюються умови для подальшого безпосереднього та безперешкодного одержання неправомірної вигоди.

Одержання неправомірної вигоди – це прийняття працівником підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особою, яка працює на користь підприємства, неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації, або у зв'язку з діяльністю особи на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи.

Способи одержання неправомірної вигоди можуть бути різними й для кваліфікації цього злочину значення не мають, однак можна вирізнити дві основні форми його вчинення: 1) просту (полягає в безпосередньому наданні неправомірної вигоди працівнику підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, її близьким родичам чи членам сім'ї, передачі її через посередника чи третіх осіб); 2) завуальовану (факт одержання неправомірної вигоди маскується під зовні законну угоду та виглядає як цілком законна операція: укладення законної угоди, нарахування й виплата заробітної плати чи премії, оплата послуг, консультації, експертизи тощо). Якщо встановлено, що неправомірну вигоду було передано в завуальованій формі, слід зазначити про це у відповідних матеріалах кримінального провадження й навести докази, на підставі яких зроблено висновок, що гроші, матеріальні цінності чи послуги були передані або надані працівнику підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, як неправомірною вигодою та що це усвідомлювали і той, хто її надав, і той, хто одержав.

Злочин, передбачений ч. 3 ст. 354 КК, кваліфікується тільки за умови, якщо працівник підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою (особа, яка працює на користь підприємства),

прийняв (прийняла) пропозицію чи обіцянку надати їй неправомірну вигоду або одержала таку вигоду за вчинення чи невчинення в інтересах того, хто її пропонує чи надає, або третьої особи будь-якої дії з використанням свого становища. При цьому вчинення чи невчинення винним відповідних дій перебуває за межами об'єктивної сторони цього злочину, а отже кримінальна відповідальність настає незалежно від того, зокрема, до чи після вчинення цих дій було одержано неправомірну вигоду, була чи не була вона обумовлена до їх вчинення, виконав чи не виконав винний обумовлене, збирався чи ні він це робити.

Так, Рівненський міський суд Рівненської області встановив, що гр. К. обвинувачується в тому, що, працюючи відповідно до наказу № 48к від 01.09.2009 на посаді викладача з предмету «Інформатика» Рівненського державного базового медичного коледжу, до обов'язків якого відповідно до п. 3.12.2.1 Положення про організацію навчального процесу в Рівненському державному базовому медичному коледжі, затвердженого наказом директора Рівненського державного базового медичного коледжу № 175 ос/к від 31.12.2009, п. 1.2, 2.1, 2.4 Посадової інструкції викладача, затвердженої директором коледжу 02.09.2013, входили повноваження щодо безпосередньої організації навчально-виховного процесу в коледжі, здійснення теоретичної та практичної підготовки студентів із відповідного навчального курсу, забезпечення контролю та оцінювання якості знань студентів за чинною на цей навчальний рік системою, одержав неправомірну вигоду для себе за вчинення в інтересах третіх осіб дій з використанням становища, яке він займав в установі, за таких обставин.

Так, гр. К., у травні 2015 р., точного часу досудовим слідством не встановлено, перебуваючи у приміщенні Рівненського державного базового медичного коледжу за адресою: м. Рівне, вул. Мірющенка 53, діючи умисно, з корисливих мотивів, використовуючи становища, яке він займав в установі, з метою отримання неправомірної вигоди, висловив куратору групи першого курсу групи В(9), спеціальності «сестринська справа» З. вимогу про передачу йому окремими студентами вказаної групи грошових коштів в сумі від 150 до 300 грн за виставлення ним більш високої оцінки за диференційований залік з предмету «Інформатика», ніж та, що виходила на підставі результатів, які студенти отримали під час навчального семестру.

У подальшому гр. К. 11.06.2015, приблизно об 14 год. 30 хв., згідно з раніше досягнутою домовленістю, перебуваючи в приміщенні кабінету № 36 «Комп'ютерний навчальний клас» Рівненського державного базового медичного коледжу за адресою (...), діючи умисно, з корисливих мотивів, з використанням становища, яке він займав в установі, одержав від гр. З. неправомірну вигоду в сумі 1000 грн за виставлення ним студентам першого курсу групи В(9), спеціальності «сестринська справа» гр. А., гр. Б., гр. Л., гр. Ж. і гр. Д. більш високих оцінок за диференційований залік із предмету «Інформатика», ніж ті, що виходили на підставі результатів, які вказані студенти отримали під час навчального семестру.

Прохання надати неправомірну вигоду – це звернення працівника підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особи, яка працює на користь підприємства, до того, хто потенційно здатний надати неправомірну вигоду, із клопотанням (закликом) про її безпосереднє надання. При цьому винна особа нібито розраховує на «добрий жест» з боку іншої особи, прагне мотивувати її до надання йому неправомірної вигоди. Прохання необхідно відрізняти від двозначностей, невиразних жестів чи висловів. Прохання має бути рівнозначно сприйнято особою, до якої воно звернено. Разом із тим воно не повинно мати форму вимоги, погрози чи інших подібних до них дій, оскільки у цьому разі це вже буде вимаганням неправомірної вигоди (ч. 4 ст. 354 КК).

Особливості кваліфікації підкупу працівника підприємства, установи чи організації за наявності кваліфікуючих ознак

Кваліфікуючою ознакою є така: «Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди» (ч. 4 ст. 354)

Обов'язковою характерною рисою складу злочину, передбаченого ст. 354, 368-3, 368-4 та ст. 369 КК, є вимагання. У цих статтях під **вимаганням** неправомірної вигоди слід розуміти вимогу щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду, або умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів (примітка 5 до ст. 354 КК).

Так, Рахівський районний суд Закарпатської області встановив, що гр. Л. 12.07.2013, близько 13 год. 25 хв., працюючи медреєстратором Рахівської медико-соціальної експертної комісії (МСЕК) управління охорони здоров'я обласної державної адміністрації Центру медико-соціальної експертизи, не будучи службовою особою та членом МСЕК, але при цьому використовуючи своє становище, діючи умисно, з корисливих спонукань, з метою власного збагачення, вимагала та отримала від громадянина гр. Б. неправомірну вигоду, а саме грошові кошти в сумі 600 доларів США за вирішення з головою Рахівської МСЕК питання про прискорення підготовки, оформлення документів гр. Б. про проходження ним огляду МСЕК для встановлення інвалідності. Дії гр. Л. кваліфіковано судом за ч. 4 ст. 354 КК України.

10. Кваліфікація примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань</p>	<p>Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, тобто вимога виконати чи не виконати договір, угоду чи інше цивільно-правове зобов'язання з погрозою насильства над потерпілим або його близькими родичами, пошкодження чи знищення їх майна за відсутності ознак вимагання (ч. 1 ст. 355)</p>
---	---

Злочин, передбачений ч. 1 ст. 355 КК, вчиняється дією, що характеризується примушуванням потерпілого виконати чи не виконати цивільно-правові зобов'язання, тобто вимогою виконати чи не виконати договір, угоду чи інше цивільно-правове зобов'язання з погрозою насильством над потерпілим або його близькими родичами, пошкодженням чи знищенням їх майна за відсутності ознак вимагання. **Вимога виконати чи не виконати цивільно-правове зобов'язання** – це висловлена (викладена в письмовому вигляді) в категоричній пропозиції винного до потерпілого негайно або в обумовлений строк вчинити (не вчинити) певні дії, які становлять предмет (гроші, майно, послуги, результати творчості тощо) такого зобов'язання. При цьому слід ураховувати те, що вчинене кваліфікується за ст. 355 КК лише в тому випадку, коли особа примушується до виконання (невиконання) існуючого зобов'язання, що виникло на підставах, передбачених чинним законодавством.

Так, Шевченківський районний суд м. Львова встановив, що 11.03.2016 о 21 год. 00 хв. обвинувачений гр. П., перебуваючи у приміщенні квартири № 13 на вул. Лобачевського, 8а у м. Львові, в якій проживає потерпілий гр. С., реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на примушування останнього до виконання цивільно-правового зобов'язання, а саме відшкодування завданої шкоди внаслідок поломки болгарки марки «Devolt», що належить гр. П. і яку потерпілий вивів із ладу під час виконання ремонтних робіт 20.02.2016, діючи умисно, всупереч установленому чинним законодавством порядку, в категоричній формі висунув потерпілому вимогу про ремонт вказаної болгарки та відшкодування матеріальної шкоди в сумі 1500 грн до 14.03.2016, погрожуючи при цьому потерпілому застосуванням фізичного насильства, а саме спричиненням йому тілесних ушкоджень у разі невиконання висловленої вимоги. Також гр. П. для забезпечення виконання потерпілим цивільно-правового зобов'язання, помітивши у кімнаті вказаної квартири перфоратор марки «Протон ПЕ-1100/А» вартістю 1500 грн, DVD-програвач марки «Pioneer» вартістю 300 грн, вентилятор марки «Dometent» вартістю 500 грн, що належать потерпілому, взяв їх із со-

бою, повідомивши гр. С., що поверне йому вказані речі після відшкодування завданих збитків.

Вимога виконати (не виконати) зобов'язання, що виникло на підставах, не передбачених чинним законодавством, або неіснуюче зобов'язання, або зобов'язання з невизначеним предметом, а так само використання факту існуючого зобов'язання для заволодіння майном, правом на майно або для вчинення дій майнового характеру, які ним не передбачено, слід кваліфікувати як вимагання. ПВСУ в п. 15 постанови «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06.11.2009 зазначив, що під час розмежування вимагання та злочину, передбаченого ст. 206 КК (протидія законній господарській діяльності), чи злочину, передбаченого ст. 355 КК (примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань), треба виходити з того, що в разі вимагання винна особа керується корисливим умислом на заволодіння майном чи правом на таке майно, що їй не належить, або бажає вчинення на її користь дій майнового характеру. Якщо винна особа, застосовуючи відповідні погрози чи насильство, таким умислом не керується, а має на меті примусити потерпілого припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти угоду або не виконувати укладеної угоди, виконання (невиконання) якої може завдати матеріальну шкоду або обмежити законні права чи інтереси того, хто займається господарською діяльністю, вчинене слід розглядати як протидію законній господарській діяльності та кваліфікувати залежно від обставин за відповідною частиною ст. 206 КК. Застосування погроз чи насильства без такого умислу з метою примусити потерпілого до виконання чи невиконання цивільно-правового зобов'язання слід кваліфікувати за відповідною частиною ст. 355 КК.

Так, Івано-Франківський міський суд установив, що з 2006 по 2008 рр. гр. Ц. надав гр. А. позику на загальну суму 43 000 доларів США, що згідно з курсом НБУ становить 342 710 грн, отримавши від нього відповідні розписки. Після цього із січня 2008 р. до травня 2010 р. гр. Ц., діючи умисно, погрожуючи під час зустрічей і телефонних розмов заподіянням тяжких тілесних ушкоджень і вбивством потерпілому гр. А. та членам його сім'ї, примушував потерпілого до виконання цивільно-правових зобов'язань, а саме повернення боргу за договором позики на загальну суму 43 000 доларів США (...).

Також у червні та серпні 2008 р. гр. Ц. надав гр. В. позику на загальну суму 7100 доларів США, отримавши від нього відповідні розписки, з яких той не повернув гр. Ц. 2100 доларів США. У подальшому гр. Ц. з вересня 2008 р. по 2009 рік, діючи умисно, погрожуючи заподіянням тяжких тілесних ушкоджень та вбивством потерпілому В. і членам його сім'ї, повторно примушував потерпілого до виконання цивільно-правових зобов'язань – повернення боргу на суму 2100 доларів США, що згідно з курсом НБУ становить 16 170 грн.

У період часу з 2006 р. по 2009 рік гр. Ц. надав У. кошти як позику, з яких неповернутими залишилися 10 000 грн., отримавши про це відповідну розписку. З 2009 р. гр. Ц., діючи умисно, погрожуючи заподіянням тяжких тілесних ушкоджень та вбивством потерпілому У. та його близьким родичам, повторно примушував потерпілого до виконання цивільно-правових зобов'язань, а саме повернення боргу за договором позики на суму 10 000 грн.

Продовжуючи злочинну діяльність, із серпня 2008 р. по січень 2009 р. гр. Ц., діючи умисно, погрожуючи потерпілій гр. Л. знищенням її майна, примушував потерпілу повторно до виконання цивільно-правових зобов'язань, а саме повернення боргу за договором позики на суму 30 000 доларів США, що згідно з курсом НБУ становить 145 200 грн.

Крім того, з березня 2009 по березень 2011 р. гр. Ц., діючи умисно, погрожуючи заподіянням тяжких тілесних ушкоджень та вбивством потерпілому гр. Д. і членам його сім'ї, повторно примушував потерпілого до виконання цивільно-правових зобов'язань, а саме повернення боргу за договорами позики на загальну суму 421 320 грн.

Також із липня 2009 по лютий 2010 р. гр. Ц., діючи умисно, погрожуючи заподіянням тяжких тілесних ушкоджень та вбивством потерпілому гр. Ж. і членам його сім'ї, повторно примушував потерпілого до виконання цивільно-правових зобов'язань, а саме повернення боргу за договорами позики на загальну суму 155 849 грн.

Крім того, у період часу з 2008 р. по 2010 рік гр. Ц. надав гр. В. позику на загальну суму 265 000 доларів США, що згідно з курсом НБУ становить 2 112 050 грн, отримавши про це відповідні розписки. З липня 2009 р. по лютий 2010 р. гр. Ц., діючи умисно, погрожуючи заподіянням тяжких тілесних ушкоджень та вбивством потерпілому гр. В. і його близьким родичам, повторно примушував потерпілого до виконання цивільно-правових зобов'язань, а саме повернення боргу за договорами позики на загальну суму 265 000 доларів США, що згідно з курсом НБУ становить 2 112 050 грн.

У період часу з жовтня 2008 р. по квітень 2009 р. гр. Ц. надав гр. Н. позику на загальну суму 145 000 доларів США, що згідно з курсом НБУ становить 1 155 650 грн, отримавши про це відповідну розписку. У подальшому з грудня 2009 р. по жовтень 2010 р. гр. Ц., діючи умисно, погрожуючи заподіянням тяжких тілесних ушкоджень та вбивством потерпілому гр. Н. і його близьким родичам, повторно примушував потерпілого до виконання цивільно-правових зобов'язань, а саме повернення боргу за договором позики на загальну суму 145 000 доларів США (...).

Досудовим слідством указані дії гр. Ц. були кваліфіковані за ч. 4 ст. 189 КК України, а в процесі судового розгляду перекваліфіковані як примушування до виконання цивільно-правових зобов'язань, тобто вимога виконати договір із погрозою вбивством та заподіянням тяжких тілесних ушкоджень потерпілому та його близькими родичами, знищенням майна потерпілого за відсутності ознак вимагання, повторно.

Особливості кваліфікації примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючими ознаками є такі: <ul style="list-style-type: none"> • примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, вчинене повторно або за попередньою змовою групою осіб, або із погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднане з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна (ч. 2 ст. 355 КК); • примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, вчинене організованою групою або поєднане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я, або таке, що завдало великої шкоди чи спричинило інші тяжкі наслідки (ч. 3 ст. 355 КК)
---	--

Повторне примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань – це вчинення цих дій особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених ст. 355 КК, незалежно від того, чи була вона за них засуджена. Проте для визнання повторності важливим є те, щоб не закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності. У разі, якщо ж особа була вже судимою за вчинення попереднього злочину, то обов'язково треба, щоб судимість не була знята чи погашена у встановленому законом порядку. Не утворюють повторності також випадки, коли винна особа, хоча раніше і вчинила діяння, що містить ознаки примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, але була у встановленому законом порядку звільнена від кримінальної відповідальності.

Дії співвиконавців примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, вчиненого **за попередньою змовою групою осіб**, слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 355 КК без посилання на ст. 27 КК. Дії інших співучасників примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань необхідно кваліфікувати за ч. 2 ст. 355 КК із посиланням на відповідну частину ст. 27 КК.

Галицький районний суд м. Львова встановив, що гр. А., діючи в групі з гр. К. та гр. В., перебуваючи у (...), у період часу з 23.02.2015 по 04.03.2015 з метою примушування потерпілого гр. М. до виконання цивільно-правового зобов'язання, яке виникло відповідно до розписки від 11.10.2012 щодо позичання ним коштів у гр. П. на загальну суму 2100 доларів США, встановлене рішенням Радивилівського районного суду Рівненської області від 23.10.2013, погрожуючи М. застосуванням насильства до нього та його близьких родичів, примушували останнього до повернення боргу у сумі 900 доларів США, що потерпілий сприймав реально.

У підготовчому судовому засіданні в розпорядження суду надійшли угоди про примирення між сторонами кримінального провадження, зокрема угода про примирення між потерпілим гр. М. та підозрюваним у

кримінальному провадженні гр. А. від 06.03.2015, потерпілим гр. М. та підозрюваним гр. К. від 06.03.2015, потерпілим гр. М. та підозрюваним гр. В. від 06.03.2015, за умовами яких сторони погодилися на повне визнання своєї винуватості гр. А., гр. К. і гр. В. та з урахуванням відшкодування потерпілому завданої ними моральної шкоди на день підписання цих угод, ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення (злочину), особи обвинувачених, їх щирого каяття у вчиненому, дійшли згоди про обрання кожному окремо покарання за ч. 2 ст. 355 КК України у вигляді позбавлення волі на строк 3 роки з установленням випробувального строку на підставі ст. 75 КК України терміном на 1 рік з покладенням обов'язку, передбаченого ч. 2 ст. 76 КК України, а саме попросити публічно або в іншій формі прощення у потерпілого.

Погроза вбивством чи заподіянням тяжких тілесних ушкоджень кваліфікується у тих випадках, коли винний, висловлюючи її в будь-якій формі (словами, жестами, демонстрацією зброї тощо), бажає, щоб у потерпілого склалося враження, що у разі протидії винному або не виконання його вимог указана погроза буде реалізована, а потерпілий оцінює її як реальну. Погроза вбивством, висловлена під час здійснення примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, повністю охоплюється ч. 2 ст. 355 КК і додаткової кваліфікації за ст. 129 КК не потребує.

Насильство, що є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, – це заподіяння легкого тілесного ушкодження, що не призвело до короткочасного розладу здоров'я або короткочасної втрати працездатності, а також вчинення інших насильницьких дій (нанесення ударів, побоїв, обмеження чи незаконне позбавлення волі) за умови, що вони не були небезпечними для життя чи здоров'я в момент заподіяння.

Для кваліфікації примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань за ч. 2 ст. 355 КК за ознакою **пошкодження або знищення майна**, на відміну від ч. 1 ст. 194 КК, не вимагається, щоб потерпілому або його близьким родичам була заподіяна шкода у великих розмірах. **Знищення майна** – це приведення його у повну непридатність для використання за цільовим призначенням. Унаслідок знищення майно припиняє існувати або повністю втрачає свою цінність. **Пошкодження майна** – це погіршення його якості, зменшення цінності або приведення майна на якийсь час у непридатний за цільовим призначенням стан. У тому разі, якщо знищення або пошкодження майна вчинено в загальнонебезпечний спосіб, дії винного потребують додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 194 КК.

Так, Орджонікідзевський міський суд Дніпропетровської області встановив, що 10.04.2013 близько 19 год. 00 хв. гр. А. приїхав на автомобілі

до першого під'їзду будинку, де зустрів потерпілу по іншому кримінальному провадженню гр. П. У процесі розмови з нею гр. А. почав вимагати, щоб гр. П. забрала заяви, які вона писала до міліції та прокуратури про вчинення ним шахрайських дій, при цьому виказував погрози фізичною розправою, якщо вона не виконає ці дії. Коли ж гр. П. відмовилась забрати заяви з правоохоронних органів, гр. А. штовхнув її у плече, від чого вона впала та вдарилась підочною областю правого ока об кут лавки. Згідно з висновком експерта за від 16.04.2013 № 217 виявлені тілесні ушкодження у вигляді синця обличчя належать до категорії легких тілесних ушкоджень. Після чого з місця скоєння кримінального правопорушення гр. А. поїхав.

У вказаних діях гр. А. згідно з обвинувальним актом убачається склад правопорушення, передбаченого ст. 386 КК України, тобто примушування потерпілого до відмови від давання показань шляхом заподіяння насильства, а також погрози вчинити зазначені дії з помсти за раніше дані показання.

Крім того, гр. К., гр. Г. та гр. А. є співзасновниками ТОВ «Орджбудпроект-555», офіс якого розташований за адресою (...). У зв'язку з тим, що між співзасновниками ТОВ «Орджбудпроект-555» протягом діяльності вказаної організації виникла низка непорозумінь, у грудні 2012 р. між гр. К., гр. Г. та гр. А. було укладено усну угоду, відповідно до якої по закінченню виконання умов угоди, укладеної з ПАТ «ЮГОК» у м. Кривий Ріг Дніпропетровської області, вказані особи розділять кошти рівними частинами й розірвуть угоду між собою.

Так, 18.03.2013 на рахунок ТОВ «Орджбудпроект-555» прийшли чергові кошти, за виконання будівельних робіт на ПАТ «ЮГОК» у м. Кривий Ріг Дніпропетровської області. У цей же день об 11 год. 00 хв. гр. А., будучи обізнаним про те, що на рахунок ТОВ «Орджбудпроект-555» прийшли чергові кошти, прибув до офісу вказаної організації, де під час зустрічі з гр. К. – на той час генеральним директором ТОВ «Орджбудпроект-555», діючи умисно, почав вимагати від гр. К. передати йому грошові кошти, що надійшли на рахунок організації. На це останній відповів відмовою, аргументуючи її необхідністю ТОВ «Орджбудпроект-555» здійснити низку необхідних першочергових виплат різного призначення. Після отримання відмови від гр. К. в гр. А. виник злочинний намір, спрямований на незаконне примушення останнього до виконання цивільно-правових зобов'язань шляхом висловлювання погроз фізичною розправою гр. К. і членам його родини, а також пошкодженням майна, що перебуває у його власності й віддані, у суспільно небезпечний спосіб.

У той же день гр. Г. був у справах у м. Кривий Ріг Дніпропетровської області. О 12 год. 30 хв. гр. А. зателефонував йому на мобільний телефон і повторно примушував до виконання цивільно-правових зобов'язань з погрозами вбивством останнього та знищення його майна.

Крім того, 20.03.2013 об 11 год. 00 хв. гр. А. з метою примушування потерпілих до виконання цивільно-правових зобов'язань повторно прибув за місцем мешкання батька потерпілого гр. Г. і, перебуваючи у людному місці, тобто на пров. Серьозіна, реалізуючи свій

злочинний намір, висловлював погрози фізичною розправою на адресу останнього, а також намагався завдати тілесних ушкоджень гр. Г. й при цьому вимагав, щоб останній віддав грошові кошти в сумі 80 тисяч гривень, які перебувають на рахунку ТОВ «Орджбудпроект-555». Після чого в той же день і час з метою реалізації свого наміру гр. А. навмисно пошкодив автомобіль Тойота Корола, який належить гр. К., а саме пробив йому задній лівий скат та ногою розбив ліве дзеркало заднього виду цього автомобіля, чим заподіяв матеріальну шкоду потерпілому гр. К.

Умисні дії гр. А. кваліфіковано за ч. 2 ст. 355 КК України, тобто як примушування до виконання цивільно-правових зобов'язань, вчинене повторно, з погрозою вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень стосовно потерпілого та його близьких родичів, а також з пошкодженням їх майна за відсутності ознак вимагання.

Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань визнається вчиненим **організованою групою**, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи. Дії всіх членів організованої групи незалежно від того, яку конкретну роль вони виконували під час учинення примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, повинні кваліфікуватися лише за ч. 3 ст. 355 КК без посилання на ст. 27 КК.

Небезпечне для життя чи здоров'я потерпілого насильство – це заподіяння йому легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або короточасну втрату працездатності, середньої тяжкості тілесного ушкодження, а також інші насильницькі дії, які не призвели до вказаних наслідків, але були небезпечними для життя чи здоров'я в момент заподіяння. До останніх слід відносити насильство, що призвело до втрати свідомості чи мало характер мордування, здавлювання шиї, скидання з висоти, застосування електроструму, зброї, спеціальних знарядь тощо.

Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, що завдало великої шкоди, кваліфікується в тих випадках, коли вказаним діянням спричинено матеріальні збитки на суму, яка у двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Під **тяжкими наслідками** розуміється необережне заподіяння потерпілому чи його близьким родичам тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, необережне позбавлення їх життя, їх самогубство, а так само необережне заподіяння смерті чи тяжких тілесних ушкоджень третім особам (наприклад, загибель сторонніх людей під час знищення майна потерпілого),

заподіяння великої матеріальної чи іншої шкоди третім особам (наприклад, якщо в результаті примушування до невиконання цивільно-правового зобов'язання потерпілий втратив прибуток) тощо.

11. Кваліфікація самоправства (ст. 356 КК)

Загальні питання кваліфікації самоправства	Самоправство, тобто самовільне, всупереч установленому законом порядку, вчинення будь-яких дій, правомірність яких оспорується окремим громадянином або підприємством, установою чи організацією, якщо такими діями була заподіяна значна шкода інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам або інтересам власника (ст. 356)
---	--

Діяння кваліфікується як самоправство за наявності таких взаємопов'язаних складових: 1) самовільне, всупереч установленому законом порядку, вчинення будь-яких дій, правомірність яких оспорується окремими громадянами або підприємствами, установами, організаціями; 2) наслідки – значна шкода інтересам громадянина, держави, громадським інтересам або інтересам власника; 3) причинний зв'язок між діями та завданою значною шкодою інтересам громадянина, держави, громадським інтересам або інтересам власника. **Оспорюваність** – оголошення в тій чи іншій формі зацікавленими сторонами (фізичними чи юридичними особами) про порушення свого (чужого) права. Це може бути, наприклад, заява або скарга, подана до органів суду, прокуратури або іншого органу захисту прав громадян. Оспорити своє порушене право можна до здійснення самоправства, в момент його здійснення або після його здійснення. Оспорюваність означає, що інші особи вважають такі дії незаконними, здійсненими без належних повноважень. Для визнання факту оспорюваності достатньо лише відкритої незгоди іншої особи.

Значна шкода може мати як матеріальний, так і нематеріальний (моральний) характер. У п. 6 постанови ПВСУ від 26.12.2003 № 15 «Про судову практику в справах про перевищення влади або службових повноважень» стосовно з'ясування істотної шкоди нематеріального характеру для службових злочинів судам пропонується враховувати те, що «якщо шкода полягає у заподіянні суспільно небезпечних наслідків нематеріального характеру, питання про її істотність вирішується з урахуванням конкретних обставин справи. Зокрема, істотною шкодою можуть визнаватися порушення охоронюваних Конституцією України чи іншими законами прав і свобод людини та громадянина (право на свободу й особисту недоторканність та недоторканність житла, виборчі, трудові, житлові права тощо), підри-

авторитету та престижу органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, порушення громадської безпеки та громадського порядку, створення обстановки й умов, що утруднюють виконання підприємством, установою, організацією своїх функцій, приховування злочинів». Матеріальну шкоду слід визнавати значною, якщо вона у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

12. Кваліфікація викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження</p>	<p><i>Викрадення, привласнення, вимагання офіційних документів, штампів чи печаток або заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання особи своїм службовим становищем, а так само їх умисне знищення, пошкодження чи приховування, а також здійснення таких самих дій відносно приватних документів, що знаходяться на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності, вчинене з корисливих мотивів або в інших особистих інтересах (ч. 1 ст. 357)</i></p>
---	--

За ч. 1 ст. 357 КК кваліфікується викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження в разі, якщо винна особа вчинила одну із таких дій: викрадення, привласнення, вимагання, заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання своїм службовим становищем, умисне знищення, пошкодження чи приховування щодо предметів злочину, якими є офіційні документи, штампи чи печатки, приватні документи, що перебувають на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності. Указані дії мають бути вчинені з корисливих мотивів або в інших особистих інтересах.

У разі, якщо за викрадення, заволодіння, привласнення, знищення, пошкодження та інші діяння щодо певного майна, предметів або засобів (наприклад, вогнепальної зброї, наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, радіоактивних матеріалів тощо) відповідальність передбачено за статтями, які містяться в інших розділах Особливої частини КК, то такі діяння мають кваліфікуватися за цими статтями й додаткової кваліфікації за відповідними статтями розділу VI Особливої частини КК не потребують (абз. 2 п. 2 постанови

ПВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06.11.2009 № 10).

Викрадення документів, штампів або печаток – це їх вилучення з офіційного обігу підприємств, установ чи організацій та заволодіння ними шляхом крадіжки, грабежу або розбою. **Крадіжкою** (таємним викраденням) визнається викрадення, здійснюючи яке, винна особа вважає, що робить це непомітно для потерпілого чи інших осіб. **Грабіж** – це відкрите викрадення документів, штампів, печаток у присутності потерпілого або інших осіб, які усвідомлюють протиправний характер дій винного, який, у свою чергу, усвідомлює, що його дії були помічені й оцінюються як викрадення. Під час розрізнення крадіжки та грабежу необхідно враховувати спрямованість умислу винного та відомостей про те, чи усвідомлював потерпілий характер учинюваних винною особою дій. У зв'язку з цим викрадення слід кваліфікувати як крадіжку не лише тоді, коли воно здійснюється за відсутності потерпілого, але й у присутності сторонніх осіб, які не усвідомлюють факту викрадення документів, штампів, печаток і не можуть дати йому належної оцінки (психічно хворі, малолітні). Викрадення є таємним і в тому разі, коли воно відбувається у присутності потерпілої особи за умови, що винна особа не знає про це чи вважає, що робить це непомітно для неї, а також тоді, коли викрадення вчиняється у присутності особи, якій доручено документи, штампи, печатки, але вона перебуває в такому стані, що виключає можливість усвідомлювати значення того, що відбувається (сон, непритомність, стан сп'яніння).

Розбій – це напад з метою заволодіння документами, штампами, печатками, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого або з погрозою застосуванням такого насильства. Під нападом слід розуміти умисні дії, спрямовані на негайне вилучення документів, штампів чи печаток шляхом застосування фізичного або психічного насильства. Розбій вважається **закінченим з моменту** нападу, поєднаного із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я особи, або з погрозою застосуванням такого насильства, незалежно від того, заволоділа винна особа документами, штампами або печатками потерпілого чи ні.

Вимагання полягає у незаконній вимозі передати документи, штампи, печатки з погрозою насильством над потерпілим чи його близькими родичами, обмежити права, свободи або законні інтереси цих осіб, пошкодити чи знищити їхнє майно або майно, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголосити відомості, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці.

Шахрайство – це заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою. Обман (повідомлення потерпілому неправдивих відомостей або приховування

певних обставин) чи зловживання довірою (недобросовісне використання довіри потерпілого) під час шахрайства застосовуються винною особою з метою викликати у потерпілого впевненість у вигідності чи обов'язковості передання їй документів, штампів або печаток. Обов'язковою ознакою шахрайства є добровільне передання потерпілим документів, штампів чи печаток.

Привласнення або заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем характеризуються умисним протиправним і безоплатним оборненням документів, штампів чи печаток на свою користь чи на користь іншої особи. Предметом **привласнення** є лише ті документи, штампи чи печатки, які були ввірені винній особі або перебували в її законному віданні, тобто такі документи, штампи чи печатки, що перебували в неї на законних підставах і стосовно яких вона здійснювала повноваження щодо розпорядження, управління, доставки використання або зберігання тощо. **Заволодіння документами, штампами, печатками шляхом зловживання службовим становищем** полягає в незаконному оборненні чужого майна на свою користь або на користь інших осіб з використанням службовою особою свого службового становища всупереч інтересам служби.

Знищення документів, штампів і печаток – це дії, внаслідок яких виключаються повністю і назавжди можливість використання їх за цільовим призначенням (повна ліквідація документа, штампа, печатки в будь-які способи). **Пошкодження** – це заподіяння шкоди документу, штампі або печатці, у результаті чого їх використання за цільовим призначенням без реставраційних робіт стає практично неможливим. **Приховування** – це неповернення зазначених предметів, їх переміщення без відома особи, у віданні якої вони перебували.

Так, Шевченківський районний суд м. Львова встановив, що 16.01.2016, близько 02 год. 00 хв. обвинувачені гр. А., гр. Д., гр. С. і гр. К. за попередньою змовою групою осіб, маючи умисел на відкрите викрадення чужого майна з корисливих мотивів, перебуваючи на вул. Тичини у м. Львові, застосувавши до потерпілого гр. Р. насильство, що не було небезпечним для життя та здоров'я останнього, а саме нанесли йому удари по голові та тілу, спричинивши ушкодження легкого ступеня тяжкості, заволоділи паспортом потерпілого КС 763402 і банківською картою «Приватбанк» № 5168755515810667. У подальшому обвинувачені, використовуючи викрадену банківську картку та знаючи пароль доступу до рахунку, який підглядели у потерпілого, коли той її використав на вул. Г. Мазепи 12, зняли з банкомату кошти, що належали потерпілому в розмірі 3500 грн, чим заподіяли потерпілому матеріальну шкоду.

Особливості кваліфікації викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження за наявності кваліфікуючих ознак

Кваліфікуючою ознакою є така: «Ті самі дії, якщо вони спричинили порушення роботи підприємства, установи чи організації або вчинені щодо особливо важливих документів, штампів, печаток» (ч. 2 ст. 357)

Порушення роботи підприємства, установи чи організації – це припинення або суттєве ускладнення виконання підприємством, установою чи організацією своїх функцій чи здійснення діяльності на певний строк. **Документи, штампи й печатки** визнаються судом **особливо важливими** з урахуванням усіх обставин кримінального провадження залежно від їх значення для діяльності відповідної фізичної чи юридичної особи та у разі, коли їх відсутність чи незаконне використання (ознайомлення із ними) може спричинити значну шкоду інтересам держави, суспільства чи окремих особам. До таких документів можуть бути віднесені печатки з Гербом України, докази в кримінальних і цивільних провадженнях, нотаріально засвідчені угоди тощо.

Загальні питання кваліфікації викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження

Незаконне заволодіння будь-яким способом паспортом або іншим важливим особистим документом (ч. 3 ст. 357)

Паспорт – документ, що видається відповідним державним органом для посвідчення особи громадян певної країни. **Інший важливий особистий документ** – це будь-який документ, що містить відомості про особу та має істотне правниче значення для реалізації її прав (посвідчення водія, свідоцтво про народження тощо). Незаконне заволодіння цими документами визнається злочином незалежно від мотиву та мети його вчинення. Під **офіційним документом** (ст. 357, 358 та 366 КК) слід розуміти документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи-докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян чи юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, в тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, складені з дотриманням визначених законом форм, що містять передбачені законом реквізити.

Так, Жовтневий районний суд м. Запоріжжя встановив, що 12.09.2015, приблизно об 23 год. 00 хв., гр. П., маючи умисел на таємне викрадення чужого майна, діючи з корисливих мотивів, викрав майно гр. Н. за таких обставин: рухаючись разом зі знайомим гр. В. пішки по пішохідній доріжці дамби у напрямку від зупинки громадського транспорту «пл. Пушкіна» до зупинки «вул. Гагаріна» у м. Запоріжжі, за напрямком руху автомобілів до вул. Гагаріна, гр. В. зіткнувся плечем з гр. Н., який рухався йому на зустріч.

Використавши цю подію як привід, гр. В. одразу завдав гр. Н. удар правою рукою по голові в область обличчя, від якого потерпілий упав на асфальт обличчям вниз, залишившись без руху. Незважаючи на це, з метою досягнення злочинної мети гр. В. продовжив завдавати удари гр. Н. численні удари ногами по голові та тілу. Унаслідок отриманих тілесних ушкоджень – закритої внутрішньочерепної травми, крововиливів під оболонки головного мозку, набряку головного мозку – гр. Н. помер на місці події. гр. П., який був очевидцем вказаної події, після того як потерпілий гр. Н. втратив свідомість, узяв його сумку та разом із гр. В. зник з місця вчинення злочину.

По дорозі П. оглянув вміст сумки, де виявив особисті документи потерпілого, а саме паспорт громадянина України на ім'я потерпілого гр. Н. 08.11.1968 народження серії ЕР 004933, виданого 25.06.2002 Арбузинським РВ УМВС України в Миколаївській області, два мобільних телефони: «Самсунг» GTc3300k у корпусі чорного кольору, вартістю 300 гривень та мобільний телефон «Нокія» X1, вартістю 250 грн. Розділивши викрадене майно, гр. П. передав мобільний телефон «Самсунг» GTc3300k В., а мобільний телефон «Нокія» X1 і документи потерпілого залишив собі та зберігав їх за місцем мешкання до виявлення й вилучення їх працівниками міліції.

13. Кваліфікація підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збуту чи використання підроблених документів, печаток, штампів (ст. 358 КК)

Загальні питання кваліфікації підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збуту чи використання підроблених документів, печаток, штампів

Підроблення посвідчення або іншого офіційного документа, який видається чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, нотаріусом, державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, особою, яка уповноважена на виконання функцій держави щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань, державним виконавцем, приватним виконавцем, аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи, і який надає права або звільняє від обов'язків, з метою використання його підроблювачем чи іншою особою або збут такого документа, а також виготовлення підроблених печаток, штампів чи бланків підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, інших офіційних печаток, штампів чи бланків з тією самою метою або їх збут (ч. 1 ст. 358)

За ч. 1 ст. 358 КК кваліфікується підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів у таких випадках: 1) щодо посвідчення або іншого документа, який видається чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, нотаріусом, державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, особою, яка уповноважена на виконання функцій держави щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань, державним виконавцем, приватним виконавцем, аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи, і який надає права або звільняє від обов'язків, з метою використання його підроблювачем чи іншою особою або збут такого документа; 2) коли винний виготовив підроблені печатку, штамп або бланк підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності чи інших офіційних печаток, штампів або бланків з тією самою метою, або якщо він здійснив їх збут.

Поняття «підроблення» та «виготовлення» підроблених предметів є синонімічними. **Підробленням** слід вважати створення копії документа або предмета з якомога близькими до оригіналу властивостями та характеристиками за умови, що в особи не було права на їх створення (виготовлення, видачу). Якщо винний вчинив зазначені вище дії без мети використання відповідних предметів (наприклад, з метою продемонструвати свої вміння), то склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 358 КК, відсутній. Суб'єктом підроблення документів не може бути службова особа, оскільки такі її дії кваліфікуються за ст. 366 КК «Службове підроблення». **Збутом** слід визнати обмін підробленого документа або предмета на матеріальні або нематеріальні цінності. **Виготовлення підроблених печаток, штампів чи бланків підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, інших офіційних печаток, штампів чи бланків** є їх повне створення. КК не встановлює відповідальність за підроблення печаток, штампів і бланків, тому часткову зміну справжніх печаток і штампів також слід кваліфікувати як виготовлення підроблених печаток і штампів. Предметом підроблення в цьому випадку є самі печатки й штапи, а не їх відбитки на документах. Якщо в різні способи підроблюються відбитки печаток і штампів на документах, такі дії слід розцінювати як підроблення офіційних документів.

Загальні питання кваліфікації підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збуту чи використання підроблених документів, печаток, штампів

Складання чи видача працівником юридичної особи незалежно від форми власності, який не є службовою особою, складання чи видача приватним підприємцем, аудитором, експертом, оцінювачем, адвокатом, нотаріусом, державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, особою, яка уповноважена на виконання функцій держави щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань, державним виконавцем, приватним виконавцем або іншою особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних чи адміністративних послуг, завідомо підроблених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків, підроблення з метою використання або збуту посвідчень, інших офіційних документів, що складені у визначеній законом формі та містять передбачені законом реквізити, виготовлення підроблених офіційних печаток, штампів чи бланків з метою їх збуту або їх збут чи збут завідомо підроблених офіційних документів, у тому числі особистих документів особи (ч. 2 ст. 358)

Складання офіційного документа – це його оформлення (створення). Створення будь-якого офіційного документа передбачає два етапи: складання тексту й безпосереднє оформлення документа. Під оформленням офіційного документа розуміють фіксування реквізитів такого документа. Реквізит (офіційного документа) – це інформація, зафіксована в офіційному документі для його ідентифікації, організації обігу та/або надання йому юридичної чинності. Склад і послідовність розміщення реквізитів у документі утворюють його формуляр. Конкретному виду документа, наприклад акту, інструкції, наказу, протоколу й ін., властивий свій формуляр, своя схема будови, що одержала назву «формуляр-зразок».

Так, Михайлівський районний суд Запорізької області встановив, що гр. В., перебуваючи на підставі наказу по особовому складу від 03.08.2010 № 4385-к з 03.08.2010 до 09.07.2013 на посаді бухгалтера-касирки Веселівського відділення Публічного акціонерного товариства комерційний банк «Правекс-банк» (далі – ПАТ КБ «Правекс-банк»), діючи на підставі типових посадових інструкцій бухгалтера-касирки відділення ПАТ КБ «Правекс-банк», затверджених рішенням Голови Правління ПАТ КБ «Правекс-банк» від 15.07.2011 № 169 та рішенням Голови Правління ПАТ КБ «Правекс-банк» від 21.05.2013, згідно з якими касир-бухгалтер здійснює розрахункове касове обслуговування клієнтів – юридичних і фізичних осіб банку, надає повний комплекс послуг, які надає банк згідно із затвердженими тарифами, умовами та нормативними документами банку, здійснює документарне та бухгалтерське супроводження касових операцій згідно із наданими йому повноваженнями, відображеними затвердженими зразками підписів працівника, контролювати відповідність фактичних залишків цінностей із залишками на відповідних балансових рахунках, у процесі приймання від

клієнтів банку та видачі клієнтам банку готівки проводити перевірку її на справжність та платоспроможність, перерахунок, сортування та формування, забезпечувати надійне зберігання та облік готівки та інших цінностей відповідно до вимог нормативних банків НБУ, здійснювати операції щодо відкриття (закриття) та обслуговування рахунків клієнтів згідно з нормами чинного законодавства, вимогами НБУ та внутрішніми нормативними документами банку, будучи матеріально-відповідальною особою, на підставі договору про повну індивідуальну матеріальну відповідальність від 11.10.2012 № 1285, діючи з прямим умислом, спрямованим на привласнення чужого майна, яке перебувало в її віданні, шляхом складання та використання завідомо неправдивих офіційних документів із корисливих мотивів, перебуваючи у приміщенні ПАТ КБ «Правекс-банк» по вул. Леніна 133 в смт. Веселе, Веселівського району Запорізької області, в період часу з 29.11.2012 по 05.07.2013 привласнила грошові кошти ПАТ КБ «Правекс-банк» шляхом складання та використання завідомо неправдивих офіційних документів за таких обставин.

29.11.2012 гр. В., перебуваючи протягом робочого часу у приміщенні каси Веселівського відділення ПАТ КБ «Правекс-банк» по вул. Леніна 133 в смт. Веселе Веселівського району Запорізької області, діючи з прямим умислом, спрямованим на привласнення чужого майна, яке перебувало в її віданні, шляхом складання та використання завідомо підробленого офіційного документа, керуючись корисливими мотивами, достовірно знаючи про те, що на особистому картковому рахунку, відкритому на ім'я гр. О., були грошові кошти у розмірі 901,82 грн, за допомогою службового комп'ютера та спеціальної банківської програми «Flex Cube» сформувала заяву на видачу готівки від 29.11.2012 № FJB1233402343952, в яку внесла дані про відшкодування грошових коштів у розмірі 901,82 грн у зв'язку із закриттям рахунку, перевела за допомогою принтера заяву у друкований вигляд, підписала від імені гр. О. та поставила свій особистий підпис, після чого передала вказану заяву для затвердження директору Веселівського відділення ПАТ КБ «Правекс-банк» гр. І., тим самим склала та використала завідомо підроблений офіційний документ, що стало підставою для переведення зазначеної суми грошових коштів у готівку, яку гр. В. у касі банку отримала, тим самим привласнивши її.

(...) Указані дії гр. В. кваліфіковано за ч. 1 ст. 191 КК України – привласнення чужого майна, яке перебувало у віданні особи; за ч. 3 ст. 191 КК України – привласнення чужого майна, яке перебувало у віданні особи, вчинене повторно; ч. 2 т. 358 КК України – складання працівником юридичної особи будь-якої форми власності завідомо підробленого офіційного документа; ч. 3 т. 358 КК України – складання працівником юридичної особи будь-якої форми власності завідомо підробленого офіційного документа, вчинене повторно; ч. 4 т. 358 КК України – використання завідомо підробленого документа.

Особливості кваліфікації підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збуту чи використання підроблених документів, печаток, штампів за наявності кваліфікуючих ознак

Кваліфікуючою ознакою є така: «Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб» (ч. 3 ст. 358)

У тих випадках, коли винний спочатку підробив відповідний предмет злочину, а потім збув його, такі дії не утворюють повторності як спрямовані на реалізацію мети – використання цього предмету іншою особою.

Загальні питання кваліфікації підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збуту чи використання підроблених документів, печаток, штампів

Використання завідомо підробленого документа (ч. 4 ст. 358)

Використання завідомо підробленого документа – це його пред'явлення чи подання для одержання права чи звільнення від обов'язку, які надаються таким документом у випадку його справжності. Відповідальність за ч. 4 ст. 358 КК настає лише у разі, якщо під час використання документа винний знав про те, що він є підробленим.

14. Кваліфікація злочинів проти журналістів (ст. 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК України)

Особливістю цієї групи злочинних посягань є те, що **потерпілим від них** може бути лише журналіст або його близькі родичі чи члени сім'ї. Згідно зі ст. 25 закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» журналістом визнається творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для засобу масової інформації та діє на підставі трудових чи інших договірних відносин з його редакцією або займається такою діяльністю за її уповноваженням, що підтверджується редакційним посвідченням чи іншим документом, виданим йому редакцією цього друкованого засобу масової інформації. Статус журналіста також може підтверджуватися документом, виданим професійним об'єднанням журналістів.

Поняття близьких родичів та членів сім'ї наведено у п. 1 ч. 1 ст. 3 КПК України. Отже, особи, які не мають ознак журналіста або не є близькими родичами чи членами сім'ї журналіста (у т. ч. блогери, модератори, працівники Інтернет-ЗМІ та інші особи) не можуть визнаватися потерпілими від указаних злочинів, і посягання на життя, здоров'я, свободу та власність цих осіб слід кваліфікувати за загальними статтями, зокрема ст. 115, 121, 122, 125, 126, 129, 147, 194 КК України.

Так, Деснянське відділення поліції м. Києва перекваліфікувала з ч. 2 ст. 345-1 КК України на ч. 1 ст. 122 КК України дії керівника громадської організації Ш., який під час інтерв'ю з відеоблогером каналу «Голос народу» гр. Ф. на ґрунті раптово виниклого конфлікту завдав останньому удар кулаком в обличчя, чим спричинив потерпілому тілесні ушкодження середнього ступеня тяжкості. Приводом перекваліфікації стала невідповідність професії потерпілого ознакам журналіста, визначеним у законі.

Об'єктивні ознаки спеціальних норм про відповідальність за посягання на життя, здоров'я, свободу та власність журналіста, близьких родичів та членів сім'ї в цілому є ідентичними ознакам норм про відповідальність за посягання на життя, здоров'я, власність працівника правоохоронного органу, а тому повинні відповідати вимогам та особливостям кваліфікації злочинів, передбачених ст. 345, 347, 348 КК України.

Слід мати на увазі, що відповідальність за ст. 345-1 347-1, 348-1, 349-1 КК України настає лише у випадку, коли вказані дії вчинено у зв'язку з виконанням потерпілим своєї законної професійної діяльності. У такому разі погроза насильством, насильство, захоплення як заручника, знищення або пошкодження майна не є самоціллю, а виступають способом впливу на журналіста. Це означає, що посягання на журналіста здійснюється з метою запобігти, припинити або змінити його діяльність, а також помститися за вже виконані дії. Таким чином, зазначений злочин виступає фактором незаконного впливу на потерпілого за дії, вчинені в минулому.

Головною проблемою для правозастосовної практики статей, що аналізуються, є той факт, що під час ухвалення КК України 2001 р. була запроваджена ст. 171 КК України, яка передбачає відповідальність за перешкодження законній професійній діяльності журналістів. У зв'язку з цим в діяльності національних судів виникають суттєві ускладнення під час кваліфікації злочинних посягань на журналістів.

Так, Печерський районний суд м. Києва засудив гр. О. за ч. 2 ст. 345-1 КК України, за те, що він 13.01.2016 приблизно о 22 год. 15 хв. у підземному переході станції метро «Дружби народів» у м. Києві під час виконання гр. С. професійної діяльності журналіста штовхнув останнього у спину, після чого наніс йому по обличчю удар кулаком, чим спричинив фізичний біль та легкі тілесні ушкодження у вигляді синця в проекції кута нижньої щелепи зліва.

Водночас у схожій ситуації Богунський районний суд м. Житомира засудив гр. У. за перешкодження діяльності журналістів під час зйомки пожежі шляхом пошкодження знімальної апаратури та застосування сили до журналістів за сукупністю злочинів ч. 1 ст. 171 та ч. 1 ст. 347-1 КК України.

Слід визнати, що застосування насильства, знищення майна або позбавлення журналіста свободи у зв'язку з виконанням останнім своєї професійної діяльності є одним із способів перешкоджання діяльності журналіста. У зв'язку з цим дії, пов'язані з перешкоджанням професійній діяльності журналістів шляхом застосування насильства, знищення або пошкодження майна чи захоплення заручників, потребують кваліфікації за сукупністю злочинів, зокрема ч. 1 ст. 171 КК України та відповідної ст. 345-1, 347-1, 348-1 або 349-1 КК України. Так, відповідно до п. 8 постанови ПВСУ від 26.06.92 № 8 «Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів»: «Якщо при опорі працівникові міліції чи військовослужбовцю, який одночасно є працівником правоохоронного органу, було нанесено удари, побої чи заподіяно легке, середньої тяжкості чи тяжке тілесне ушкодження, вчинене необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ч. 2 ст. 188-1 та ч. 1 чи 2 ст. 189-4 цього Кодексу».

Перешкоджання означає встановлення, створення перешкод (перепон) до початку або у процесі виконання журналістом своїх обов'язків. У випадку, коли насильство здійснюється як помста за вже виконану журналістську діяльність, дії винного слід кваліфікувати лише за відповідною ст. 345-1, 347-1, 348-1 чи 349-1 КК України.

Із *суб'єктивної сторони* злочини, що аналізуються, характеризуються лише умисною формою вини. Необережне заподіяння шкоди виключає кримінальну відповідальність за ст. 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК України.

Використання в цих складах злочинів формулювання «у зв'язку із здійсненням законної професійної діяльності» вказує на певні особливості не тільки об'єктивної, але й суб'єктивної сторони цих злочинів. Із позиції дослідження суб'єктивних ознак у ст. 345-1, 347-1 та 348-1 КК України використання вказаної термінології акцентує увагу на обов'язковому зв'язку в складах зазначених злочинів мотиву злочинного посягання із професійною діяльністю журналіста. За своїм змістом ці мотиви можуть бути різноманітними (помста, кар'єризм тощо), однак усі вони повинні бути викликані законною професійною діяльністю журналіста та бажанням винного запобігти останній або помститися за неї. Саме наявність широкого кола мотивів під час учинення вказаних злочинів і змусило законодавця звернути увагу не на зміст мотиву, а його зв'язок з діяльністю потерпілого. Мета злочину, як і мотив, пов'язується з професійною діяльністю журналіста, і відсутність зв'язку між останньою та злочинною метою виключає можливість кваліфікації за ст. 345-1, 347-1 і 348-1 КК України.

Отже, під час дослідження обставин конкретної справи правоохоронні органи та суд зобов'язані встановлювати не тільки усвідомлення винним факту заподіяння шкоди журналісту, але й мотиви та мету його дій, які обов'язково повинні бути пов'язані з професійною діяльністю потерпілого.

Перелік питань для самоконтролю

1. Що означає термін «перешкоджання» у контексті ст. 340 КК?
2. У яких випадках «перешкоджання» може мати законний характер?
3. За якими ознаками здійснюється розмежування злочинів, передбачених ст. 340 та 170 КК?
4. Наявність яких обставин є вирішальною для встановлення в діях винного ідеальної сукупності злочинів, передбачених ст. 340 та 170 КК?
5. У чому виражається суспільно небезпечне діяння, передбачене ст. 342 КК та в яких формах воно може здійснюватись?
6. Дайте визначення ненасильницькому опору та поясніть, у чому полягає його відмінність від злісної непокори.
7. За якими правилами кваліфікується умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця?
8. Розкрийте зміст понять «погроза» та «насильство щодо працівника правоохоронного органу».
9. Який зміст вкладає законодавець у поняття «знищення майна» та «пошкодження майна»?
10. Розкрийте загальні питання кваліфікації захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника.
11. У чому полягає самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи?
12. Укажіть особливості кваліфікації підкупу працівника підприємства, установи чи організації за наявності кваліфікуючих ознак.
13. Що означає прохання надати неправомірну вигоду?
14. Назвіть особливості кваліфікації примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань за наявності кваліфікуючих ознак.
15. Розкрийте зміст кожної дії, що складають викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження.
16. Як кваліфікуються дії, правомірність яких оспорується окремими громадянами або підприємствами, установами, чи організаціями?
17. У чому полягає підроблення документів, печаток, штампів і бланків, збуту чи використання підроблених документів, печаток і штампів?
18. Як вираховується шкода в разі умисного знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця?
19. Розкрийте правовий зміст терміну «вчинення злочину у зв'язку із здійсненням законної професійної діяльності потерпілим».

20. Визначте особливості суб'єктивної сторони злочинів проти журналістів та значення мотиву й мети для кваліфікації злочинних посягань на життя, здоров'я, свободу та власність журналіста.
21. Особливості ознак потерпілої особи у злочинах проти життя, здоров'я, свободи та власності журналістів і їх значення для кваліфікації.
22. Дайте правову оцінку злочинному діянню у вигляді насильства над журналістом з метою перешкоджання його діяльності та вкажіть основні розмежувальні ознаки погрози або насильства щодо журналіста (ст. 345-1 КК України) та перешкоджання законній професійній діяльності журналістів (ст. 171 КК України).

Список рекомендованої літератури

1. Возьний В. І. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони самоправства (ст. 356 Кримінального кодексу України) / В. І. Возьний // Юридичний вісник. – 2013. – № 2 (27). – С. 136–139.
2. Гладкова Є. О. Кримінально-правовий захист працівників правоохоронних органів : наук.-метод. рекомендації / Є. О. Гладкова. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. – 48 с.
3. Михайленко Д. Г. Кваліфікація корупційних злочинів : навч.-метод. посіб. / Д. Г. Михайленко. – Одеса : Юрид. літ., 2013. – 136 с.
4. Осадчий В. І. Кримінально-правова характеристика та кваліфікація підкупу працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК України) / В. І. Осадчий // Юридичний вісник. – 2015. – № 2 (35). – С. 145–151.
5. Осадчий В. І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності : монографія / В. І. Осадчий. – Київ : Атіка, 2004. – 336 с.
6. Павликівський В. І. Кримінально-правове забезпечення свободи слова та професійної діяльності журналістів в Україні : монографія / В. І. Павликівський. – Харків : Панов, 2016. – 488 с.
7. Пилипенко І. В. Ознаки об'єктивної сторони кримінально-караного самоправства: порівняльно-правовий аспект / І. В. Пилипенко // Молодий вчений. – 2015. – № 9 (24), ч. 1. – С. 168–172.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів : закон України від 14 трав. 2015 р. № 421-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-19>.
9. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення захисту професійної діяльності журналістів : закон України від 4 лют. 2016 р. № 993-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-19>.
10. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів : закон України від 23 верес. 1997 р. № 540/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-вр>.
11. Про державну службу : закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.

12. Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 черв. 1992 р. № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-92>.
13. Про Національну поліцію : закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
14. Про однострій поліцейських : постанова Кабінету Міністрів України від 30 верес. 2015 р. № 823 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/823-2015-п>.
15. ВССУ узагальнив практику щодо злочинів проти життя і здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kd.od.court.gov.ua/sud1514/rybinf/70/277619>.
16. Про судову практику у справах про хабарництво : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02>.
17. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : закон України від 2 черв. 2016 р. № 1403-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19>.

ТЕМА 13

Кваліфікація злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку

1. Кваліфікація несанкціонованого втручання в роботу ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку (ст. 361 КК).
2. Кваліфікація створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збуту (ст. 361-1 КК).
3. Кваліфікація несанкціонованого збуту або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації (ст. 361-2 КК).
4. Кваліфікація несанкціонованих дій з інформацією, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинених особою, яка має право доступу до неї (ст. 362 КК).
5. Кваліфікація порушення правил експлуатації ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється (ст. 363 КК).
6. Кваліфікація перешкоджання роботі ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку шляхом масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку (ст. 363-1 КК).

1. Кваліфікація несанкціонованого втручання в роботу ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку (ст. 361 КК)

Загальні питання кваліфікації несанкціонованого втручання в роботу ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку	<i>Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, що призвело до витоку, втрати, підробки, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації або до порушення встановленого порядку її маршрутизації (ч. 1 ст. 361)</i>
---	--

Предметом несанкціонованого втручання в роботу ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку (далі – АС, КМ, МЕ) є **комп'ютерна інформація** (програми, дані, інформація мереж електрозв'язку). Саме злочинний

вплив на неї або на встановлений порядок її обробки та передання надає підстави визначити наявність об'єкту цього злочину, тому що комп'ютерна інформація є невід'ємною частиною охоронюваних розглядуваною нормою суспільних відносин.

Під час оцінювання об'єктивної сторони треба врахувати такі особливості. Під **несанкціонованим втручанням у роботу ЕОМ (комп'ютерів), АС, КМ чи МЕ** слід розуміти вчинення дій, які змінюють режим роботи машини, автоматизованої системи чи комп'ютерної мережі або ж повністю чи частково припиняють їх роботу без дозволу (згоди) відповідного власника або уповноважених ним осіб. Тобто, ці дії повинні мати **деструктивний характер**. У переважній більшості випадків такі дії вчиняються в процесі проникнення за допомогою програмно-технічних засобів до цих машин, їх систем чи мереж. Фізичне пошкодження чи знищення ЕОМ (комп'ютерів), елементів АС, КМ чи МЕ може кваліфікуватися за ст. 361 КК, тільки якщо воно було здійснено саме з метою втручання в роботу системи чи мережі й призвело до злочинних наслідків.

У диспозиції статті чітко вказано **наслідки злочину**: витоку, втрата, підробка, блокування комп'ютерної інформації, порушення встановленого порядку її маршрутизації. Отже, результати впливу на комп'ютерну інформацію слід оцінювати в межах цього переліку. Достатнім для кваліфікації є наявність хоча б одного наслідку з указаних. Відсутність жодного з них виключає таку можливість, і правопорушення за наявності інших ознак слід кваліфікувати відповідно до адміністративного законодавства (ст. 212-6 КУпАП).

Зокрема, на практиці зустрічаються випадки кваліфікації за ст. 361 КК внесення до комп'ютерної системи неправдивої інформації (наприклад, у разі внесення нотаріусом у реєстр даних про незаконно оформлену ним довіреність). У цьому випадку фактично відбулося створення інформації в системі, а тому така кваліфікація є помилковою.

Схожі дії, які фактично не містять указаних у ст. 361–363-1 КК наслідків для комп'ютерної інформації, слід розцінювати як спосіб вчинення іншого злочину й кваліфікувати за відповідними статтями інших розділів КК за наявності ознак складу злочину, наприклад за ч. 3 ст. 190 КК, якщо шляхом такого внесення в систему завідомо неправдивої інформації вчинено заволодіння чужим майном шляхом обману чи зловживання довірою.

Розглядуваний злочин слід вважати **закінченим саме з моменту** настання хоча б одного з указаних у диспозиції суспільно небезпечних наслідків у причинному зв'язку з несанкціонованим втручанням у роботу ЕОМ (комп'ютерів), АС, КМ чи МЕ.

Оцінка ознак суб'єкта цього злочину набуває великого значення, тому що на поточному етапі проникнення комп'ютерних технологій

в життя суспільства більшість їх користувачів є неповнолітніми, а отже часто такими, що не досягли віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Необхідно чітко встановити, що запідозрена особа досягла 16 річного віку.

Слід мати на увазі, що останнім часом учені визнають наявність нових видів психічних хвороб, пов'язаних із використанням комп'ютерних технологій. Отже, треба приділити окрему увагу поведінці підозрюваного під час учинення злочину та відображенню її в слідах учиненого діяння, а також у процесі слідства для оцінювання осудності цієї особи.

Під час оцінювання суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 361 КК, слід приділяти окрему увагу **усвідомленню запідозреною особою несанкціонованості її дій** – відсутності дозволу на них з боку власника системи чи інформації, що обумовлює наявність відповідної форми вини цієї особи – умислу.

Крім того, не слід обмежуватися лише встановленням вини у формі умислу, адже щодо наслідків цих злочинів може бути і необережна форма вини, тобто **змішана форма вини**.

У разі посягання під час учинення цього злочину і на інші суспільні відносини (крім родового об'єкту Розділу 16 КК), тобто **за наявності ознак сукупності злочинів** потрібна додаткова кваліфікація за іншою статтею КК України. Але при цьому слід ураховувати, що ідеальна сукупність злочинів відсутня, якщо вчиненими діяннями виконуються злочини, які є обов'язковими (конститутивними) ознаками посягання, передбаченого однією статтею Особливої Частини КК України. Інформаційні процеси пронизують усі суспільні відносини, і часто діяння, передбачене статтею Розділу 16 КК, є способом учинення іншого, більш тяжкого злочину, а тому в такому випадку **не слід кваліфікувати вчинене як сукупність злочинів**. Наприклад, знищення певної надзвичайно важливої для обороноздатності країни комп'ютерної інформації з метою ослаблення держави шляхом несанкціонованого втручання, яке спричинило істотну шкоду, розглядається тільки як диверсія і кваліфікується лише за ст. 113 КК без додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 361 КК.

<p>Особливості кваліфікації несанкціонованого втручання в роботу ЕОМ (комп'ютерів), АС, КМ чи МЕ за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p>Кваліфікуючою ознакою є така: «Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони заподіяли значну шкоду» (ч. 2 ст. 361)</p>
--	---

Кваліфікація за першими двома кваліфікуючими ознаками не має певних особливостей.

Значною шкодою в ст. 361–363-1 КК, якщо вона полягає у заподіянні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян (примітка до ст. 361 КК). При цьому слід пам'ятати, що шкода під час учинення злочинів, передбачених в ст. 361–363-1 КК, може полягати в двох видах матеріальних збитків: 1) позитивних (позитивна майнова шкода) – це прямі збитки, що оцінюються, виходячи з витрат власника на придбання (створення) комп'ютерної інформації, пропорційно зниженню цієї вартості, спричиненому злочином, або виходячи з вартості компонентів комп'ютерної системи (програмних чи технічних), які зазнали негативного злочинного впливу, або виходячи з витрат на відновлення комп'ютерної інформації чи компонентів комп'ютерної системи тощо; 2) непрямих (опосередкованих), що виражаються в упущеній вигоді, наприклад в укладанні невігідних договорів, падінні авторитету, невиконанні умов договорів тощо.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	<p>ст. 361 («Несанкціоноване втручання в роботу ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ»)</p>	<p>ст. 362 («Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютері), АС, КМ або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї»)</p>
<p>Діяння та наслідки</p>	<p>Несанкціоноване втручання в роботу ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ, що призвело до витоку, втрати, підробки, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації або до порушення встановленого порядку її маршрутизації</p>	<p>Несанкціоновані зміна, знищення або блокування інформації, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), АС, КМ або зберігається на носіях такої інформації (ч. 1) Несанкціоновані перехоплення або копіювання інформації, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), АС, КМ або зберігається на носіях такої інформації, якщо це призвело до її витоку (ч. 2)</p>
<p>Суб'єкт</p>	<p>Загальний: фізична, осудна особа, яка на момент вчинення злочину досягла 16 років</p>	<p>Спеціальний: особа, яка має право доступу до інформації – предмету злочину</p>

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 363-1 («Умисне масове розповсюдження повідомлень електрозв'язку, здійснене без попередньої згоди адресатів, що призвело до порушення або припинення роботи ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ»)	ст. 361 («Несанкціоноване втручання в роботу ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ»)
Діяння	Розповсюдження повідомлень електрозв'язку ... , що призвело до порушення або припинення роботи ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ (може розглядатися як вид втручання у їх роботу)	Несанкціоноване втручання в роботу ЕОМ (комп'ютерів), АС, КМ чи МЕ
Наслідки	Порушення або припинення роботи ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ	Виток, втрата, підробка, блокування комп'ютерної інформації, порушення встановленого порядку її маршрутизації – можуть призвести до порушення або припинення роботи ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ

2. Кваліфікація створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збуту (ст. 361-1 КК)

Загальні питання кваліфікації створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збуту	Створення з метою використання, розповсюдження або збуту, а також розповсюдження або збут шкідливих програмних чи технічних засобів, призначених для несанкціонованого втручання в роботу ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ (ч. 1 ст. 361-1)
---	---

Предметом злочину можуть бути тільки програмні чи технічні засоби, які мають ознаки шкідливості, чітко вказані в диспозиції статті: їх призначенням є несанкціоноване втручання в роботу ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ. Це прямо вказує на те, що вони повинні бути наділені функціями, які надають можливість вчинити злочин, передбачений ст. 361 КК.

Під час оцінювання об'єктивних ознак слід звернути увагу на те, що діяння в складі цього злочину може приймати чітко вказані в диспозиції форми, і не слід їх розширювати. Зокрема, статтею **не передбачено відповідальності за володіння** шкідливими програмними або технічними засобами (далі – ШПЗ).

Під створенням ШПЗ розуміють не тільки отримання принципово нового продукту, але й внесення змін чи доповнень до вже існуючого продукту, в результаті чого він отримує нові деструктивні функції.

Розповсюдження шкідливих програмних засобів охоплює не тільки надання копій шкідливих програм, але й відкриття віддаленого доступу до них невизначеному колу осіб, а так само їх «закладання» в програмне забезпечення, поширення за допомогою телекомунікаційних мереж чи шляхом самовідтворення.

Крім цього, має значення правильне **розмежування двох форм діяння – розповсюдження та збуту**. Розповсюдження ШПЗ відрізняється від їх збуту тим, що воно містить певні зусилля винної особи щодо якомога більшого розширення кола осіб, які мають можливість отримати цей засіб (викладення ШПЗ на мережевий ресурс, доступ до якого може відкриватися після оплати певної суми грошей або бути вільним; поштова розсилка з прикріпленням файлом або гіперпосиланням на нього тощо). Збут же характеризується певною обмеженістю за кількістю екземплярів ШПЗ та колом осіб, які їх отримали чи могли отримати (продаж дисків із записаними на них шкідливими програмами на одній торговій точці, передання програми знайомому).

Слід звернути увагу, що для кваліфікації діяння за ст. 361-1 КК **не має значення**, чи були використані ШПЗ для вчинення злочину і чи були взагалі якісь шкідливі наслідки від дій винної особи, оскільки складом цього злочину не передбачено наслідки діяння – він належить до формальних і вважається **закінченим з моменту** створення, збуту чи вчинення дій із розповсюдження хоча б одного ШПЗ.

Під час оцінювання суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 361-1 КК, слід розуміти, що оскільки склад злочину є формальним, то вина може бути виражена **тільки у формі прямого умислу**. При цьому свідомістю особи обов'язково охоплюється розуміння того, що створювані або розповсюджені засоби спеціально призначено для несанкціонованого втручання в роботу ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ.

Особливості кваліфікації створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збуту за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючою ознакою є така: «Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони заподіяли значну шкоду» (ч. 2 ст. 361-1)
---	--

Кваліфікація створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збуту за наявності кваліфікуючих ознак має такі ж особливості, як і кваліфікація злочину, передбаченого ст. 361 КК.

3. Кваліфікація несанкціонованого збуту або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації (ст. 361-2 КК)

Загальні питання кваліфікації несанкціонованого збуту або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в ЕОМ (комп'ютерах), АС, КМ або на носіях такої інформації	Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в ЕОМ (комп'ютерах), АС, КМ або на носіях такої інформації, створеної та захищеної відповідно до чинного законодавства (ч. 1 ст. 361-2)
---	---

Предмет цього злочину має важливі для кваліфікації ознаки:

– є інформацією з обмеженим доступом, до якої згідно зі ст. 21 закону України «Про інформацію» належить таємна, конфіденційна та службова інформація;

– зберігається в ЕОМ (комп'ютерах), АС, КМ або на носіях такої інформації;

– є інформацією, створеною відповідно до чинного законодавства, тобто розповсюдження або збут інформації, отриманої з порушенням законодавства, не є злочином, передбаченим ст. 361-2 КК; для виявлення цієї ознаки слід звернутися до відповідних нормативних актів, які встановлюють порядок створення певної інформації з обмеженим доступом;

– є інформацією, захищеною відповідно до чинного законодавства; згідно із законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» інформація з обмеженим доступом, вимогу щодо захисту якої встановлено законом, повинна оброблятися із застосуванням «комплексної системи захисту інформації з підтвердженою відповідністю» (ч. 2 ст. 8 закону); в іншому випадку «умови обробки інформації в системі визначаються власником системи відповідно до договору з власником інформації» (ч. 1 ст. 8 закону), отже склад злочину, передбачений цією статтею, буде таким тоді, коли в першому випадку будуть відповідні заходи захисту, а в другому – ці заходи будуть вжиті відповідно до договору, в разі ж відсутності будь-яких заходів захисту ця необхідна ознака предмету цього злочину відсутня, тож, відсутній і склад злочину.

Оцінюючи об'єктивну сторону, необхідно використовувати рекомендації, надані в попередньому питанні щодо розмежування розповсюдження та збуту. Збут або розповсюдження інформації слід вважати **несанкціонованим**, коли вони вчиняються без дозволу власника цієї інформації.

Слід звернути увагу, що для кваліфікації діяння за ст. 361-2 КК, **не має значення**, чи настали якісь шкідливі наслідки від дій винної особи, оскільки складом цього злочину не передбачено наслідки діяння – він належить до формальних і вважається **закінченим з моменту** збуту чи вчинення дій із розповсюдження певної інформації з обмеженим доступом.

Під час оцінювання суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 361-1 КК, слід розуміти, що оскільки склад злочину є формальним, то вина може бути виражена тільки у формі **прямого умислу**. При цьому **обов'язковим є усвідомлення** особою того, що комп'ютерна інформація, яку вона збуває або розповсюджує, є інформацією з обмеженим доступом, й особа не має права або дозволу власника інформації на вчинення таких дій.

Особливості кваліфікації несанкціонованого збуту або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в ЕОМ (комп'ютерах), АС, КМ або на носіях такої інформації за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючою ознакою є така: «Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони заподіяли значну шкоду» (ч. 2 ст. 361-2)
---	--

Кваліфікація несанкціонованого збуту або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в ЕОМ (комп'ютерах), АС, КМ або на носіях такої інформації за наявності кваліфікуючих ознак має такі ж особливості, як і в разі ст. 361 КК.

4. Кваліфікація несанкціонованих дій з інформацією, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинених особою, яка має право доступу до неї (ст. 362 КК)

Загальні питання кваліфікації несанкціонованих дій з інформацією, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), АС, КМ або зберігається на носіях такої інформації, вчинених особою, яка має право доступу до неї	Несанкціоновані зміна, знищення або блокування інформації, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах чи комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї (ч. 1 ст. 362) Несанкціоновані перехоплення або копіювання інформації, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, якщо це призвело до її витоку, вчинені особою, яка має право доступу до такої інформації (ч. 2 ст. 362)
---	---

Установлення ознак *предмету* цього злочину також має критичне значення для кваліфікації. Слід чітко встановити, що інформація, яка зазнала шкідливого впливу, перебувала в стані обробки в ЕОМ (комп'ютері), АС, КМ або зберігалася на носіях такої інформації. **Обробка інформації в системі** – це виконання однієї або кількох операцій, зокрема збирання, введення, записування, перетворення, зчитування, зберігання, знищення, реєстрації, приймання, отримання чи передавання, які здійснюються в системі за допомогою технічних і програмних засобів (ст. 1 закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»).

Під час оцінювання об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 1 статті, слід розуміти, що, на перший погляд, його склад є **формальним** і він є **закінченим із моменту** вчинення однієї із передбачених форм діяння: несанкціонованої зміни, несанкціонованого знищення чи блокування інформації. Проте з порівняння опису складу злочину із диспозицією ч. 1 ст. 361 КК впливає висновок, що ці форми діяння фактично охоплюють і діяння, і наслідки. Отже, слід установити наявність ознак відповідних наслідків в інформації – предметі злочину.

У диспозиції ч. 2 ст. 362 чітко вказано наслідок злочину – **виток інформації**, під яким розуміється **ознайомлення чи отримання доступу до неї хоча б однієї фізичної особи, яка не має права доступу до неї**. І наявність цього наслідку є не лише достатнім, але і необхідним для кваліфікації діяння за ч. 2 цієї статті. На практиці ж часто зустрічаються випадки застосування цієї норми для кваліфікації у випадках виявлення на носіях, вилучених в особи, інформації, яка є предметом цього злочину, із видаванням факту винесення інформації за територію режимного об'єкту за її виток. Така кваліфікація є неправильною.

Суб'єкт злочину, передбаченого ст. 362 КК, є **спеціальним** – це особа, яка має право доступу до комп'ютерної інформації. Відповідно до ст. 4 закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»: «Порядок доступу до інформації, перелік користувачів та їх повноваження стосовно цієї інформації визначаються власником інформації. Порядок доступу до інформації, яка є власністю держави, або інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом, перелік користувачів та їх повноваження стосовно цієї інформації визначаються законодавством». У ст. 5 цього ж закону стверджується: «Власник системи забезпечує захист інформації (**в тому числі і порядок доступу до інформації**) в системі в порядку та на умовах, визначених у договорі, який укладається ним із власником інформації, якщо інше не передбачено законом».

Отже, вказаний спеціальний статус особи виявляється із порядку її доступу до інформації в системі, який впливає із законодавства або затверджується відповідним нормативним актом (наказом, розпорядженням тощо), виданим власником системи відповідно до договору з власником інформації.

Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується виною у вигляді прямого або непрямого умислу. У разі вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 362 КК, **може траплятись змішана форма вини**, тобто умисел щодо діяння й необережність щодо наслідків. Але в обох випадках **особа має усвідомлювати**, що вчиняє несанкціоновані дії щодо інформації в системі – дії, що здійснюються з порушенням порядку доступу до цієї інформації, встановленого відповідно до законодавства (ст. 1 закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»).

Особливості кваліфікації несанкціонованих дій з інформацією, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), АС, КМ або зберігається на носіях такої інформації, вчинених особою, яка має право доступу до неї за наявності кваліфікуючих ознак

Кваліфікуючою ознакою є така: «Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо вони заподіяли значну шкоду» (ч. 3 ст. 362)

Кваліфікація несанкціонованих дій з інформацією, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), АС, КМ або зберігається на носіях такої інформації, вчинених особою, яка має право доступу до неї, має такі ж особливості, як і кваліфікація злочину, передбаченого ст. 361 КК.

5. Кваліфікація порушення правил експлуатації ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється (ст. 363 КК)

Загальні питання кваліфікації порушення правил експлуатації ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється

Порушення правил експлуатації ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється, якщо це заподіяло значну шкоду, вчинені особою, яка відповідає за їх експлуатацію (ст. 363)

Під час кваліфікації діяння за ст. 363 КК перше, на що слід звернути увагу, це те, що склад злочину, передбаченого цією статтею, є **безпредметним**, тобто предмет не є обов'язковою його ознакою.

Це важливо тому, що розглядуваний склад є єдиним таким у Розділі 16 КК, усі інші містять предмет як обов'язкову ознаку, а тому під час кваліфікації злочину, передбаченого ст. 363 КК, суб'єкт часто помилково встановлює його ознаки. Хоча в диспозиції статті і передбачено наслідки у вигляді значної шкоди, але не вказано, якому саме предмету вона може бути завдана.

Під час оцінювання об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого цією статтею, слід установити, чи були відповідні порушення правил експлуатації комп'ютерної системи, порядку захисту інформації чи правил захисту інформації. Це можна здійснити на підставі аналізу нормативних актів, в яких затверджуються вказані порядок та правила і які видаються власником конкретної комп'ютерної системи на підставі положень закону або договору з власником інформації (ст. 4, 5 закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»).

Оскільки склад цього злочину є **матеріальним**, він буде вважатися **закінченим з моменту** настання суспільно небезпечних наслідків – **значної шкоди** (примітка до ст. 361 КК).

Під час установлення ознак суб'єктивної сторони цього злочину слід ураховувати, що діяння може бути вчинене як умисно, так і з необережності, а стосовно наслідків завжди має бути необережність. Якщо настання наслідків охоплюється умислом винної особи, то склад злочину, передбачений ст. 363 КК, відсутній. У таких випадках дії винної особи за наявності відповідних ознак необхідно кваліфікувати за іншими нормами, зокрема як умисне пошкодження майна (ст. 194 КК) або як пособництво в несанкціонованому втручанні в роботу ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ (ч. 5 ст. 27, ст. 361 КК) чи як несанкціоновані дії з комп'ютерною інформацією, вчинені особою, що має доступ до неї (ст. 362 КК).

Суб'єкт злочину, передбаченого ст. 363 КК, є **спеціальним** – це особа, яка відповідає за експлуатацію комп'ютерної системи чи на яку покладається забезпечення захисту інформації та контролю за ним. Отже, під час кваліфікації слід чітко встановити наявність такого статусу у винної особи, який виходить із функціональних обов'язків, що закріплюються на підставі відповідного наказу або розпорядження власника системи, які видаються згідно із законодавством (у разі обробки в системі інформації, яка є власністю держави, або інформації з обмеженим доступом, вимогу щодо захисту якої встановлено законом) або на підставі договору з власником інформації (в інших випадках).

6. Кваліфікація перешкоджання роботі ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку шляхом масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку (ст. 363-1 КК)

Загальні питання кваліфікації перешкоджання роботі ЕОМ (комп'ютерів), АС, КМ чи МЕ шляхом масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку	Умисне масове розповсюдження повідомлень електрозв'язку, здійснене без попередньої згоди адресатів, що призвело до порушення або припинення роботи ЕОМ (комп'ютера), АС, КМ чи МЕ (ч. 1 ст. 363-1)
--	--

Для цього складу злочину обов'язковим є встановлення ознак **предмету злочину**, яким є **повідомлення електрозв'язку** (так званий «спам»), тобто електронні, текстові та/або мультимедійні повідомлення, які без попередньої згоди (замовлення) споживача умисно масово надсилаються на його адресу електронної пошти або кінцеве обладнання абонента, крім повідомлень оператора чи провайдера щодо надання послуг.

Під час установлення ознак об'єктивної сторони злочину слід приділити увагу наявності двох рис діяння, які перетинаються з ознаками предмету злочину: 1) розповсюдження повинне бути **масовим** – коли одне або кілька повідомлень отримує велика кількість адресатів. Це поняття є оціночним, тобто встановлення того, чи було певне розповсюдження повідомлень електрозв'язку масовим, залежить від аналізу багатьох обставин конкретного факту (кількість повідомлень або копій повідомлень, їх розмір, кількість адресатів, час, використаний для розповсюдження, технічні характеристики обладнання, яке використовувалося для розповсюдження, тощо); 2) розповсюдження має здійснюватися **за відсутності попередньої згоди адресатів**, тобто адресат у жодній формі (письмово, усно, шляхом використання електронної пошти або в інший спосіб) не давав згоди на надсилання йому повідомлень, що стали предметом злочину.

Оскільки склад злочину, передбачений ст. 363-1 КК, є **матеріальним**, слід встановити факт настання хоча б одного із злочинних наслідків, указаних у диспозиції статті: 1) **порушення роботи комп'ютерної системи**, що являє собою таку зміну режиму її роботи, яка створює загрозу для її функціонування, тобто повне або часткове погіршення роботи, тимчасове створення перешкод для використання за призначенням – для обробки інформації; може виражатися в уповільненні виконання стандартних операцій, затратах часу для обробки інформації, яка не є цільовою для цієї системи тощо; 2) **припинення роботи комп'ютерної системи**, яке полягає в

тимчасовому або остаточному припиненні її функціонування, невиконанні її засобами завдань щодо обробки інформації, наприклад відмови в обслуговуванні користувача поштовою програмою з причини переповнення об'єму поштової скриньки повідомленнями електров'язку – предметом злочину.

Для встановлення ознак суб'єктивної сторони цього злочину характерні такі особливості: вина може виражатися у формі умислу стосовно діяння й умисного чи необережного ставлення до наслідків, тобто є *можливою змішана форма вини*.

Особливості кваліфікації перешкоджання роботі ЕОМ (комп'ютерів), АС, КМ чи МЕ шляхом масового розповсюдження повідомлень електров'язку за наявності кваліфікуючих ознак

Кваліфікуючою ознакою є така: «Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, якщо вони заподіяли значну шкоду» (ч. 2 ст. 363-1)

Кваліфікація перешкоджання роботі ЕОМ (комп'ютерів), АС, КМ чи МЕ шляхом масового розповсюдження повідомлень електров'язку має такі ж особливості, як і кваліфікація злочину, передбаченого ст. 361 КК.

Перелік питань для самоконтролю

1. Опишіть предмети злочинів, передбачених статтями Розділу 16 КК України. Який склад не містить предмета як обов'язкової ознаки?
2. Яким має бути призначення шкідливих програмних і технічних засобів як предмета злочину, передбаченого ст. 361-1 КК?
3. Чим відрізняються розповсюдження та збут інформації з обмеженим доступом як діяння, передбачені ст. 361-2 КК?
4. На що слід звернути увагу під час установлення суб'єктивних ознак злочинів, передбачених статтями Розділу 16 КК України?
5. Які існують особливості встановлення ознак суб'єкта злочину у разі кваліфікації за ст. 363 КК?
6. Які існують особливості кваліфікації злочинів, передбачених статтями Розділу 16 КК України, за наявності кваліфікуючих ознак?
7. Розмежуйте склади злочинів, передбачених ст. 361 та ст. 362 КК.
8. Чим відрізняються склади злочинів, передбачених ст. 361 і 363-1 КК України?

Список рекомендованої літератури

1. Про інформацію : закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

2. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : закон України від 5 лип. 1994 р. № 80/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр>.

3. Азаров Д. С. Злочини у сфері комп'ютерної інформації (кримінально-правове дослідження) / Д. С. Азаров. – Київ : Атіка, 2007. – 304 с.

4. Бутузов В. М. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Особлива частина. Розділ XVI. Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку / В. М. Бутузов, С. А. Кузьмін, В. П. Шеломенцев. – Київ : Паливода А. В., 2010. – 152 с.

5. Васильєв А. А. Особливості кваліфікації злочинів у сфері використання ЕОМ (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку / А. А. Васильєв, Д. В. Пашнев // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2013. – № 5. – С. 34–42.

6. Карчевський М. В. Злочини у сфері використання комп'ютерної техніки : навч. посіб. / М. В. Карчевський. – Луганськ : [б. в.], 2006. – 192 с.

7. Музика А. А. Законодавство України про кримінальну відповідальність за «комп'ютерні» злочини: науково-практичний коментар і шляхи вдосконалення / А. А. Музика, Д. С. Азаров. – Київ : Паливода А. В., 2005. – 119 с.

8. Протидія кіберзлочинності в Україні: правові та організаційні засади : навч. посіб. / О. Є. Користін, В. М. Бутузов, В. В. Василевич та ін. – Київ : Скіф, 2012. – 728 с.

ТЕМА 14

Кваліфікація злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

1. Кваліфікація зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК).
2. Кваліфікація перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365 КК).
3. Кваліфікація службового підроблення (ст. 366 КК).
4. Кваліфікація службової недбалості (ст. 367 КК).
5. Кваліфікація прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК).
6. Кваліфікація пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК).
7. Кваліфікація провокації підкупу (ст. 370 КК).

1. Кваліфікація зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК)

Загальні питання кваліфікації зловживання владою або службовим становищем	<i>Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охороняваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб (ч. 1 ст. 364)</i>
--	---

Під час учинення цього злочину особа може здійснювати як дії, що безпосередньо входять до кола її службових повноважень, зумовлені покладеними на неї обов'язками з виконання відповідних функцій, так і дії, зумовлені її службовим авторитетом, її зв'язками з іншими службовими особами, можливістю чинити вплив, зумовлений її службовим становищем, на інших службових осіб. При цьому обов'язковою умовою притягнення до кримінальної відповідальності є встановлення того, що дії винної особи були зумовлені її службовим становищем та перебували у безпосередньому зв'язку з її службовими повноваженнями, або були зумовлені фактичними можливостями, що безпосередньо походять від службового становища винного, виконуваних функцій і наданих повноважень. За відсутності такого зв'язку

дії винного підлягають кваліфікації за відповідними статтями КК України, що передбачають відповідальність за злочини проти власності, життя та здоров'я тощо.

Під **неправомірною вигодою** слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав. Використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби (у разі настання відповідних наслідків), учинене в особистих інтересах, відмінних від інтересів одержання неправомірної вигоди, за загальним правилом не є кримінально караним діянням.

Службовими особами у статтях 364, 368, 368-2, 369 КК є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом (п. 1 примітки до ст. 364 КК).

У ст. 364, 368, 368-2 і 369 КК до державних та комунальних підприємств прирівнюються юридичні особи, у статутному фонді яких, відповідно, державна чи комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства.

Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді й посадові особи міжнародних судів (п. 2 примітки до ст. 364 КК).

Злочин є **закінченим з моменту** заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.

Істотною шкодою вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (п. 3 примітки до ст. 364 КК).

Особливості кваліфікації зловживання владою або службовим становищем за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючою ознакою є така: «Зловживання владою або службовим становищем, якщо воно спричинило тяжкі наслідки» (ч. 2 ст. 364)
---	---

Тяжкими наслідками вважаються такі наслідки, які в 250 і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян (п. 4 примітки до ст. 364 КК).

У чинній редакції КК поняття істотної шкоди та тяжких наслідків з оціночних, на відміну від попередньої редакції КК, стали детально визначеними.

Однак за конкретних обставин справи наслідки нематеріального характеру, які піддаються грошовому оцінюванню (реальна шкода) і відповідно до такої оцінки досягли встановленого розміру («істотної шкоди» чи «тяжких наслідків») із заподіянням шкоди охоронюваних Конституцією України чи іншими законами прав та свобод людини і громадянина (соціального, політичного, морального, організаційного чи, іншого характеру), можуть бути такими: в разі спричинення фізичної шкоди – витрати на лікування чи протезування потерпілої особи; в разі порушення законних прав та інтересів громадян – витрати на відновлення таких прав (виплати незаконно взятому під варту чи ув'язненому або незаконно звільненому з роботи чи навчання, відшкодування за невиконання судового рішення, компенсацію шкоди від поширення відомостей, які ганьблять особу тощо); в разі політичної шкоди – витрати на проведення нових виборів і заходів антитерористичного характеру тощо; в разі організаційної шкоди – витрати на відновлення роботи установи.

У вирокі (ухвалі) має бути чітко встановлено й доведено, що саме вчинення того чи іншого службового злочину стало причиною відповідних наслідків. Обчислення їх розміру також має бути належним чином підтверджено (в т. ч. цивільним позовом, як підтвердження факту та розміру реальної майнової шкоди) та не викликати сумніву (постанова Верховного Суду України від 27.10.2016 у справі № 5-99кх16).

Так, здійснюючи функції представника влади, гр. С. у період часу з 18.01.2015 по 02.02.2015, перебуваючи у м. Дружківка, умисно, з корисливих мотивів, використавши своє службове становище всупереч інтересам служби з метою одержання неправомірної вигоди для себе та іншої фізичної особи здійснив заволодіння майном гр. А. шляхом обману

(шахрайства) за попередньою змовою групою осіб із гр. Г. Дії гр. С. завдали істотної шкоди охоронюваним законом державним інтересам у вигляді дискредитації правоохоронного органу та підриву авторитету органів виконавчої влади в особі Міністерства внутрішніх справ України.

Дії С. кваліфікуються органом досудового розслідування за ч. 1 ст. 364 КК України, а саме зловживання службовим становищем, тобто умисне з метою одержання неправомірної вигоди для самої себе та іншої фізичної особи використання службовою особою службового становища всупереч інтересам служби, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом державним інтересам.

Разом із тим диспозиція ч. 1 ст. 364 КК України передбачає кримінальну відповідальність за заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.

Згідно з п. 3 примітки до ст. 364 КК України істотною шкодою у статтях 364, 364-1, 365, 365-2, 367 вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Верховний Суд України у своїй постанові від 27.10.2016 у справі № 5-99кх16 указав, що у вирокі (ухвалі) має бути чітко встановлено й доведено, що саме вчинення того чи іншого службового злочину стало причиною відповідних наслідків. Обчислення їх розміру також має бути належним чином підтверджено (в тому числі цивільним позовом, як підтвердження факту та розміру реальної майнової шкоди) та не викликати сумніву.

Оскільки під час досудового розслідування не було встановлено, що діями обвинувачених гр. Г. та гр. С. було завдано майнову шкоду, або їх дії мали наслідки нематеріального характеру, які піддаються грошовому оцінюванню (реальна шкода), та відповідно до такої оцінки досягли встановленого законом розміру «істотної шкоди», а також не встановлено, що вчинення цього службового злочину стало причиною відповідних наслідків, суд вважає, що в діях обвинувачених гр. Г. та гр. С. відсутній склад злочину, передбачений ст. 364 ч. 1 КК України (справа № 229/1197/15-к).

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 364 («Зловживання владою або службовим становищем»)	ст. 191 («Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем»)
Суспільно небезпечне Діяння	Особа отримує майнову вигоду, однак це не пов'язано з протиправним обертанням майна на свою користь	Особа незаконно і безвідплатно обертає на свою користь чуже майно, використовуючи для цього службове становище як спосіб такого заволодіння

Суб'єкт	Службова особа публічно-го права (п. 1 примітки до ст. 364 КК)	Службова особа як публічного, так й приватного права (ч. 3, 4 ст. 18 КК)
Момент закінчення злочину	Злочин є закінченим з моменту заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб	Привласнення є закінченим з моменту вилучення чужого майна й отримання винним можливості розпорядитися ним як своїм власним. Момент закінчення розтрата збігається з моментом витрачання чужого майна. Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем є закінченим з моменту отримання можливості розпорядитися ним на власний розсуд

2. Кваліфікація перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365 КК)

Загальні питання кваліфікації перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу	Перевищення влади або службових повноважень, тобто умисне вчинення працівником правоохоронного органу дій, які явно виходять за межі наданих йому прав чи повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб (ч. 1 ст. 365)
--	--

Під перевищенням влади або службових повноважень слід розуміти:

а) учинення дій, які є компетенцією вищої службової особи цього відомства чи службової особи іншого відомства;

б) учинення дій, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках, з особливого дозволу або з додержанням особливого порядку, – за відсутності цих умов;

в) учинення одноособово дій, які могли бути вчинені лише колегіально;

г) учинення дій, які ніхто не має права виконувати або дозволяти (п. 5 постанови ПВСУ від 26.12.2003 № 15 «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень»).

Злочин є закінченим з моменту заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб.

Істотною шкодою вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (п. 3 примітки до ст. 364 КК).

Так, у процесі розгляду справи встановлено, що обвинувачений гр. Д. вчинив кримінальне правопорушення, яке полягає в перевищенні

службових повноважень посадовою особою правоохоронного органу, завданням якого є забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів, запобігання правопорушенням та їх припинення, суд вважає що потерпілому завдана моральна шкода. Під час розгляду справи потерпілий пояснював суду, що він немає можливості вести звичний спосіб життя, бо після подій 02.08.2012 його життя змінилось повністю, він не втримався та випав з вікна 4 поверху, отримав тілесні ушкодження, що призвели його до інвалідності, оскільки злочин щодо нього вчинено працівником міліції, він розгублений та не впевнений у наявності будь-якого захисту, пов'язує отримання ним ушкоджень саме з діями працівників міліції, дотепер відчуває страх за себе та свою родину, боїться переслідувань. Суд вважає, що від подій, які відбулись у період з 01.08.2012 по 02.08.2012 потерпілий зазнав значної моральної шкоди: протягом 12 годин він перебував у приміщенні райвідділу, і щодо нього не було складено відповідні процесуальні документи, не було попереджено родину про затримання, станом на день розгляду справи він перебуває в пригніченому стані, невпевнений у майбутньому, втратив довіру до правоохоронних органів. З урахуванням зазначених обставин та враховуючи принцип розумності та справедливості суд вважає достатнім визначити до відшкодування моральної шкоди в розмірі 150000 грн, а гр. Д. визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 365 КК України.

Суб'єктом злочину може бути виключно працівник правоохоронного органу. Відповідно до ст. 2 закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» правоохоронні органи – це органи прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки України, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони й інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Відповідальність за ст. 365 КК настає лише за умови, що дії працівника правоохоронного органу були зумовлені службовим становищем і пов'язані з владними чи службовими повноваженнями. Якщо такого зв'язку не встановлено, дії винного за наявності до того підстав можуть кваліфікуватися за статтями КК України, що передбачають відповідальність за злочини проти особи, власності, громадського порядку тощо.

Так, приблизно о 16 год. 00 хв. 01.07.2014 обвинувачений гр. І., будучи працівником правоохоронного органу та представником влади, діючи умисно, з корисливих мотивів, маючи при собі предмет, схожий на пістолет, який сприймався потерпілим як вогнепальна зброя, за попередньою змовою приблизно з 8-ма нествановленими в процесі розслідування особами, озброєними автоматичною зброєю та керуючи ними, без наявності будь-яких законних підстав, явно виходячи за межі

наданих йому прав і повноважень, застосовуючи до гр. К. заходи фізичного впливу у вигляді заведення рук за спину та застосовавши до останнього спеціальні засоби – наручники, усупереч волі потерпілого, незаконно проникли до подвір'я будинку (...). Перебуваючи у подвір'ї зазначеного будинку, обвинувачений гр. І. висунув гр. К. протиправну вимогу щодо повідомлення йому про місцезнаходження автомобіля останнього – «TOYOTA LAND CRUISER PRADO», а також ключів від указанного автомобіля та документів на нього. Отримавши від потерпілого інформацію про місце знаходження вказаного майна, обвинувачений гр. І. наказав озброєним особам затримати гр. К. Унаслідок умисних протиправних дій обвинуваченого гр. І. підірвано авторитет та престиж органів внутрішніх справ України як органу, на який покладено обов'язок з охорони життя, здоров'я, прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави від противоправних посягань і дискредитував високе звання міліціонера як уповноваженого представника правоохоронного органу України, який зобов'язаний виявляти, розкривати та запобігати правопорушенням, а не скоювати їх.

Таким чином, гр. І. обвинувачується органом досудового розслідування у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 365 КК України. Однак суд зазначив, що для застосування ст. 365 КК України необхідно, щоб дії винної службової особи були зумовлені її службовим становищем і перебували у зв'язку із службовими повноваженнями щодо потерпілого.

Разом із тим стороною обвинувачення в судовому засіданні не надано докази того, що гр. І. під час учинення вищевказаних кримінальних правопорушень діяв із перевищенням службових повноважень. Як пояснила в судовому засіданні потерпіла гр. Х., ані її, ані її покійному чоловіку не було відомо, що гр. І. є працівником правоохоронних органів. Себе він позиціонував як представника «самооборони». Ураховуючи зазначене, суд доходить висновку про відсутність у діях обвинуваченого гр. І. складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 365 КК України.

Організаторами, підбурювачами та пособниками злочину, передбаченого ст. 365 КК, можуть визнаватись як працівники правоохоронного органу, так і інші особи. Дії таких співучасників треба кваліфікувати за відповідними частинами ст. 27 та 365 КК.

Особливості кваліфікації перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючими ознаками є такі:
	<ul style="list-style-type: none"> • дії, передбачені частиною першою статті, якщо вони: <ul style="list-style-type: none"> – супроводжувалися «насильством або погрозою застосування насильства» (ч. 2 ст. 365); – супроводжувалися «застосуванням зброї чи спеціальних засобів» (ч. 2 ст. 365); – були «болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, за відсутності ознак катування» (ч. 2 ст. 365); • дії, передбачені частинами першою або другою статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки (ч. 3 ст. 365)

Насильство в разі перевищення влади або службових повноважень може бути як фізичним (незаконне позбавлення волі, завдання побоїв або ударів, заподіяння легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, мордування), так і психічним (реальна погроза заподіянням фізичного насильства щодо потерпілого чи його близьких).

Застосування зброї чи спеціальних засобів – це фактичне використання їх уражальних властивостей для фізичного впливу на потерпілого або психічний вплив шляхом погрози заподіяння зброєю чи спеціальними засобами шкоди життю або здоров'ю, якщо у потерпілого були реальні підстави побоюватися виконання цієї погрози.

Болісними й такими, що ображають особисту гідність потерпілого, необхідно вважати дії, які завдають йому особливого фізичного болю чи моральних страждань. Вони можуть полягати у протиправному тривалому позбавленні людини їжі, води, тепла, залишенні її у шкідливих для здоров'я умовах, використанні вогню, електроструму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, а також у приниженні честі, гідності, заподіянні душевних переживань, глумі тощо.

Так, Хмельницький міськрайонний суд однойменної області вироком від 18.07.2007 засудив гр. Б. за ч. 2 ст. 365 КК за те, що він, працюючи на посаді дільничного інспектора міліції відділення дільничних інспекторів міліції Південно-Західного ВМ Хмельницького МВ УМВС України в Хмельницькій області й маючи спеціальне звання лейтенант, будучи службовою особою, яка здійснює функції представника влади, допустив перевищення повноважень, наданих йому законом України «Про міліцію» від 20.12.1990 № 565-XII, що супроводжувалося насильством з його боку. Так, перебуваючи 14.09.2006 о 20 год. 00 хв. у кімнаті чергового вахтера Хмельницького професійного ліцею № 8 і проводячи бесіду з неповнолітнім учнем гр. Г. щодо вживання наркотиків, він для одержання потрібних йому відповідей на свої питання з цього приводу умисно завдав потерпілому удар кулаком у груди, чим спричинив йому фізичний біль.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 364 («Зловживання владою або службовим становищем»)	ст. 365 («Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу»)
Суспільно небезпечне діяння	використання влади чи службового становища всупереч інтересам служби	вчинення дій, які явно виходять за межі наданих особі прав чи повноважень
Суб'єкт	службова особа	працівник правоохоронного органу

Мета	одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи	немає
------	---	-------

3. Кваліфікація службового підроблення (ст. 366 КК)

Загальні питання кваліфікації службового підроблення	Складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів (ч. 1 ст. 366)
--	--

Обов'язковою ознакою службового підроблення є його **предмет** – офіційні документи.

Офіційні документи, тобто документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи – докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, складених із дотриманням визначених законом форм, що містять передбачені законом реквізити.

Складання неправдивих документів – це повне виготовлення документа, який містить інформацію, що не відповідає дійсності. При цьому форма та реквізити документа відповідають необхідним вимогам.

Видача неправдивих документів означає надання фізичним або юридичним особам такого документа, зміст якого повністю або частково не відповідає дійсності та який був складений або службовою особою, яка його видала, або іншою службовою особою. Видача неправдивого документа буде такою й у тому випадку, якщо документ був складений приватною особою, але потім був засвідчений службовою особою й виданий нею іншим фізичним чи юридичним особам від імені тієї організації, яку представляє службова особа, що видала документ.

Внесення до документів неправдивих відомостей означає включення інформації, яка повністю або частково не відповідає

дійсності, до офіційного документа. При цьому форма документа та всі його реквізити відповідають необхідним вимогам.

Інше підроблення документів являє собою повну або часткову зміну змісту документа чи його реквізитів, однак не за рахунок внесення до нього неправдивих відомостей, а шляхом їх виправлень, підчищень, дописок, витравлювань чи використання інших подібних до цих способів. Інше підроблення документів є своєрідним антиподом внесення до документа неправдивих відомостей, оскільки неправдиві відомості у цьому випадку до документа не вносяться, а виправляються або знищуються відомості, що вже є у документі та відповідають дійсності.

Службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом (ч. 3 ст. 18 КК).

Особливості кваліфікації службового підроблення за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючою ознакою є така: «Складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів, якщо вони спричинили тяжкі наслідки» (ч. 2 ст. 366)
--	---

Тяжкі наслідки (наслідки, які в 250 і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян) повинні перебувати у причинному зв'язку із службовим підробленням.

Якщо службове підроблення вчиняється лише як готування до іншого злочину або видача такого документа містить ознаки замаху на інший злочин, вчинене кваліфікується за ст. 366 КК і як готування до вчинення відповідного злочину (ст. 14 КК) чи замах на його вчинення (ст. 15 КК). За сукупністю вчинене кваліфікується і тоді, коли службове підроблення виступає способом скоєння іншого закінченого злочину (напр., за ч. 2 ст. 191 КК) або для приховування раніше вчиненого злочину. Проте, якщо службове підроблення є необхідною ознакою об'єктивної сторони іншого складу злочину (напр., за ч. 2 ст. 372 КК) або утворює спеціальний його склад (напр., ч. 2 ст. 158, ч. 3 ст. 160 КК), учинене кваліфікується лише за такою спеціальною нормою.

Так, гр. Л., обіймаючи посаду виконуючого обов'язки головного бухгалтера Державного навчального закладу «Київський професійний електромеханічний ліцей», будучи службовою особою, яка відповідно до своїх службових обов'язків, уповноважена нараховувати стипендії згідно з Наказами та положеннями, діючи умисно, всупереч своїм службовим обов'язкам, зловживаючи своїми службовими обов'язками, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх діянь, передбачаючи суспільно небезпечні наслідки та бажаючи їх настання, переслідуючи корисливий мотив та маючи на меті незаконне особисте збагачення за рахунок чужого майна шляхом розтрати грошових коштів загального фонду державного бюджету, повторно, у невстановлені дату та час внесла до офіційного документу – платіжного доручення та Реєстру перерахувань на особові рахунки ДНЗ «Київський професійний електромеханічний ліцей» стипендій за січень 2015 р. відомості про зайве нарахування стипендії в більшому, ніж визначено розмірі, учням гр. Ф. у розмірі 110000 грн і гр. Н. у розмірі 110000 грн, яким відповідно до Положення про порядок використання коштів, передбачених на виплату стипендій, для надання матеріальної допомоги та заохочення згідно з Наказом про призначення, нарахування та позбавлення стипендій від 05.01.2015 № 1 за результатами семестрових контролів призначено ординарні (звичайні) академічні стипендії з 01.01.2015, реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на розтрату чужого майна, затвердила вказаний реєстр своїм підписом як виконуючий обов'язки головного бухгалтера Державного навчального закладу «Київський професійний електромеханічний ліцей», після чого подала реєстр до відділення ПАТ «Приватбанк», через що на підставі вказаного реєстру банком було зайво зараховано на розрахункові рахунки учнів: гр. Ф. грошові кошти в сумі 110000 грн, гр. Н. грошові кошти в сумі 110000 грн, унаслідок чого бюджету міста Києва завдано матеріальний збиток.

Аналізуючи зібрані матеріали в їх сукупності, суд вважає, що вину обвинуваченої гр. Л. повністю доведено, а кваліфікація її дій за ч. 2 ст. 191, ч. 3 ст. 191, ч. 1 ст. 366, ч. 1 ст. 367 КК України є правильною, оскільки гр. Л. розтратила чуже майно шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем і повторно розтратила чуже майно шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, вчинила службове підроблення, тобто внесення службовою особою до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей та вчинила службову недбалість, тобто неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди державним інтересам.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 366 («Службове підроблення»)	ст. 366-1 («Декларування недостовірної інформації»)
Предмет	Офіційний документ	Декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачена законом України «Про запобігання корупції» або завідомо недостовірні відомості, внесені у таку декларацію
Суспільно небезпечне діяння	Складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів	Подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої законом України «Про запобігання корупції», або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації
Суб'єкт	Службова особа як публічного, так і приватного права (ч. 3, 4 ст. 18 КК)	Суб'єктами декларування є особи, які відповідно до ч. 1 і 2 ст. 45 закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування
Момент закінчення злочину	За ч. 1 ст. 366 злочин визнається закінченим з моменту вчинення діяння незалежно від того, чи спричинили вони наслідки і чи був використаний підроблений документ	Відповідальність за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб

4. Кваліфікація службової недбалості (ст. 367 КК)

Загальні питання кваліфікації службової недбалості	Службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб (ч. 1 ст. 367)
--	---

Для кваліфікації діяння як службової недбалості необхідно встановити: 1) нормативний акт, яким визначається компетенція службової особи; 2) коло службових обов'язків, покладених на неї цим актом у встановленому порядку; 3) у який спосіб і які конкретні дії суб'єкт повинен був здійснити за цих обставин; 4) чи мав він реальну можливість виконати ці дії; 5) у чому виразилися допущені ним порушення і 6) які наслідки вони спричинили.

Ст. 367 КК не може бути застосована тоді, коли несумлінне ставлення винного до виконання своїх службових обов'язків передбачено як самостійний склад злочину в спеціальних нормах КК (ст. 271, 287 КК).

Виключається кваліфікація діяння як службової недбалості, якщо істотна шкода була заподіяна внаслідок недосвідченості, недостатньої кваліфікації, відсутності належних навичок або з інших обставин, що не залежать від службової особи й виключають реальну можливість належного виконання покладених на неї службових обов'язків. Виключається відповідальність за цей злочин і тоді, коли службова особа не виконує чи виконує неналежним чином свої службові обов'язки за наявності обставин, передбачених ст. 39 чи 40 КК.

Заподіяння особі тілесних ушкоджень не охоплюється складом службової недбалості та повинно додатково кваліфікуватися за відповідними статтями КК України.

Так, 16.08.2005 він унаслідок неналежного виконання своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них порушив вимоги підпунктів 2.1, 2.9 п. 2 Посадової інструкції заступника директора товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ) з експлуатації атракціонів та охорони праці – не забезпечив технічно правильну експлуатацію атракціону, що експлуатується ТОВ. Крім того, гр. Г. не дотримався вимог підпунктів 7.1, 7.3 п. 7 Керівництва з експлуатації атракціонів – не здійснив належний контроль надійності кріплення всіх збірних одиниць, не забезпечив утримання атракціонної техніки у технічно справному стані та безпечні умови її роботи шляхом організації належного обслуговування і ремонту, а також зазначеного дня був відсутній на робочому місці та не брав участі у щоденному огляді атракціону, проте поставив свій підпис у журналі на підтвердження його придатності до експлуатації.

Того ж дня під час експлуатації атракціону перекинулася його кабіна, де перебували малолітня Д. та неповнолітній Л., які впали з висоти на землю. Унаслідок падіння гр. Д. отримала середньої тяжкості тілесні ушкодження, а гр. Л. – легкі тілесні ушкодження.

Євпаторійський міський суд Автономної Республіки Крим вироком від 30.01.2007 засудив гр. Г. за ч. 1 ст. 367 КК на два роки обмеження волі з позбавленням права виконувати організаційно-розпорядчі функції строком на два роки, за ст. 128 цього Кодексу – на два роки обмеження волі.

Особливості кваліфікації службової недбалості за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючою ознакою є така: «те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки» (ч. 2 ст. 367)
--	--

Тяжкими наслідками вважаються такі наслідки, які в 250 і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Так, обвинувачений гр. Н., узявши до виконання рішення суду, на якому не було відмітки, що воно набрало законної чинності, не впевнившись і не перевіривши цю інформацію, відразу здійснив державну реєстрацію права власності за особою, яка не мала права на цю квартиру, допустивши службову недбалість, і своїми діями заподіяв тяжкі наслідки охоронюваним законом правам окремих громадян, а саме законним спадкоємцям цієї квартири, які були позбавлені можливості отримати у власність квартиру вартістю більше ніж як у 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Оцінюючи досліджені в судовому засіданні докази й аналізуючи їх у сукупності суд вважає доведеною вину гр. Н. у вчиненні службової недбалості, тобто неналежного виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що спричинило тяжкі наслідки охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян.

5. Кваліфікація прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК)

Загальні питання кваліфікації прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою	Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища (ч. 1 ст. 368)
--	---

Неправомірна вигода – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав (п. 1 ст. 364-1 КК).

Грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у казначействі, у банках та депозити до запитання. **Майно** – це окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки (ч. 1 ст. 190 ЦК). **Переваги** – це додаткові матеріальні чи інші вигоди або можливості, які суб'єкт має порівняно з іншими, які ставлять його в нерівне становище з іншими особами. Під **пільгами** слід розуміти соціальні та інші пільги, встановлені законодавством для різних категорій осіб, що полягають у звільненні їх від певних обов'язків, або, інакше кажучи, у наданні додаткових можливостей майнового чи немайнового характеру. До майнових належать пільги, що надаються у вигляді додаткових виплат, повного або часткового звільнення окремих категорій громадян від обов'язкових платежів. Немайновими вважаються пільги

у вигляді додаткових оплачуваних відпусток, скорочення робочого часу тощо. **Послуги** – це здійснювана на замовлення споживача і з метою задоволення його особистих потреб діяльність з надання чи передання споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага. Серед послуг законодавство України виділяє такі види: «транспортні», «житлово-комунальні», «з технічного сервісу», «з оцінки відповідності», «в галузі охорони здоров'я», «з доставки балонів з газом», «в закладах (підприємствах) ресторанного господарства», «освітні», «мобільного зв'язку та доступу до мережі Інтернет», «ритуальні», «фінансові», «соціальні» тощо. **Нематеріальні активи** – це певні права: користування природними ресурсами, користування майном, на комерційні позначення, на об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права, на ведення діяльності тощо. **Інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру** – похвальна характеристика, реклама товарів і послуг, протегування тощо.

Пропозиція – це висловлення службовій особі наміру про надання неправомірної вигоди. **Обіцянка** – висловлення наміру про надання неправомірної вигоди з повідомленням про час, місце й спосіб надання неправомірної вигоди.

Прийняття пропозиції надати службовій особі неправомірну вигоду для себе чи третьої особи – згода службової особи з приводу наміру на передання або надання їй неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища; воно може бути здійснене в будь-якій формі (усній, письмовій, SMS-повідомленням тощо).

Прийняття обіцянки надати службовій особі неправомірну вигоду для себе чи третьої особи – схвалення (сприйняття) службовою особою добровільно даного зобов'язання (завірення) на передання або надання їй неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто обіцяє неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища (передбачає коригування суми, форми чи виду неправомірної вигоди, місця, часу, способів та адресатів її майбутнього одержання).

Одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи – прийняття неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто обіцяє неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Прохання надати неправомірну вигоду для себе чи третьої особи – звернення службової особи, здійснене у будь-якій формі, крім вимагання, до іншої особи (потенційного вигододавця) з пропозицією

надати цій службовій або третій особі неправомірну вигоду, тобто схилання (підбурювання) особи до надання такої вигоди.

Злочин у формі прийняття пропозиції чи обіцянки вважається **закінченим з моменту** вчинення вищезазначеного діяння незалежно від того, виконала чи не виконала службова особа обіцяні нею дії та чи мала намір їх виконати або ні.

Злочин у формі одержання службовою особою неправомірної вигоди вважається **закінченим з моменту** прийняття службовою особою хоча б частини неправомірної вигоди.

Вироком Корольовського районного суду м. Житомира гр. Т., за відуюча-провізор аптеки «Комунальне підприємство аптека № 182» м. Житомира, за надання в суборенду приміщення як хабар одержала його частину, яка становила 300 доларів США із раніше обумовлених 400 доларів США, та мобільний телефон, засуджена за ч. 1 ст. 368 та ч. 2 ст. 15 і ч. 1 ст. 368, ст. 70 КК до штрафу в розмірі 13000 грн з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих функцій на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від їх форм власності строком на один рік два місяці. Апеляційний суд визнав, що суд першої інстанції помилився під час кваліфікації дії винної особи. Одержання хабара вважається закінченим злочином з моменту одержання службовою особою хоча б частини матеріальних цінностей або вигід незалежно від того, чи були вчинені дії в інтересах хабародавця. Як убачається з матеріалів справи, Т. одержала 300 доларів США та мобільний телефон, а решту 100 доларів США було обіцяно передати їй пізніше, на що вона погодилася. За таких обставин кваліфікація дії засудженої як закінчений замах на одержання хабара в розмірі 100 доларів США визнана апеляційною інстанцією неправильною, і її дії кваліфіковано лише за ч. 1 ст. 368 КК. Тому цей вирок було змінено: виключено засудження гр. Т. за ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 368.

Якщо діяння були спрямовані на отримання неправомірної вигоди, але неправомірна вигода не була одержана з причин, що не залежали від волі винної особи, то злочин слід кваліфікувати як **замах на отримання неправомірної вигоди**.

Так, обвинувачений гр. Р. повідомив гр. А., що передача земельної ділянки в оренду це тривала процедура, вирішити її без його участі вона не зможе, а тому попросив гр. А. надати йому неправомірну вигоду в сумі 3000 грн, за що він свого часу винесе на розгляд сесії Каляжненської сільської ради Лебединського району питання про надання дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства, а також підпише проект землеустрою та особисто буде контролювати всі етапи погодження питання про передання земельної ділянки під час сесії Каляжненської сільської ради Лебединського району та допомагати у прискоренні вирішення цього питання та отримання гр. А. в оренду земельної ділянки.

24.06.2014 засуджений гр. Р. близько 11 год. 00 хв. поблизу кафе-бару «Мікс» на площі Волі в м. Лебедин Сумської області отримав від гр. А. неправомірну вигоду в сумі 3000 грн несправжніх (імітаційних) засобів як винагороду за вчинення дій, пов'язаних з розглядом питання про надання їй земельної ділянки площею 0,71 га в селі Топчії Лебединського району Сумської області та якомога швидшого оформлення проектної документації.

Калюженський сільський голова гр. Р. обіймає посаду, пов'язану з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій та є службовою особою, що займає відповідальне становище.

Під час кваліфікації дій обвинуваченого, на думку колегії суддів, необхідно враховувати, що предметом неправомірної вигоди, яку отримав гр. Р., були у відповідності до вимог кримінально-процесуального закону заздалегідь ідентифіковані несправжні (імітаційні) засоби, а тому дії гр. Р. спрямовано на отримання неправомірної вигоди у вигляді грошових коштів, але він їх не одержав із причин, що не залежали від його волі, що слід кваліфікувати як замах на отримання неправомірної вигоди. Гр. Р. засуджено за ч. 2 ст. 15, ч. 3 КК ст. 368 України (справа № 580/1945/14-к).

Злочин у формі прохання надати неправомірну вигоду вважається **закінченим з моменту** звертання до кого-небудь з метою домогтися від особи неправомірної вигоди для себе чи третьої особи.

Якщо неправомірна вигода була одержана у зв'язку з виконанням особою не службових, а інших (професійних, виробничих, технічних) функцій, вчинене не може бути кваліфіковано за ст. 368 КК і за певних умов може містити ознаки складу злочину, передбаченого ст. 354 КК.

Особливості кваліфікації прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою за наявності кваліфікуючих ознак	<i>Кваліфікуючими ознаками є такі:</i> <ul style="list-style-type: none"> • діяння, передбачене частиною першою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі (ч. 2 ст. 368); • діяння, передбачене частиною першою або другою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у великому розмірі або вчинене службовою особою, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, або повторно, або поєднане з вимаганням неправомірної вигоди (ч. 3 ст. 368); • діяння, передбачене частинами першою, другою або третьою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода в особливо великому розмірі, або вчинене службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище (ч. 4 ст. 368)
---	--

Неправомірною вигодою **в значному розмірі** вважається вигода, що в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, **у великому розмірі** – така, що у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян,

в особливо великому розмірі – така, що у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (п. 1 примітки до ст. 368 КК).

Службовими особами, які займають відповідальне становище, є особи, зазначені у п. 1 примітки до ст. 364 КК, посади яких згідно із ст. 6 закону України «Про державну службу» належать до категорії «Б» – судді, прокурори і слідчі, а також інші, крім зазначених у п. 3 примітки до цієї статті, керівники та заступники керівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів та одиниць (п. 2 примітки до ст. 368 КК).

Службовими особами, які займають особливо відповідальне становище є такі:

1) Президент України, Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України, перші заступники та заступники міністрів, члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голова Фонду державного майна України, його перший заступник та заступники, члени Центральної виборчої комісії, народні депутати України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Директор Національного антикорупційного бюро України, Генеральний прокурор, його перший заступник та заступники, Голова Конституційного Суду України, його заступники та судді Конституційного Суду України, Голова Верховного Суду України, його перший заступник, заступники та судді Верховного Суду України, голови вищих спеціалізованих судів, їх заступники та судді вищих спеціалізованих судів, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступники, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступники, Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим, його перший заступник та заступники, радники та помічники Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;

2) особи, посади яких згідно із ст. 6 закону України «Про державну службу» належать до категорії «А»;

3) особи, посади яких згідно із ст. 14 закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» віднесено до першої та другої категорій посад в органах місцевого самоврядування (п. 3 примітки до ст. 368 КК).

Прийняття пропозиції чи обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою **за попередньою змовою групою осіб** означає, що кілька осіб (дві або більше) до початку злочину домовилися про спільне його вчинення й разом реалізують об'єктивну сторону

злочину, тобто є співвиконавцями цього злочину, наприклад разом одержують неправомірну вигоду. Коли одна особа безпосередньо одержує таку вигоду, а інша лише сприяє цьому, злочин не може бути кваліфіковано як учинений за попередньою змовою групою осіб.

Так, 21.08.2016 близько 14 год. 30 хв. гр. Т., будучи начальником 3-го відділення інспекторів прикордонної служби «Підгірне» Білгород-Дністровського прикордонного загону Південного регіонального управління Державної прикордонної служби України, будучи обізнаним про склад зміни прикордонних нарядів у пункті пропуску «Серпнєве» ВПС «Підгірне», зателефонував раніше знайомому гр. Б., який повинен був нести службу в складі наряду на охорону державного кордону «старший прикордонних нарядів в пункті пропуску» в пункті пропуску «Серпнєве» з 22.08.2016 24.08.2016 та запропонував вчинити злочин, а саме повідомив гр. Б., що 23.08.2016 через указаний пункт пропуску буде перетинати державний кордон громадянин Республіки Молдова гр. З., який згоден надати неправомірну вигоду за непритягнення до адміністративної відповідальності за порушення терміну перебування на території України та безперешкодний в'їзд на територію України в сумі 1800 грн. При цьому гр. Т. сказав гр. Б., що 1000 грн він може залишити собі, а решту повинен буде передати йому. На вказану пропозицію гр. Б. відповів згодою.

У той же день він також у телефонній розмові повідомив гр. З., що допоможе вирішити його питання за грошову винагороду в сумі 1800 грн, яку останній повинен буде передати військовослужбовцю в пункті пропуску «Серпнєве», який здійснюватиме паспортний контроль та з яким вже досягнута домовленість.

Діяння особи кваліфіковано за ч. 3 ст. 27 та ч. 1 ст. 368 КК України.

Повторним визнається прийняття пропозиції чи обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, вчинене особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених ст. 354, 368, 368-3, 368-4 і 369 КК (п. 4 примітки до ст. 354 КК). Одержання неправомірної вигоди у декілька прийомів за виконання (невиконання) в інтересах того, хто її надає чи в інтересах третіх осіб дій, обумовлених такою вигодою, не утворює повторності за умови, якщо вчинене містить ознаки продовжуваного злочину, і кожний окремих епізод злочинної діяльності охоплювався єдиним (загальним) умислом винного.

Під вимаганням неправомірної вигоди слід розуміти вимогу щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчиненням дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду, або умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів (п. 5 примітки до ст. 354 КК).

Так, 16.10.2014 генеральний директор ТОВ «Придніпровський центр технічного аудиту» гр. С. приїхала на виклик старшого слідчого І. до СВ Енергодарського МВ ГУМВС України в Запорізькій області. Гр. І., перебуваючи у своєму службовому кабінеті, розташованому за адресою: м. Енергодар, вул. Будівельників, 17, повідомив гр. С., що ТОВ «Придніпровський центр технічного аудиту», де вона працює генеральним директором, не виконувало роботи по тендеру, проведеному ВП «Атоменергомаш» у 2010 р., та її, як директора, притягнуть до кримінальної відповідальності за ч. 5 ст. 191 КК України. Після пояснень гр. С., що вона та підлеглі їй працівники ніякого злочину не вчиняли та роботи були виконані у повному обсязі, була допитана гр. І. як свідок. Після цього гр. І. запропонував їй розмову наодинці. Після того, як гр. С. погодилась на пропозицію вийти на вулицю, він біля приміщення вказаного райвідділу почав вимагати у неї неправомірну вигоду у розмірі 100000 грн за не повідомлення їй про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 191 КК України. Вислухавши його вимоги, гр. С. пояснила, що їй необхідно порадитися, після чого вони домовились про наступну зустріч.

29.10.2014, продовжуючи умисні дії, спрямовані на одержання від гр. І. неправомірної вигоди, старший слідчий СВ Енергодарського МВ ГУМВС України в Запорізькій області гр. І. викликав її до слідчого відділення вказаного міськвідділу міліції на 30.10.2014.

30.10.2014, приблизно о 16 год. 30 хв., гр. І., перебуваючи у своєму службовому кабінеті, розташованому у (...), продовжив вимагати неправомірну вигоду у гр. С., залякуючи її кримінальною відповідальністю. Гр. С. попросила зменшити суму неправомірної вигоди до 60000 грн, на що гр. І. погодився й тут же одержав від неї частину неправомірної вигоди у розмірі 30 000 гривень за взяття заходів як слідчим з використанням повноважень, передбачених у ст. 40 КПК України, щодо унеможливлення притягнуту гр. С. до кримінальної відповідальності у кримінальному провадженні від 15.02.2013 № 2201308000000044.

Суд доходить висновку, що гр. І. мав реальну можливість завдати шкоду правам і інтересам гр. С. та її підприємству ТОВ «Придніпровський центр технічного аудиту» шляхом кримінального переслідування останніх з боку співробітників Енергодарського МВ ГУМВС України в Запорізькій області за умови непередання нею неправомірної вигоди гр. І., а тому така кваліфікуюча ознака, як вимагання неправомірної вигоди, знайшла своє підтвердження під час судового розгляду.

Гр. І. визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України, тобто в одержанні службовою особою, яка займає відповідальне становище, неправомірної вигоди для себе за вчинення в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, будь-якої дії з використанням наданої їй влади, поєднане з вимаганням.

У разі, якщо особа, яка надає неправомірну вигоду, зацікавлена у незаконній, неправомірній поведінці службової особи, прагне обійти

закон, домогтися своїх незаконних інтересів тощо, то вимагання неправомірної вигоди виключається. Коли службова особа вимагає надати їй неправомірну вигоду, а особа, яка її дає і при цьому усвідомлює, що тим самим незаконно уникає настання для себе негативних наслідків, які б настали за відмови дати те, що вимагається, то такі дії за своїми ознаками не утворюють вимагання неправомірної вигоди.

Розмежування із суміжними складами злочинів		
	ст. 368 «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою»	ст. 368-2 («Незаконне збагачення»)
Предмет	Неправомірна вигода	Активи у значному розмірі – грошові кошти або інше майно, а також доходи від них, якщо їх розмір (вартість) перевищує одну тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
Суспільно небезпечне діяння	Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища	Отримання особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами, а так само передача нею таких активів будь-якій іншій особі
Суб'єкт	Службова особа	Особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (перелік цих осіб, зазначено у п. 1 ч. 1 ст. 3 закону України «Про запобігання корупції»)
Момент закінчення злочину	Одержання неправомірної вигоди без обтяжуючих обставин є закінченням злочином з моменту прийняття винним хоча б її частин	Незаконне збагачення визнається закінченим лише за умови одержання винним такої вигоди у певному, чітко визначеному в законі, розмірі

6. Кваліфікація пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК)

Загальні питання кваліфікації пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди службовій особі	<i>Пропозиція чи обіцянка службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища (ч. 1 ст. 369)</i>
--	--

Пропозиція надати неправомірну вигоду – висловлення службовій особі з боку винного у будь-якій формі наміру про надання їй або третій особі такої вигоди (п. 3 примітки до ст. 354 КК).

Обіцянка надати неправомірну вигоду – висловлення такого самого наміру, але з повідомленням про час, місце й спосіб надання такої вигоди (п. 3 примітки до ст. 354 КК).

Надання неправомірної вигоди – давання, вручення, передавання службовій особі особисто або через посередників такої вигоди в речовій або не речовій формі.

Гр. К., працюючи відповідно до наказу прокурора Львівської області від 14.12.2015 № 3011к на посаді прокурора Дрогобицької місцевої прокуратури Львівської області, маючи класний чин молодшого радника юстиції, будучи службовою особою та працівником правоохоронного органу 16.06.2017 здійснила пропозицію про надання неправомірної вигоди в сумі 10 000 доларів США начальнику міждержавного відділу № 2 (м. Пустомити) УЗЕ у Львівській області ДЗЕ НП України гр. Я. та 17.06.2017 надала останньому неправомірну вигоду в сумі 5000 доларів США за неналежне виконання доручень слідчого у кримінальному провадженні від 19.05.2017 № 12017140060001986, інформування К. про перебіг досудового розслідування у вказаному кримінальному провадженні та обставини, а також вплив на свідків із метою виведення її з під підозри щодо причетності до заволодіння майном Товариства з обмеженою відповідальністю «Люксорцентрторг», які були добровільно видані 17.06.2017 гр. Я. разом з обіцянкою передати речу неправомірної вигоди в сумі 5000 доларів США 21.06.2017.

Розуміючи, що вчиняється кримінальне правопорушення, передбачене ст. 369 КК України, начальник міждержавного відділу 2 (м. Пустомити) УЗЕ у Львівській області ДЗЕ НП України гр. Я. написав письмову заяву про зазначений факт, а пізніше надав згоду на участь у проведенні відповідних негласних слідчих (розшукових) дій з метою документування неправомірної діяльності гр. К.

Дії обвинуваченої гр. К. було кваліфіковано за ч. 1 ст. 369 КК України як надання службовій особі неправомірної вигоди за не вчинення службовою особою в інтересах того, хто надає таку вигоду будь-якої дії з використанням службового становища.

Злочин у формі пропозиції чи обіцянки надати неправомірну вигоду вважається **закінченим з моменту** висловлення службовій особі такої пропозиції або обіцянки.

Злочин у формі надання службовій особі неправомірної вигоди вважається **закінченим з моменту** одержання службовою особою хоча б частини неправомірної вигоди.

<p>Особливості кваліфікації пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди службовій особі за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p>Кваліфікуючими ознаками є такі:</p> <ul style="list-style-type: none"> • діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно (ч. 2 ст. 369); • діяння, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо неправомірна вигода надавалася службовій особі, яка займає відповідальне становище, або вчинені за попередньою змовою групою осіб (ч. 3 ст. 369); • діяння, передбачені частиною першою, другою або третьою цієї статті, якщо неправомірна вигода надавалася службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, або вчинені організованою групою осіб чи її учасником (ч. 4 ст. 369)
---	---

Учинення цього злочину **за попередньою змовою групою осіб або організованою групою чи її учасником** має відповідати ознакам цих форм співучасті, зазначеним у частинах 2 та 3 ст. 28 КК.

Усі інші кваліфікуючі ознаки є аналогічними кваліфікуючим ознакам, характерним для прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою.

Розмежування із суміжними складами злочинів	
ст. 369 («Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі»)	ст. 369-2 («Зловживання впливом»)
<p>Супільно небезпечне діяння</p> <p>Пропозиція чи обіцянка службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища</p>	<p>Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави (ч. 1 ст. 369-2)</p> <p>Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, або пропозиція чи обіцянка здійснити вплив за надання такої вигоди (ч. 2 ст. 369-2)</p>

7. Кваліфікація провокації підкупу (ст. 370 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації провокації підкупу</p>	<p>Провокація підкупу, тобто дії службової особи з підбурення особи на пропонування, обіцянку чи надання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання такої вигоди, щоб потім викрити того, хто пропонував, обіцяв, надав неправомірну вигоду або прийняв пропозицію, обіцянку чи одержав таку вигоду (ч. 1 ст. 370)</p>
--	--

Провокація підкупу – це дії, які полягають у штучному створенні обставин та умов, які зумовлюють вчинення особою одного або декількох злочинів, передбачених ст. 368, 368-3, 368-4 або 369 КК. Обов'язковою ознакою є використання суб'єктом для провокації підкупу свого службового становища. При цьому винний, використовуючи своє службове становище, може як провокувати пропозицію, обіцянку чи надання неправомірної вигоди йому особисто, так і створювати обставини й умови для прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання такої вигоди іншими службовими особами або особами, які надають публічні послуги. Конкретні способи провокації можуть бути різними: натяки, поради, пропозиції, прохання, умовляння, рекомендації, вказівки тощо.

Провокація підкупу є ні чим іншим, як підбурюванням (ч. 4 ст. 27 КК) до вчинення злочину, яке повністю охоплюється ст. 370 КК і не потребує додаткової кваліфікації.

Провокація підкупу визнається **закінченим злочином із моменту** створення відповідних обставин та умов (обстановки) незалежно від того, чи вчинила особа злочин, до якого вона провокувалася.

<p>Особливості кваліфікації провокації підкупу за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p>Кваліфікуючою ознакою є така: «провокації підкуп, у вчинена службовою особою правоохоронних органів» (ч. 2 ст. 370)</p>
--	--

Поняття **службової особи правоохоронних органів** розглянуто під час аналізу суб'єкта перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.

Перелік питань для самоконтролю

1. Дайте поняття службової особи як суб'єкта зловживання владою або службовим становищем.
2. Що таке неправомірна вигода?
3. Що таке «істотна шкода» й «тяжкі наслідки» у разі вчинення зловживання владою або службовим становищем?

4. Які діяння визнаються перевищенням влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу?
5. Дайте поняття суб'єкта перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.
6. За якими ознаками перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу слід відмежовувати від зловживання владою або службовим становищем?
7. Дайте поняття офіційного документа.
8. Сукупність яких ознак свідчить про наявність у діянні особи ознак службової недбалості?
9. У яких випадках виключається кваліфікація діяння як службової недбалості?

Список рекомендованої літератури

1. Анісімов Г. М. Особливості кваліфікації злочинів, що вчиняються шляхом зловживання службовим становищем / Г. М. Анісімов // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2014. – № 2 (3). – С. 250–268.
2. Максимович Р. Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України : монографія / Р. Л. Максимович. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – 304 с.
3. Науковий висновок Миколи Хавронюка щодо способу застосування Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції» від 21 лютого 2014 року № 746-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/ua/news/5059->
4. Постанова Верховного Суду України від 27.10.2016 у справі № 5-99кc16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/C77C4F09B0663A29C225806B0056B5AA](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/C77C4F09B0663A29C225806B0056B5AA).
5. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 груд. 2003 р. № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03>.
6. Про судову практику у справах про хабарництво : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02>.
7. Ступа В. Ф. Поняття «об'єктивна сторона» злочину службової недбалості (ст. 367 Кримінального кодексу України) / В. Ф. Ступа // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2017. – Спецвип., ч. 2. – С. 197–200.
8. Трепак В. М. Корупційні правопорушення: поняття, види та заходи протидії : навч. посіб. / В. М. Трепак. – Київ : Атіка, 2014. – 335 с.
9. Тютюгін В. І. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : навч.-практ. посіб. / В. І. Тютюгін. – Харків : Право, 2014. – 232 с.
10. Шумейко Д. О. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою: проблеми правової кваліфікації / Д. О. Шумейко // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 1. – С. 39–51.

ТЕМА 15

Кваліфікація злочинів проти правосуддя

1. Кваліфікація втручання в діяльність судових органів (ст. 376 КК).
2. Кваліфікація невиконання судового рішення (ст. 382 КК).
3. Кваліфікація ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст. 389 КК).
4. Кваліфікація умисного невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості (ст. 389-1 КК).
5. Кваліфікація ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі (ст. 390 КК).
6. Кваліфікація приховування злочину (ст. 396 КК).

1. Кваліфікація втручання в діяльність судових органів (ст. 376 КК)

Загальні питання кваліфікації втручання у діяльність судових органів	<i>Втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення (ч. 1 ст. 376)</i>
---	---

За об'єктом кваліфікація втручання в діяльність судових органів зумовлює встановлення потерпілого від цього злочину. Таким потерпілим може бути не лише суддя, але і присяжний, який у визначених законом випадках може виконувати функції щодо здійснення правосуддя (ч. 1 ст. 127 Конституції України). З набранням чинності з 30.09.2016 змінами до Конституції України (стосовно правосуддя) здійснення правосуддя через народних засідателів виключається. У зв'язку з цим, останні не можуть у встановленому законом порядку визнаватися потерпілими від цього злочину.

З об'єктивної сторони кваліфікація злочину, передбаченого п. 11 ч. 1 ст. 376 КК, зумовлює встановлення дії, що полягає у втручанні в діяльність судді. ПВСУ в постанові від 13.07.2007 № 8 «Про незалежність судової влади» вказує, що втручання у діяльність судових органів (вплив на суддю чи присяжного) зовні може мати будь-яку форму (прохання, вимога, вказівка, погроза, підкуп, насильство, критика судді в засобах масової інформації до вирішення справи у зв'язку з її розглядом тощо).

Так, оскільки гр. В. був обізнаним, що щодо нього в провадженні судді перебуває справа про адміністративне правопорушення за ч. 1 ст. 130 КУпАП, у нього раптово виник злочинний умисел на втручання в діяльність судді з метою добитися неухвалення нею будь-якого рішення у вищезазначеній справі

про адміністративне правопорушення. Реалізуючи зазначений злочинний умисел, гр. В. за допомогою стаціонарного телефону подзвонив на телефон у приймальню Покровського районного суду Дніпропетровської області та в розмові з архіваріусом гр. Ш. переказав у грубій нецензурній формі судді Покровського районного суду Дніпропетровської області гр. Ю., щоб вона не виносила жодного рішення у справі про адміністративне правопорушення щодо нього, висловивши при цьому на її адресу неконкретизовану погрозу фізичною розправою. Учинене було кваліфіковано як злочин, передбачений ч. 1 ст. 376 КК України.

За вироком суду гр. Є. визнано винуватим у тому, що 17.06.2015 об 11 год. 43 хв., будучи разом з гр. П., обвинуваченим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 187 ч. 3 КК України, перебуваючи в залі судових засідань № 2 Роменського міськрайонного суду Сумської області, розташованого за адресою Сумська область м. Ромни, вул. Соборна, 12, у спеціально відведеному місці для осіб, щодо яких обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, під час судового розгляду цього кримінального провадження, на неодноразові зауваження судді Роменського міськрайонного суду гр. М. про припинення порушення порядку в судовому засіданні почав ображати головуючу нецензурною лайкою, у зв'язку з чим колегія суддів постановила ухвалу суду про видалення гр. Є. із зали судового засідання за порушення порядку в залі судового засідання. Після оголошення ухвали суду про видалення гр. Є. із зали судового засідання головуючою гр. М., гр. Є., безпосередньо й усно висловив погрозу вбивством на адресу судді гр. М. у зв'язку з її діяльністю, пов'язаною зі здійсненням правосуддя, сказавши: «Ти живеш, доки я вийду», і таким чином довів погрозу вбивством до відома потерпілої. Суд кваліфікував дії гр. М. за ч. 1 ст. 377 КК України.

Настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді перешкодження запобіганню вчиненню злочину або затриманню особи, яка його вчинила, а також втручання в діяльність судових органів з використанням службового становища є підставою для кваліфікації цього злочинного діяння за ч. 2 ст. 376 КК.

За суб'єктом кваліфікація основного (ч. 1 ст. 376 КК) та кваліфікованого складів цього злочину у разі настання вказаних вище суспільно небезпечних наслідків (ч. 2 ст. 376 КК) зумовлює встановлення ознак загального суб'єкта.

Суб'єктом втручання в діяльність судових органів із використанням службового становища є службова особа. У випадку втручання службової особи з використанням свого службового становища в діяльність суду додаткова кваліфікація за ст. 364 КК не потрібна.

Кваліфікація злочину, передбаченого ч. 1 ст. 376 КК, за ознаками суб'єктивної сторони вимагає встановлення прямого умислу та спеціальної мети – перешкодити виконанню службових обов'язків або добитися винесення суддею неправосудного рішення. У разі настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді перешкодження запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила, кваліфікація за ознаками суб'єктивної сторони зумовлює встановлення умисної або подвійної форми вини.

ч. 1 ст. 376 КК («Втручання в діяльність судових органів»)	ч. 1 ст. 377 КК («Погроза або насильство щодо судді чи присяжного»)
Потерпілим може бути суддя або присяжний	Потерпілим може бути суддя, присяжний чи їх близькі родичі
Погроза має неконкретизований характер	Якщо за своїм змістом погроза фізичним насильством має конкретизований характер – погрози вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна
Суб'єкт – загальний або спеціальний (службова особа)	Суб'єкт є загальним
Обов'язковою метою є намагання схилити потерпілого до вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення	З метою залякування або помсти

З огляду на вищезазначене, кваліфікація втручання в діяльність судових органів із застосуванням погрози знищенням або пошкодженням майна має здійснюватися за ознаками ч. 1 ст. 377 КК. У такому разі виникає конкуренція загальної (ст. 376 КК) і спеціальної норми (ст. 377 КК).

Особливості кваліфікації втручання у діяльність судових органів за наявності кваліфікуючих ознак	Кваліфікуючою ознакою є така: «Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинені особою з використанням свого службового становища» (ч. 2 ст. 376)
---	--

2. Кваліфікація невиконання судового рішення (ст. 382 КК)

Загальні питання кваліфікації невиконання судового рішення	Умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкодження їх виконанню (ч. 1 ст. 382)
---	---

Кваліфікація невиконання судового рішення за об'єктом зумовлює обов'язкове встановлення предмету цього злочину, яким є: а) рішення, ухвала, постанова, вирок чи судовий наказ, постановлені судами України, передбаченими законом України «Про судоустрій і статус суддів»; б) рішення третейського суду, щодо якого компетентним судом України винесено ухвалу про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду; в) рішення іноземного суду (суду іноземної держави, інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних чи господарських справ; іноземних чи міжнародних арбітражів), дозвіл на примусове виконання якого на території України надано ухвалою компетентного суду; г) ухвала про виконання

вироку суду іноземної держави або міжнародних судових установ; д) рішення Європейського суду з прав людини.

З огляду на предмет злочину, що розглядається, кваліфікація за ч. 1–3 ст. 382 КК відбувається у разі невиконання таких основних і додаткових видів покарань: 1) основних – службові обмеження для військовослужбовців (ст. 58 КК), арешт (ст. 60 КК), тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців (ст. 62 КК), довічне позбавлення волі (ст. 64 КК); 2) додаткових – позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу (ст. 54 КК), конфіскація майна (ст. 59 КК). Невиконання інших видів покарань тягне кримінальну відповідальність за ч. 1–3 ст. 382 КК лише у разі їх призначення внаслідок заміни, викладеній у формі ухвали суду.

Так, вироком Нововодолазького районного суду Харківської області від 04.09.2015 гр. Н. визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення – злочину, передбаченого ч. 2 ст. 136 КК України, та призначено покарання у вигляді штрафу в розмірі 50 (п'ятдесяти) неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що становить 8500 (вісім тисяч п'ятсот) гривень на користь держави. У зв'язку з несплатою штрафу ухвалою Нововодолазького районного суду Харківської області від 18.01.2016 гр. Н. було замінено покарання у вигляді штрафу в розмірі 50 (п'ятдесяти) неоподаткованих мінімумів доходів громадян на покарання у вигляді громадських робіт строком 240 (двісті сорок) годин, які відбувати зобов'язано не більше 4 (чотирьох) годин за день. Не маючи наміру виконувати у вільний від роботи час безоплатні суспільно корисні роботи, у квітні 2016 р. гр. Н. ухилилась від відбування громадських робіт. Нововодолазьким районним судом Харківської області такі дії були кваліфіковані як злочин, передбачений ч. 1 ст. 382 КК України, а не ч. 2 ст. 389 КК України.

З об'єктивної сторони кваліфікація цього злочину зумовлює встановлення діяння (у формі злочинної бездіяльності або активної поведінки особи), що полягає у: 1) невиконанні судового рішення, що набрало законної чинності, або перешкодженні його виконанню (ч. 1, 2 ст. 382 КК); 2) невиконанні судового рішення, що набрало законної чинності, або перешкодженні його виконанню із заподіянням істотної шкоди охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб (ч. 3 ст. 382 КК); 3) невиконанні рішення Європейського суду з прав людини (ч. 4 ст. 382 КК).

Так, 01.02.2012 Олександрівським районним судом Кіровоградської області було винесено рішення про стягнення з гр. П. на користь ДП «Олександрівське ЛГ» у рахунок відшкодування матеріальної шкоди, завданої незаконною порубкою лісу, 28 534,30 грн. Боржником добровільно рішення суду не виконувалося. 29.02.2012. ВДВС Олександрівського РУЮ на підставі вказаного відкрито виконавче провадження № 41669966 з виконання вказаного рішення суду. У межах виконавчого

провадження та вивчення майнового стану боржника державним виконавцем встановлено, що останній у період з 15.06.2012 по 03.09.2012 і з 24.01.2013 по 18.06.2014 був офіційно працевлаштований водієм на ТОВ «Авто-Союз» та з 03.12.2014 по 24.12.2014 – водієм ТОВ «Київтранс». Гр. П., маючи реальну можливість виконати рішення суду з 01.02.2012 по 12.09.2016, ухилився від виконання рішення суду. Оскільки гр. П. вчинив умисне невиконання рішення суду, що набрало законної чинності, вказані дії судом було кваліфіковано за ч. 1 ст. 382 КК України.

Злочин, передбачений ч. 1, 2, 4 ст. 382 КК, є закінченим з моменту невиконання судового рішення або з моменту перешкодження його виконанню. При цьому момент закінчення злочину, передбаченого ч. 1, 2, 3 або 4 ст. 382 КК, пов'язується зі строком, встановленим виконавцем або законом, а також різновидом судового рішення. Злочин, передбачений ч. 3 ст. 382 КК, у разі заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, вважається закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків. Істотною шкодою у цій частині ст. 382 КК судова практика визнає шкоду, яка в сто і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян.

Так, рішенням господарського суду Дніпропетровської області від 26.08.2014 у справі № 904/4626/14 було задоволено позов Приватного акціонерного товариства «Орджонікідзевський рудоремонтний завод» (далі за текстом ПрАТ «ОРРЗ») до ТОВ «ОРРЗ» та стягнуто з ТОВ «ОРРЗ» на користь ПрАТ «ОРРЗ» заборгованість за договором підряду № 10 від 21.02.2014 в сумі 160 691,24 грн основного боргу, 1 558,74 грн – 3 % річних, 7 479,80 грн інфляційних витрат, 3 394,60 грн судового збору, а всього – 173 124,38 грн.

29.10.2014 на підставі наказу господарського суду Дніпропетровської області, виданого 27.10.2014 державним виконавцем відділу ДВС Орджонікідзевського МУЮ У. відкрито виконавче провадження № 45256233 та цього ж дня, 29.10.2014, постановою державного виконавця накладено арешт на всі кошти, які містяться на відкритих на той час розрахункових рахунках ТОВ «ОРРЗ» у банківських установах. Також 29.10.2014 державним виконавцем було винесено постанову про арешт майна боржника та оголошення заборони на його відчуження. Однак директор ТОВ «ОРРЗ» Д., діючи умисно, маючи на меті уникнути від виконання рішення господарського суду Дніпропетровської області від 26.08.2014 у справі № 904/4626/14, будучи службовою особою, достовірно знаючи про арешт коштів, які містились на розрахункових рахунках ТОВ «ОРРЗ» у банківських установах ПАТ «УкрСиббанк» та ПАТ КБ «ПриватБанк», і неможливості у зв'язку з накладенням на них арешту їх використання з причини списання у випадку надходження, з метою перешкодження виконання рішення суду за виконавчим провадженням, не повідомляючи державного виконавця, 11.11.2014 відкрив новий розрахунковий рахунок ТОВ «ОРРЗ» № 260029489 у банківській установі – відділенні № 1 ПАТ «Перший український міжнародний банк». У період часу, протягом якого діяло рішення господарського суду

Дніпропетровської області від 26.08.2014, кошти, що надходили від різних юридичних осіб на рахунок ТОВ «ОРРЗ» № 260029489, відкритий 11.11.2014 у відділенні № 1 ПАТ «ПУМБ» у м. Кривий Ріг, не були направлені на погашення заборгованості за виконавчим провадженням № 45256233, а були використані в господарській діяльності підприємства.

У результаті умисних злочинних дій директора ТОВ «ОРРЗ» Д., які виразились у відкритті нового розрахункового рахунку товариства, було унеможливлено виконання рішення господарського суду Дніпропетровської області № 904/4626/14 від 26.08.2014 щодо стягнення з ТОВ «ОРРЗ» на користь ПрАТ «ОРРЗ» суми боргу у загальному розмірі 173 124,38 грн, що у 100 і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян, що є істотною шкодою, яка була спричинена ПрАТ «ОРРЗ». Таким чином, дії Д. було кваліфіковано за ч. 3 ст. 382 КК України, тобто як умисне невиконання посадовою особою рішення суду, яке набрало законної чинності, що заподіяло істотну шкоду інтересам юридичної особи.

За суб'єктом кваліфікація невиконання судового рішення за ч. 1 ст. 382 КК зумовлює встановлення ознак спеціального суб'єкта у ситуаціях, коли особа зобов'язана виконати судові рішення за наявності реальної можливості його виконати, і загального суб'єкта у разі перешкоджання виконанню судового рішення.

<p>Особливості кваліфікації невиконання судового рішення за наявності кваліфікуючих ознак</p>	<p>Кваліфікуючими ознаками є такі:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ті самі дії, вчинені службовою особою (ч. 2 ст. 382); • дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб (ч. 3 ст. 382); • умисне невиконання службовою особою рішення Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного Суду України та умисне недодержання нею висновку Конституційного Суду України (ч. 4 ст. 382)
--	--

За ч. 2 ст. 382 КК встановленню підлягають ознаки лише спеціального суб'єкта – службової особи.

09.06.2010 Франківським районним судом м. Львова винесено рішення про стягнення з П. на користь А. 7878,67 грн завданої матеріальної шкоди, 2000,00 грн. заподіяної моральної шкоди, а всього 9778,67 грн, 98,80 грн. судового збору, 120,80 грн витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи, у зв'язку із тим, що 31.01.2007 о 12 год. 20 хв. він, перебуваючи на вул. Виговського, 41 у м. Львові, керуючи транспортним засобом марки «БМВ», здійснив зіткнення з автомобілем гр. А. 17.06.2013 на підставі рішення Франківського районного суду м. Львова від 09.06.2010 головним державним виконавцем Залізничного ВДВС ЛМУЮ гр. С. винесено постанову

у виконавчому провадженні № 38497416-В/9 для проведення стягнення з доходів боржника, яку надіслано в бухгалтерію ТОВ «Західторгбуд», де працює гр. П., для здійснення відрахувань із заробітку у розмірі 20,00 % після оподаткування на користь гр. А.

Гр. Е., який є батьком гр. П., перебував на посаді директора ТзОВ «Західторгбуд» відповідно до наказу № 1 від 09.09.1999 згідно зі статутом ТОВ «Західторгбуд», затвердженим протоколом № 8 зборів учасників товариства від 01.10.2002, був наділений організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями. 19.06.2013 гр. Е. отримав постанову у виконавчому провадженні № 38497416-В/9 для проведення стягнення з доходів боржника, маючи реальну можливість її виконати як директор ТОВ «Західторгбуд» у період з червня 2013 р., достовірно знаючи про обов'язковість виконання постанови, умисно, перешкоджаючи виконання рішення Франківського районного суду м. Львова від 09.06.2010, не виконав постанову державного виконавця про здійснення відрахувань із заробітку гр. П. Дії обвинуваченого гр. Е. судом кваліфіковано за ч. 2 ст. 382 КК України, оскільки він, будучи службовою особою, умисно не виконав рішення суду, що набрало законної чинності.

За ч. 3 ст. 382 КК під час кваліфікації мають бути оцінені ознаки як спеціального суб'єкта (службової особи, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище; особи, раніше судимої за злочин, відповідальність за вчинення якого передбачено цією статтею), а також загального суб'єкта у разі перешкоджання виконанню судового рішення, із заподіянням істотної шкоди правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.

Кваліфікація за ч. 4 ст. 382 КК зумовлює встановлення ознак лише спеціального суб'єкта – службової особи, передбачених законодавством України органів, відповідальних за забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та координацію виконання його рішень.

За ознаками суб'єктивної сторони кваліфікація злочину, передбаченого ч. 1, 2, 4 ст. 382 КК, зумовлює встановлення лише прямого умислу. Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 3 ст. 382 КК, у разі заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб щодо цих суспільно небезпечних наслідків може виражатися в умисній або необережній формі вини. Мотив і мета невиконання судового рішення, що набрало законної чинності, на кваліфікацію вчиненого не впливають, однак обов'язково підлягають з'ясуванню й доведенню у кримінальному провадженні.

Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (ст. 164 КК), ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків (ст. 165 КК), незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна або майна, яке описано або підлягає конфіскації

(ст. 388 КК), ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст. 389 КК), умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості (ст. 389-1 КК), ухилення від відбування покарання у вигляді обмеження та позбавлення волі (ст. 390 КК) за наявності до цього підстав слід кваліфікувати тільки за ст. 164, 165, 388, 389, 389-1, 390 КК. Указані заборонні норми є спеціальними нормами щодо ст. 382 КК. За виробленими судовою практикою правилами кваліфікації злочинів у разі конкуренції спеціальної та загальної норми завжди застосовується та норма, що охоплює з найбільшою повнотою всі фактичні ознаки вчиненого діяння (постанова Верховного Суду України від 21.01.2016 у справі № 5-365к15). Однак іноді зазначене правило у практичній діяльності ігнорується.

Так, вироком Луцького міськрайонного суду Волинської області встановлено, що обвинувачений гр. О. згідно з рішенням Луцького міськрайонного суду від 13.08.2015 зобов'язаний сплачувати на користь гр. Л. аліменти на утримання сина – гр. Г. (...) у твердій грошовій сумі в розмірі 1032 гривні щомісячно, починаючи з 10.07.2015 і до досягнення гр. Г. повноліття. Попри це, гр. О., будучи працездатною особою в період часу з липня 2015 р. по травень 2016 р., свідомо, злісно ухилявся від сплати встановлених рішенням суду коштів (аліментів) на утримання неповнолітнього сина. Суд ці дії кваліфікував за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 164 і ч. 1 ст. 382 КК України.

Розмежування із суміжними складами злочинів	
ч. 3 ст. 382 КК	ч. 1 ст. 364 і ч. 1 ст. 367 КК
За об'єктом злочину	
Основним безпосереднім об'єктом є правовідносини у сфері правосуддя в частині забезпечення повного і своєчасного виконання судового рішення	Основним безпосереднім об'єктом є правовідносини у сфері службової діяльності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, установах та організаціях незалежно від форм власності

3. Кваліфікація ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (ст. 389 КК)

Загальні питання кваліфікації ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі	Ухилення засудженого від сплати штрафу або від відбування покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю (ч. 1 ст. 389) Ухилення засудженого від відбування покарання у виді громадських чи виправних робіт (ч. 2 ст. 389)
--	--

За об'єктом кваліфікація ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, зумовлює обов'язкове встановлення предмету цього злочину, яким є обвинувальний вирок, в якому винному

призначено покарання у вигляді штрафу або позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю, громадських чи виправних робіт.

З об'єктивної сторони кваліфікація цього злочину зумовлює встановлення злочинної бездіяльності (пасивної й активної поведінки особи, що у такому разі є способом вчинення злочинної бездіяльності), що полягає: 1) у ухиленні засудженого від сплати штрафу або від відбування покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю (ч. 1 ст. 389 КК); 2) у ухиленні засудженого від відбування покарання у вигляді громадських чи виправних робіт. Злочин, передбачений ст. 389 КК, вважається **закінченим з моменту** вчинення вказаної в законі злочинної бездіяльності.

Так, 01.06.2016 гр. П. був засуджений Дзержинським міським судом Донецької області за ст. 164 ч. 2 КК України до 240 годин громадських робіт. 18.07.2016 гр. П. був поставлений на облік Торецького МВ кримінально-виконавчої інспекції УДПтСУ в Донецькій області. 18.07.2016 засуджений гр. П. був ознайомлений з порядком та умовами відбування покарання у вигляді громадських робіт, а також попереджений про кримінальну відповідальність за ухилення від відбування покарання згідно зі ст. 389 ч. 2 КК України, про що у нього була взята підписка. 31.08.2016 надійшла доповідна записка із селищної ради про те, що гр. П. 19.08.2016, 22.08.2016 не розпочав відбування покарання. Протягом вересня–листопада 2016 р. гр. П. відбувати призначене покарання також не розпочав. Таким чином, він, будучи попередженим про кримінальну відповідальність за ст. 389 ч. 2 КК України, діючи умисно й свідомо, систематично не виконував встановлені обов'язки, покладені на нього судом, порушив порядок та умови відбування покарання, а також більше двох разів на протязі кількох місяців без поважних причин не виходив на громадські роботи, визначені Новгородською селищною радою м. Торецька Донецької області, чим ухилився від відбування призначеного йому покарання. Учинене судом кваліфіковано за ч. 2 ст. 389 КК України як ухилення засудженого від відбування покарання у вигляді громадських робіт.

За ознаками суб'єкта кваліфікація ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, зумовлює врахування того, що суб'єкт цього злочину є спеціальним. За ч. 1 ст. 389 КК таким суб'єктом є особа, засуджена вироком суду до покарання у вигляді штрафу або позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю. За ч. 2 ст. 389 КК – це особа, засуджена вироком суду до покарання у вигляді громадських чи виправних робіт.

Кваліфікація злочину, передбаченого ст. 389 КК, за ознаками суб'єктивної сторони зумовлює встановлення лише прямого умислу.

Згідно з ч. 5 ст. 52 КК ухилення від покарання, призначеного вироком суду, має наслідком відповідальність, передбачену ст. 389 та 390 КК. Тому, коли невиконання вироку полягає в ухиленні особою

від покарання у вигляді штрафу, позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю або громадських чи виправних робіт, вчинене повністю охоплюється ст. 389 КК й іншої кваліфікації за ст. 382 КК не потребує.

4. Кваліфікація умисного невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості (ст. 389-1 КК)

Загальні питання кваліфікації умисного невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості	Умисне невиконання засудженим угоди про примирення або про визнання винуватості (ст. 389-1)
--	---

За об'єктом кваліфікація умисного невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості зумовлює обов'язкове встановлення предмету цього злочину, яким є угода про примирення або про визнання винуватості (ст. 471 і 472 КПК).

Від угоди про примирення слід відрізнити примирення винного з потерпілим, юридичним наслідком якого є звільнення від кримінальної відповідальності (ст. 46 КК). Хоча за своєю суттю ці правові явища дуже схожі, юридично вони оформлюються у різний спосіб. У кримінальному провадженні примирення винного з потерпілим, як правило, має форму заяви потерпілого, а не угоди між ним та обвинуваченим.

З об'єктивної сторони кваліфікація цього злочину зумовлює встановлення злочинної бездіяльності, що полягає у невиконанні угоди про примирення або про визнання винуватості. Невиконання угоди може проявлятися в різних формах пасивної й активної поведінки особи (активні дії у такому разі є способом учинення злочинної бездіяльності). Злочин вважається **закінченим з моменту** невиконання зазначеної в законі угоди.

Так, 24.06.2014, між прокурором прокуратури Ленінського району м. Запоріжжя гр. Ч. та гр. Б. у кримінальному провадженні за № 12014080050002219 за ст. 309 ч. 1 КК України була укладена угода, яка була затверджена 27.06.2015 вироком Ленінського районного суду м. Запоріжжя. Гр. Б. було визнано винним у вчиненні злочину, передбаченому ст. 309 ч. 1 КК України, та призначено покарання у вигляді штрафу у сумі 850 грн. У судовому засіданні при оголошенні вироку гр. Б. був присутній, про призначення вказаного покарання та необхідність його виконання знав достовірно, про що свідчить особистий підпис гр. Б. у розписці, де йому було роз'яснено вимоги законодавства щодо кримінальної відповідальності за ухилення від сплати штрафу за ухваленим вироком суду.

Відповідно ч. 1 ст. 26 КВК України, гр. Б. зобов'язаний сплатити штраф у місячний строк після набрання вироком суду законної чинності

і повідомити про це суд шляхом надання документа про сплату штрафу. Але гр. Б., достовірно знаючи про обов'язок у місячний строк сплатити штраф, нехтуючи рішенням суду, маючи доходи з неофіційного місця роботи та можливість сплатити штраф, ухилився від його сплати. У судовому засіданні обвинувачений гр. Б. свою вину у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 389-1 КК України, визнав повністю та показав суду, що штраф своєчасно не сплатив без будь-якої поважної причини. Ленінський районний суд м. Запоріжжя визнав гр. Б. винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 389-1 КК України, та призначив йому покарання у вигляді 1 року обмеження волі.

За ознаками суб'єкта кваліфікація умисного невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості зумовлює врахування того, що суб'єкт цього злочину є спеціальним. Ним є особа, засуджена вироком суду на підставі угоди про примирення або про визнання винуватості.

За ознаками суб'єктивної сторони кваліфікація злочину, передбаченого ст. 389-1 КК, зумовлює встановлення лише прямого умислу. Мотив і мета не є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони цього злочину і на кваліфікацію не впливають.

Аналіз судової практики засвідчує, що окремі суди в разі надходження обвинувального акту до суду щодо обвинувачення за ст. 389-1 КК звертають увагу на те, чи ухвалено судом раніше окреме рішення про скасування попереднього вироку, яким була затверджена угода про примирення.

Так, в ухвалі Голосіївського районного суду м. Києва від 30.01.2015 у справі № 752/8228/14-к зазначається, що з обвинувального акту, який надійшов до Голосіївського районного суду м. Києва, вбачається, що дії гр. Ф. кваліфікуються за ч. 1 ст. 389-1 КК України, тобто як умисне невиконання угоди про примирення. Проте для притягнення Ф. до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 389-1 КК України, має існувати преюдиція, а саме рішення суду, що набрало законної чинності, яким встановлено, що засуджений умисно не виконує умови угоди, та скасовано попередній вирок. На цей час в обвинувальному акті та матеріалах кримінального провадження відсутні будь-які дані, які б свідчили про звернення прокурора до суду з клопотанням про скасування вироку Голосіївського районного суду м. Києва від 22.05.2013, тому вказаний вирок є чинним. Зазначені порушення вимог КПК України не дають суду підстав для призначення судового розгляду у цьому кримінальному провадженні, у зв'язку з чим обвинувальний акт підлягає поверненню прокурору для усунення вказаних недоліків.

Тоді ж Андрушівським районним судом Житомирської області у відкритому судовому засіданні розглянуто кримінальне провадження за обвинуваченням гр. В. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 389-1 КК України, за відсутності рішення суду, яким було б встановлено, що засуджений умисно не виконав умови угоди, та скасовано попередній вирок. Ухвалою Андрушівського районного суду Житомирської області

від 03.12.2013 на підставі обвинувального акту щодо обвинувачення гр. В. за ст. 389-1 КК України провадження призначено до відкритого судового розгляду. Вироком Андрушівського районного суду Житомирської області від 29.05.2014 дії В. кваліфіковано за ч. 1 ст. 389-1 КК України. Ухвалою апеляційного суду Житомирської області від 24.07.2014 апеляційна скарга на вирок Андрушівського районного суду Житомирської області від 29.05.2014 була залишена без задоволення, а вирок суду – без змін. Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21.04.2015 вирок Андрушівського районного суду Житомирської області від 29.05.2014 та ухвалу апеляційного суду Житомирської області від 24.07.2014 залишено також без змін, а касаційну скаргу захисника – без задоволення.

Наведені приклади судової практики засвідчують, що розгляд матеріалів кримінального провадження щодо обвинувачення у вчиненні кримінального провадження за ч. 1 ст. 389-1 здійснюється судами України як за відсутності, так і за наявності рішення суду, яким скасовано попередній вирок суду, ухвалений на підставі угоди про примирення або про визнання винуватості. Водночас слід мати на увазі, що згідно з ч. 1 ст. 476 КПК України у разі невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості потерпілий чи прокурор **мають право** звернутися до суду, який затвердив таку угоду, з клопотанням про скасування попереднього вироку. Тому виконання встановлених у цій частині статті дій потерпілим або прокурором в разі невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості, зокрема звертання до суду, яким затверджено угоду про примирення або про визнання винуватості, з клопотанням про скасування вироку, не є обов'язковими для цих осіб. Це їх виключне право.

Відмінність невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості (ст. 389-1 КК) від злочинів, передбачених ст. 389 і 390 КК, полягає у порядку здійснення кримінального провадження. Засуджений за ст. 389 КК або за ст. 390 КК ухиляється від виконання зазначених в їх диспозиціях видів покарань, призначених у загальному порядку кримінального провадження. Натомість засуджений за ст. 389-1 КК не виконує чи ухиляється від виконання покарань, призначених в особливому, відмінному від загального порядку кримінального провадження – провадження на підставі угод (ч. 5 ст. 65 КК, ст. 468–476 КПК України). Крім того, засуджений за ст. 389-1 КК може ухилятися не лише від призначеного в особливому порядку покарання, і ще й від будь-яких інших зобов'язань, що випливають зі змісту укладених угод.

Наприклад, прокуратурою Березанського району Миколаївської області до ЄРДР за № 42013160150000042 внесено відомості про ухилення гр. П. від відбування покарання у вигляді громадських робіт, призначених вироком Березанського районного суду Миколаївської області від 07.06.2013, яким затверджено угоду від 18.05.2013 про

примирення, укладену між потерпілою гр. Ю. та обвинуваченим гр. П. у кримінальному провадженні № 12013160150000259.

11.10.2013 гр. П. повідомлено про підозру за ч. 2 ст. 389 КК України. У подальшому 11.11.2013 відповідно до вимог ст. 337, 338, 340 КК України процесуальним прокурором змінено обвинувачення та керівником прокуратури затверджено новий обвинувальний акт щодо гр. П. у вчиненні злочину, передбаченого ст. 389-1 КК України. У подальшому судом дії гр. П. були кваліфіковані за ст. 389-1 КК України як умисне невиконання угоди про примирення в частині покарання – ухилення від відбування громадських робіт.

5. Кваліфікація ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі (ст. 390 КК)

<p>Загальні питання кваліфікації ухилення від відбування покарання у виді обмеження або позбавлення волі</p>	<p>Самовільне залишення місця обмеження волі або злісне ухилення від робіт, або систематичне порушення громадського порядку чи встановлених правил проживання, вчинені особою, яка відбуває покарання у виді обмеження волі (ч. 1 ст. 390) Неповернення до місця відбування покарання особи, яка відбуває покарання у виді обмеження волі та якій було дозволено короткочасний виїзд, після закінчення строку виїзду (ч. 2 ст. 390) Неповернення до місця відбування покарання особи, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі та якій було дозволено короткочасний виїзд, після закінчення строку виїзду (ч. 2 ст. 390)</p>
---	--

За об'єктом кваліфікація ухилення від відбування покарання у вигляді обмеження та позбавлення волі зумовлює обов'язкове встановлення предмету цього злочину, яким є обвинувальний вирок суду, яким винному в загальному порядку кримінального провадження призначено покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі.

З об'єктивної сторони кваліфікація ухилення від відбування покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі зумовлює встановлення злочинної бездіяльності (пасивної чи активної поведінки особи, що у такому разі є способом вчинення злочинної бездіяльності), що полягає: 1) у самовільному залишенні засудженим до обмеження волі місця обмеження волі, злісному ухиленні від робіт, або систематичному порушенні громадського порядку чи встановлених правил проживання (ч. 1 ст. 390 КК); 2) у неповерненні до місця відбування покарання засудженого до обмеження або позбавлення волі, якому було дозволено короткочасний виїзд, після закінчення строку виїзду (ч. 2 і 3 ст. 390 КК). Злочин вважається **закінченим з моменту** вчинення хоча б одного із зазначених у законі діянь.

За ознаками суб'єкта кваліфікація цього злочину зумовлює врахування того, що його суб'єкт є спеціальним: 1) за ч. 1 ст. 390 КК

це особа, яка була засуджена й відбуває покарання у вигляді обмеження волі, а за ч. 2 ст. 390 КК – ще й така, що отримала дозвіл на короткочасний виїзд за межі кримінально-виконавчої установи; 2) за ч. 3 ст. 390 КК це особа, яка була засуджена й відбуває покарання у вигляді позбавлення волі, що отримала дозвіл на короткочасний виїзд за межі кримінально-виконавчої установи.

Кваліфікація злочину, передбаченого ст. 390 КК, за ознаками суб'єктивної сторони зумовлює встановлення прямого умислу та спеціальної мети – ухилитися від відбування зазначених у диспозиціях цієї статті покарань, пов'язаних з позбавленням волі.

Так, обвинувачений гр. К., будучи засудженим 01.11.2010 Апеляційним судом Черкаської області за п. 6 ч. 2 ст. 115, ч. 4 ст. 187 КК України до 12 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна, відбував покарання в Черкаській ВК (№ 62) м. Черкаси. Ухвалою Придніпровського районного суду м. Черкаси від 31.05.2016 невідбутий строк покарання у вигляді позбавлення волі гр. К. було замінено на обмеження волі строком на 3 роки 6 місяців 9 днів, і з 26.07.2016 його було переведено для подальшого відбування покарання до Державної установи «Олександрівський виправний центр (№ 104)» по вул. Незалежності України, 22-а, у смт. Олександрівка Кіровоградської області.

25.06.2017 близько 15 год. 00 хв. гр. К., прибувши в супроводі співробітників виправного центру до території ПрАТ «Миронівська птахофабрика», що по вул. Польова, 1, в с. Степанці, Канівського району, Черкаської області, де працював різноробочим відповідно до трудового договору № Т-40/17 від 10.05.2017, діючи умисно, з метою ухилення від відбування покарання у вигляді обмеження волі, самовільно, без оформленого у встановленому законом порядку дозволу, на територію підприємства не зайшов та роботу не розпочав, а пішов у невідомому напрямку, чим учинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 390 КК України.

6. Кваліфікація приховування злочину (ст. 396 КК)

Загальні питання кваліфікації приховування злочину	Заздалегідь не обіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину (ч. 1 ст. 396)
--	--

За об'єктом кваліфікація приховування злочину зумовлює врахування того, що його вчиненням порушується нормальна діяльність органів досудового розслідування й суду щодо викриття винних осіб і притягнення їх до кримінальної відповідальності.

З об'єктивної сторони кваліфікація приховування злочину вимагає встановлення злочинної дії у формі заздалегідь не обіцяного приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину (ч. 3 і 4 ст. 12 КК). Злочин вважається **закінченим з моменту** вчинення зазначеної в законі дії.

Так, 25.12.2010 приблизно о 19 год. 00 хв. у с. Перельоти Балтського району в домогосподарстві гр. Г. було скоєно злочин, передбачений ст. 115 ч. 1 КК України, що кваліфікується як умисне спричинення смерті іншій людині – гр. Т. Про те, що зазначений злочин було скоєно, достовірно на той момент знала гр. Г., яка умисно, з метою приховати цей злочин, почала вимивати підлогу від крові в кімнаті будинку, де було здійснено зазначений вище злочин, щоб знищити його сліди, потім з тією ж метою, кинувши в піч, спалила ганчірку з кров'ю потерпілого, знявдя злочину – кухонний ніж, а також документи гр. Т. Надалі впродовж зазначеного час до 24.09.2012 з метою приховування зазначеного особливо тяжкого злочину гр. Г. повідомляла мешканцям с. Перельоти Балтського району завідомо неправдиву інформацію про те, що гр. Т. нібито виїхав з указанного місця проживання на заробітки в інше місто, а також для того, щоб мати останнього – гр. П. не почала шукати його, вела листування з нею, у тому числі від імені гр. Т. Умисні дії гр. Г. кваліфіковано за ч. 1 ст. 396 КК України як заздалегідь не обіцяне приховування особливо тяжкого злочину.

Судова практика виходить з того, що для правильної кваліфікації за ч. 1 ст. 396 КК у відповідних процесуальних документах правозастосовні органи мають чітко відображати факти заздалегідь не обіцяного приховування саме тяжких чи особливо тяжких злочинів і статус осіб, стосовно яких приховується злочин, тощо.

Так, в ухвалі Івано-Франківського міського суду зазначено, що згідно з положеннями п. 5 ч. 2 ст. 291 КПК України обвинувальний акт повинен містити відомості, в тому числі виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими, правову кваліфікацію кримінального правопорушення з посиланням на положення закону та статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання обвинувачення. Як вбачається з обвинувального акта, він не відповідає вищевказаним вимогам КПК України, оскільки в частині обвинувачення гр. Д. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 396 КК України, склад якого утворює приховування лише тяжкого злочину або особливо тяжкого злочину, недостатньо зрозуміло відображено, який саме злочин у відповідності до ст. 12 КК України було вчинено гр. Ч. та гр. П., у якому процесуальному статусі перебувають зазначені вище особи, що є важливим для правильної кваліфікації злочину, передбаченого ч. 1 ст. 396 КК України. Викладені в обвинувальному акті фактичні обставини, які прокурор вважає доведеними, є неконкретними й суперечливими. У зв'язку з цим ухвалою Івано-Франківського міського суду від 24.12.2014 обвинувальний акт у кримінальному провадженні за обвинуваченням гр. Д. за ч. 1 ст. 396 КК України повернуто прокурору для усунення недоліків.

За ознаками суб'єкта кваліфікація цього злочину зумовлює врахування того, що його суб'єкт є загальним – це фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку.

За ознаками суб'єктивної сторони кваліфікація злочину, передбаченого ст. 396 КК, зумовлює встановлення лише прямого умислу.

Згідно з ч. 2 ст. 396 КК не підлягають кримінальній відповідальності за заздалегідь не обіцяне приховування злочину члени сім'ї

чи близькі родичі особи, яка вчинила злочин, коло яких визначається законом. У такому разі кримінальна відповідальність виключається у зв'язку з відсутністю в діянні складу закінченого кримінального правопорушення. Зі змісту цього законодавчого положення вбачається, що серед необхідних об'єктивних і суб'єктивних ознак складу злочину, який є єдиною й достатньою підставою кримінальної відповідальності за закінчений злочин, відсутній такий елемент злочину, як суб'єкт злочину.

Перелік питань для самоконтролю

1. Хто може бути потерпілим від злочину, передбаченого ст. 376 КК?
2. Чи тягне кримінальну відповідальність неналежне виконання судового рішення?
3. Назвіть форми й мету втручання в діяльність судових органів.
4. У чому полягає відмінність втручання в діяльність судових органів у формі застосування фізичного насильства від погрози застосуванням такого насильства щодо судді чи присяжного?
5. Що є предметом невиконання судового рішення?
6. Якими ознаками характеризується суб'єкт злочину, передбаченого ст. 389 КК?
7. У якій формі проявляється об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 390 КК?
8. У чому полягає відмінність невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості (ст. 389-1 КК) від злочинів, передбачених ст. 389 і 390 КК?
9. Які особи не підлягають кримінальній відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 396 КК?
10. Хто може бути суб'єктом злочину, передбаченого ч. 4 ст. 382 КК?

Список рекомендованої літератури

1. Злочини проти правосуддя : навч. посіб. / В. І. Тютюгін, В. І. Борисов, Ю. В. Городецький ; за заг. ред. В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. – 155 с.
2. Про виконавче провадження : закон України від 2 черв. 2016 р. № 1404-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.
3. Про доповнення до інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15.11.2012 № 223-1679/0/4-12 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод» : лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 квіт. 2013 р. № 223-558/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-dopovnennja-do-informacijnogo-lista-vishogo-specializova-doc138430.html>.
4. Узагальнення судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/uploads/tinymce/files/Здійснення_кримінального_провадження_на_підставі_угод.pdf.

ДОДАТКИ

Додаток А

ВИЗНАЧЕННЯ НЕОПОДАТКОВУВАНОВОГО МІНІМУМУ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН

(на прикладі його розміру на 2017 р.)

1. Згідно з п. 5 Розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України (закон України від 02.12.2010 № 2755-VI) «якщо норми інших законів містять посилання на неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то для **цільового застосування використовується сума в розмірі 17 гривень**, крім норм адміністративного та кримінального законодавства **в частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень**, для яких **сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 ст. 169 розділу IV цього Кодексу для відповідного року**» (п. 5 підрозділу 1 розділу XX із змінами, внесеними згідно із законом від 02.10.2012 № 5412-VI)

2. Відповідно до підпункту 169.1.1 пункту 169.1 ст. 169 (Перерахунок податку та податкові соціальні пільги) Податкового кодексу України від 02.12.2010, **податкова соціальна пільга** надається в розмірі, що дорівнює **50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи** (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, для будь-якого платника податку.

3. Відповідно до ст. 7 закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік», від 21.12.2016 № 1801-VIII, **прожитковий мінімум для працездатних осіб з 01.01.2017 становить 1600 грн.**

Таким чином,

1 НМДГ на 2017 рік = 1600/2 (50 %) = 800 грн.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

- Аборт 21, 35
Автоматизована система 388–389, 394, 395, 399
Адміністративно-господарські обов'язки 157, 403
Аналоги наркотичних засобів та психотропних речовин 310, 312
- Банда 222, 227
Безпека руху 269–272, 274–277, 283, 285
Безпорадний стан 75, 81, 83
Білету державної лотереї 161–163
Близькі родичі 147
Бойові припаси 250–251
Бюлетень (для голосування) 92, 93
- Важливий особистий документ 377
Вбивство 21–47
Виборець (громадянин, який узяв участь у виборах або референдумі) 92
Вибори 92
Вибух 159
Вибухові речовини 249, 251
Викрадена людина 26–27, 57–58
Винятковий цинізм 291
Виправна установа 62, 247
Відповідальне становище 419
Вогнепальна зброя 250
- Голографічні захисні елементи 161–163
- Державний діяч 109
Дитина 25–26, 70
Добровільні статеві зносини 87
- Експерт 51, 52, 380
Експлуатація 66, 69
Експлуатація транспорту 269–272, 274–277, 283, 285
Електронно-обчислювальна машина (комп'ютер) 105–110, 121, 388–400

Етапи кваліфікації злочинів 10–13

Житло 133
Журналіст 109–110

Заборонні кримінально-правові норми 16, 434
Загальнонебезпечний спосіб 28, 159
Залякування 74–75, 82, 99, 144, 148, 230, 232, 303, 347
Заохочувальні кримінально-правові норми 199
Заручник 26–27, 61–62, 354
Захисник 38
Здоров'я людини 48–54
Значна шкода 136, 373, 398

Інше приміщення 134
Істотна шкода 70, 122–123, 251, 356, 373, 404, 406, 431, 433

Катування 27
Кваліфікація злочинів 4–10
Конкуренція кримінально-правових норм 16–19
Коноплі (канабіс) 320
Конфіденційна інформація 120

Мак снотворний та опійний 319
Малолітня дитина (особа) 25–26, 68, 79, 318
Матеріальна залежність 85
Механічний транспортний засіб 271–272
Митний кордон 167
Мордування 27, 52, 140
Мучення 27, 52

Напад 139
Народний засідатель 17, 38, 295, 427
Наркотичні засоби 312
Небезпечна продукція 204
Недоброякісна сировина (матеріали) 174
Неповнолітня особа 79
Неправомірна вигода 360, 415
Неправосудне рішення 427, 428

Обвинувачений 15, 436
Обман 66, 99, 152, 303, 375

Організаційно-розпорядчі обов'язки 157, 403
Особиста таємниця 120
Особлива зухвалість 291
Особливо відповідальне становище 419
Особливо тяжкі наслідки 79
Отруйні і сильнодіючі речовини 166
Офіційний документ 377

Підакцизні товари 172
Підпал 159
Порушення правил безпеки руху 270, 272–273
Порушення правил експлуатації транспорту 270, 273, 279
Представник влади 340, 341
Прекурсори наркотичних засобів та психотропних речовин 312
Приватне життя 120
Присяжний 427
Психічне насильство 68–69, 99
Психотропні речовини 312

Радіоактивні матеріали (ядерні матеріали) 251
Референдум 92
Розпусні дії 89

Сімейна таємниця 121
Службова залежність 85
Статева зрілість 87
Сутенерство 303
Сховище 134

Таємниця голосування 92–95
Терористичний акт 230–236
Тілесне ушкодження 48
Транспортний засіб 271
Тяжкі наслідки 60, 62, 99, 234, 249, 351, 411

Уразливий стан 66, 303

Фальсифіковані лікарські засоби 312
Фізичне насильство 39, 68, 74, 81, 335

Холодна зброя 259

Цінні папери 161–163

Член виборчої комісії 94
Член комісії з референдуму 94

Шантаж (шантажування) 66, 302, 344
Штамп 374–379

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ
У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Навчальний посібник

Бібліографічний список літератури
до теми «Класифікація злочинів у діяльності
національної поліції України»

План роботи на 2017 рік
Формат 60×84/16 Ум. друк. арк. 2613
Обл.-вид. арк. 2822 Тір. 150 пр. зам. № 2017-29

Відповідальний за зміст
випуску – заступник
начальника поліції
України – генерал-полковник
Юрій Крижанівський

Україна, Київська область, м. Харків, вул. Кошового, 36
Свідоцтво про державну реєстрацію видавничо-поліграфічного підприємства
ДК №376 від 22.01.2001